



SULANE

TALINNA KAARLI KOĞUDUSE AJAKIRI

Me ei ole kirjatähe, vaid Vaimu sulased,
sest kirjatäht suretab, aga Vaim teeb elavaks.
/2Ko 3:6 järgi/



Maara Vindi Illustratsioon, 2025

- | | | |
|----|--|--|
| 1 | Juhtkiri. | <i>Toimetus</i> |
| 2 | Jutlus. Avatud süda Jumalale. | <i>Kaisa Kirikal</i> |
| 3 | Katakombidest. | <i>Ain P. Leetma</i> |
| 7 | Koguduse ajalugu. Alfred Nikolai Karindi (Karafin) – helilooja, organist ja koorijuht. | <i>Piret Aidulo</i> |
| 24 | Arutlus usulisest proosast koos mõtisklusega kirikust eesti kirjanduses | <i>Riho Saard</i> |
| 27 | Koguduse töötaja. „Hoidkem ja märgakem üksteist“ Intervjuu koguduse juhatuse liikme Elina Kivinukaga | <i>Saima-Sellak Martinson, Külli Saard</i> |
| 29 | Minu raamatu lugu | <i>Tiina Talts Riho Saard Koidu Oja Aleksandra Oolu Elina Kivinukk Emma Mia Lett</i> |
| 34 | Üks kõigi eest, kõik ühe eest | <i>Tiina Veisserik</i> |
| 36 | Palju aastaid, armas Maara! | <i>Toimetus</i> |
| 40 | Ilmutus jahil. | <i>Maara Vint</i> |



EELK Tallinna Toompea Kaarli Kogudus
Toompuiestee 4, Tallinn 10142
e-post: info@kaarlikogudus.ee
kodulehekülg: kaarlikogudus.ee

Sulane. Tallinna Kaarli koguduse ajakiri, ISSN 1406-8168;
tiraaž 150; ilmub üks korda aastas
Trükikoda: Trükiviis OÜ
Toimetus: Külli Saard, Saima Sellak-Martinson
Keeletoimetaja: Rolf Liiv
Küljendaja: Külli Saard
Arvelduskontod: SEB, arve: EE171010022004706006
Swedbank, arve: EE392200221011214295

Juhtkiri



„Alguses oli Sõna ja Sõna oli Jumala juures ja Sõna oli Jumal. Ja Sõna sai lihaks ja elas meie keskel, ja me nägime tema kirkust nagu Isast Ainusündinu kirkust, täis armu ja tõde.“ (Jh 1:1,14) Nõnda algab Johannese evangeelium.

Sõna lihaks saamine – Jeesuse sündimine – ongi ju jõulude keskne teema ja tähendus. Juba viiendat aastat ilmub meie koguduse ajakiri Sulane vaid korra aastas – seda just jõulude ajal. Ka sellel korral saab vastilmunud ajakirjanumbrit lugeda neljandast adventist, mil tähistame ka koguduse 355. aastapäeva. Vanuse arvestamise aluseks peame aastanumbrit, kui Tõnismäel, praegusest asukohast mitte kaugel, pühitseti Kaarli koguduse tarvis esimene (toona puidust) kirik. On imeline

mõelda, kui palju inimesi enne meid on saanud nii röömsatel kui rasketel aegadel koguneda jõuluajal Kaarli kirikusse, kuulda Jeesuse sünnist, tänus ja palves üheskoos Tema poole pöörduda ja Temalt oma eluteele õnnistust paluda. Nii on Jeesus, lihaks saanud Sõna kui nähtamatu sild üle aja ja ruumi, mis ühendab meid – nii tänaseid kui juba ammu igavikku kutsutud kristlasi – üheks perekonnaks.

Käesolevas ajakirjanumbris oleme samuti püüdnud näidata aegade sidet: koguduse abiõpetaja Kaisa Kirikal toob oma jutluses välja igapäevaselt Jumala usaldamise olulisuse neitsi Maarja näitel, kauaaegne autor Ain P. Leetma alustab sarja tutvustamiseks inimkonna aja-, kultuuri- ja religiooni-

loos erilist rolli kandnud katakombe. Tiina Veisserik valutab oma artiklis südant inimkonna pärast ning kutsub üles suuremale hoolimisele ja oikumeeniale. Koguduse organist Piret Aidulo käsitleb helilooja ja organist Alfred Karindi elukäiku ja tegemisi, sh Kaarli koguduse omaaegse koorijuhina.

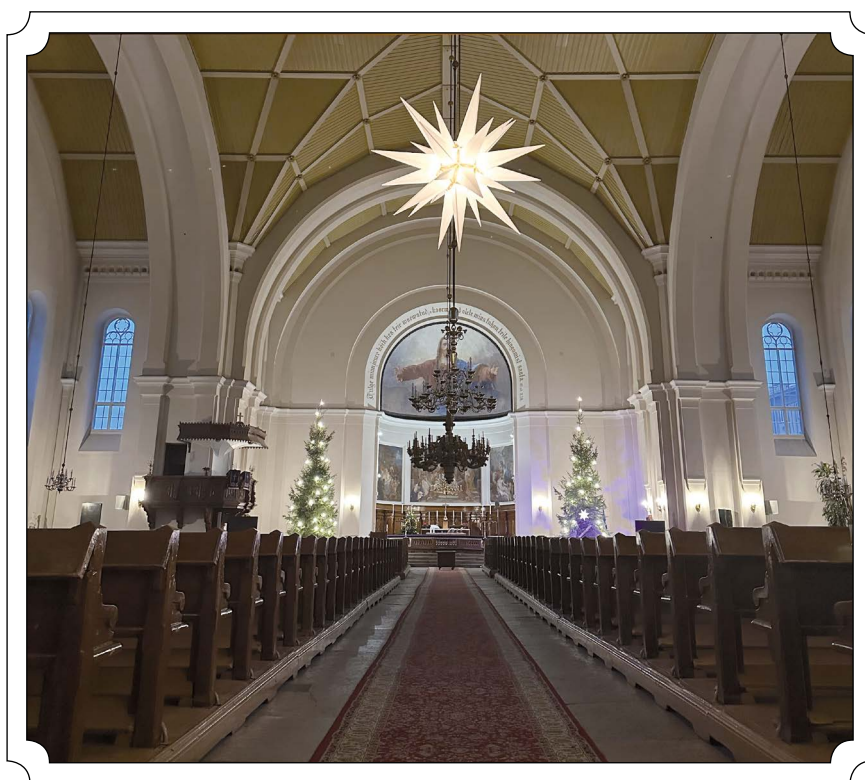
Käesoleval raamatuaastal on palju kõneldud kirjasõna olulisusest meie rahva identiteedi kujunemisel, loomulikult ei jäta ka meie seda tähelepanuta ja nii arutleb kirikuloolane Riho Saar usulisest proosast ja kirikust eesti kirjanduses ning tutvustab ka oma vanaraamatu lugu. Enda jaoks olulistest tekstidest kirjutavad ka teised: Koidu Oja, juhatuse liige Elina Kivinukk (kellega tehtud intervjuud on samuti võimalik käesolevas numbris lugeda), Kaarli Kooli õpetaja Tiina Talts ning õpilased Emma Mia Lett ja Aleksandra Oolu.

Oleme väga tänulikud ja soovime palju Taevaisa hoidmist sünnipäeva puhul meie ajakirja väga kauaaegsele kaastöölisele Maara Vindile, kelle kirjutatud harrast jõululugu on samuti võimalik seekordsest Sulasest leida.

Lahket lugemist!

Sulase toimetus

Foto: Marek Päärn





Avatud süda Jumalale

Ent Maarja jättis kõik need lood meelde, mõtiskledes nende üle oma südames.

Lk 2:19

Armas lugeja, oleme adventiajas, mil jõulupühade valgus on käegakatsutavas läheduses, ent siiski meie silme eest veel varjul. Jumala töotus on küll antud, kuid selle täitumine ei ole veel nähtav kogu oma kirkuses. Adventiaeg ei ole oma olemuselt sagimise ja toimekuse aeg, ehkki väliselt kipub see sageli selliseks kujunema. Pigem on see sisemise kuulamise, südame avamise ja vaikselt kasvava ootuse aeg, mil Pühakirja sõna saab päevpäevalt selgemaks ning Jumala tasases ligiolus kasvab meie arusaamine Tema armust.

Selle tee keskmes seisab Neitsi Maarja, mitte suure kõnelejana, vaid alandliku ja tasase Issanda teenijana. Tema südames algab Jumala inimesekssaamise ime juba enne Petlemma ööd. Ta hoiab Jumala sõna oma südames ja laseb sellel seal kasvada. Maarja kõrval õpime mõistma, milline on inimese süda, kuhu Jumal otsib ja kuhu Ta leiab endale elupaiga.

Esimest korda kohtame Maarjat evangeeliumilehekülgedel kuulmise ja kuulamise paigas. Kui ingel Gabriel talle ütles: „Rõõmusta, sa armuleidnu! Issand on sinugal!“, ei vasta Maarja selguse ega enesekindlusega. Pühakiri ütleb, et Maarja oli lausa vapustatud nende sõnade pärast ja imestas, mida see teretus võiks tähendada. Ta ei saanud vastuseid kõigile oma küsimustele. Ta ei mõistnud veel, kuidas see, mida talle kuulutati, võiks teoks saada. Ometi ei sule ta oma südant. Ta kuulab ja võtab kuul-

du enesesse ning laseb sellel settida ja küpseda.

Usk ei sünni selgusest, vaid avatusest. Mitte mõistmisest, vaid kuulamisest. Mitte kontrollist, vaid usaldusest. Usk algab ruumist, kuhu inimene lubab Jumalal astuda ka siis, kui ta ise tervikut ei näe. Maarja „jah“ on just sellisest usaldusest: „Vaata, siin on Issanda teenija, sündigu mulle sinu sõna järgi!“ Ta sai töotuse ja jäi selle juurde päevade, nädalate ja kuude jooksul, mil Jumala sõna tema sees kasvas ja sai sõna otseses mõttes lihaks.

See on usu olemuslik tuum: mitte mõistmine ei loo usaldust, vaid usaldus loob ajapikku mõistmise. Jumal ei tule inimese ellu pasunahüüu saatel, vaid nii nagu adventivalgus, tasapisi, pehmelt ja vaikselt. Jumal ei vaja meie kiirustamist, vaid südant, mis kuulab. Maarja on usu eeskujut mitte ainult seetõttu, et ta kandis oma ihus Jumala Poega, vaid et ta kandis oma südames Jumala sõna. Enne veel, kui Jeesus sündis, oli Ta juba Maarja südames olemas, usus, mis ütles: „Sündigu mulle sinu sõna järgi!“ Just selles „jah“-sõnas algabki jõuluevangeelium juba enne Petlemma ööd.

Kui aeg sai täis, sündis laps. Petlemma laudas, lihtsuse ja vaesuse keskel, sai nähtavaks see, mis oli olnud varjatud. Karjased, kes olid öösel oma karja hoidmas, kuulsid inglite kuulutust: „Teile on täna sündinud Taaveti linnas Päästja, kes on Issand Kristus.“ Ja nad läksid, nägid ja jutustasid kõigile, mida olid kuulnud ja näinud.

Just nende tunnistuse juures ütleb Pühakiri: „Ent Maarja jättis kõik need lood meelde, mõtiskledes nende üle oma südames.“ Ta hoidis Jumala sõna nii enne, kui ta veel ei näinud, kui ka siis, kui kõik oli sündinud. Ta

kuulas nii ilmutust kui inimeste tunnistust ja hoidis kõike seda südames alal. Maarja usaldus ei olnud hetkeline vaimustus, vaid Jumala sõna kandmine oma südames, kuni see sai nähtavaks. Nõnda sai tema süda Jumala elupaigaks.

Seepärast on kirik näinud Maarjas pühendumise ja usaldava kuulamise eeskujut. Jumal ei tee midagi ilma inimese „jah“-sõnata. Jumal austab inimese vabadust ning Tema lunastusplaan saab teoks ainult inimese vabatahtliku nõusolekuga. Maarjas kohutub Jumala arm inimese vaba vastusega ja sellest sünnib pääste. Seda avatud südant otsib Jumal ka meis.

Meiegi teekond Jumala sõnaga algab sageli olukorrast, kus kuuldu on suurem kui meie arusaamine. Me võtame sageli Jumala sõna vastu ebakindluse ja rahutuse sees. Kuid rahutus ja küsimused ei ole usu vastandid. Need võivad saada abilisteks, mille abil usk küpseb ja juurdub Jumala sõna toel. Maarja usaldus oli tõeline just seetõttu, et ta ei teadnud kõike. Kuid ta jäi selle juurde, mis oli talle öeldud. Ja sellest sündis elu.

Selles peitub usu sügavus: Jumala töö meis ei toimu esmajoonel väliselt, vaid seesmiselt. Jumala sõna vajab pinnast, kuhu juurduda, ja selle pinnase nimi on süda. Nii nagu Maarja südame all sündis uus elu, sünnib meiski usk, kui võtame kuuldu vastu ja anname sellele ruumi.

Adventiaeg on kiriku lapseootus – see on aeg, mil Jumala sõna kasvab meis, kuigi me veel ei näe selle täitumist. See on aeg, mil Jumal kasvatab meis kannatlikkust, rahu ja lootust. Jõulud sünnivad kõigepealt südames. Mitte siis, kui jõuluõhtu on käes, vaid siis, kui lubame Jumalal olla meie juures.

Nii nagu seeme vajab vaikust ja pimedust, et hakata kasvama, vajab ka usk südame vaikust. Võib-olla on see tänapäeva inimese suurim puudus – mitte teadmiste puudus, vaid vaikuse puudus. Maarja õpetab meile teistsugust teed: vähem sõnu ja rohkem kohalolu Jumala ees; vähem tõestamist ja rohkem kuulamist. Seal, kus inimene laseb Jumala sõnal oma südames kasvama minna, sünnib rahu, mis on ülem kui kogu meie mõistus, ja lootus, mis ei jäta häbisse.

Seistes jõulupühade lävel, võib igäiks enese käest küsida: mis on minu südames? Kas toimekus ja

kiirustamine? Kas soov olla kõiges kindel enne kui julgen usaldada? Kas otsin tunnet, mitte Jumalat ennast? Või kas julgen öelda koos Maarjaga: „Sündigu mulle sinu sõna järgi!“ Isegi siis, kui ma ei näe veel valgust ega tea, kuhu tee viib?

Maarja mõtisklev süda on adventiaja süda. Usk ei alga selgusest, vaid „jah“-sõnast. See ei alga jõust, vaid alandlikkusest. See ei alga täiuslikkusest, vaid valmisolekust lasta Jumalal olla Jumal. Maarja on eeskuju inimesele, kes hoiab Jumala sõna, kuni see kannab vilja. Kui inimene ütleb oma südames: „Sündigu mulle sinu sõna

järgi,“ siis sünnib midagi, mida silmad veel ei näe, kuid mis elab juba temas – Jumala kohalolu, mis valmis-
tab teed jõuluöö valgusele.

Armas lugeja, Jumal ei oota meie valmisolekut, vaid meie südame avamist. Et jätaksime kuuldu meelde, hoiaksime seda alal ja mõtiskleksime selle üle – kuni Sõna saab lihaks ka meie sees. Seepärast palugem sellel adventiajal: „Issand, tee mu süda sarnaseks Maarja südamega, mis on avatud, kuulav ja valmis Sinu sõnale.“

Abiõpetaja Kaisa Kirikal



Katakombidest

Hea Sulase lugeja. Järjekordselt on mööda saanud üks aastaring ning taas on ilmunud uus Sulase number. Väga hea on pimedal ja talvisel ajal veeta aega lugedes, seigeldes möödanikuradadel. Mitmete aastate jooksul on meil olnud võimalus süveneda kirikuside, kirikukogude ja pühakute maailma. Kuigi need artiklid jäävad juba aastate taha, võime alati nende juurde tagasi minna kas ajakirja käes hoides või siis avada internetiarhiivi. Eelolevas sarjas katakombidest võib ette tulla ka äratundmisrõõmu, kui mainime pühakuid ning kirikuisasid või paavste, keda oleme käsitlenud möödunud Sulaste numbrites – nii nagu ajaloo ja eriti Kiriku ajaloo, on kõik omavahel seotud.

Selles sarjas asume aga avastama täiesti erinevat maailma ja ajaloo osa – katakombe. Järgnevate artiklite jooksul püüan anda põhjaliku ülevaate nendest võib-olla isegi arusaamatust tekitavatest maa-alustest süsteemidest, millel on olnud ja on tänini täita oma roll inimkonna ajaloo, kultuuriloo kui ka religiooni-

pärandis. Siia saab lisada ka kunsti- ja arhitektuurivormid.

Esimeses artiklis teen üldise sissejuhatava ülevaate katakombide tähendusest, kuidas ja miks nad tekkisid jne. Ning järgnevastes numbrites süveneme juba konkreetsetesse katakombidesse põhjalikult. See on huvitav, põnev ja müstiline maailm. On täiesti võimalik, et mõeldes katakombidele, peame silmas vaid Rooma linna ja seal asuvaid katakombe. Neid on seal tõesti palju. Kuid katakombe leiame ka väga erinevatest maailma piirkondadest. Nii heidamegi pilgu sellel teekonnal erinevatesse paikadesse: Itaaliasse, Iisraeli, Prantsusmaale, Soome, Inglismaale, Egiptusesse, Kreekasse, Maltale, Hispaaniasse, Peruuusse, Tuneesiasse, Serbiasse, Austriasse, Ukrainasse jne. Avastamisruumi on palju ning mis seal ikka, asume siis tasapisi teele. Soovin Sulle, hea Sulase lugeja vastu-
pidavust, uudishimu ning avastamisrõõmu sellel teekonnal.

Ei saa välistada, et oled ehk ise paljudes katakombides käinud ning

oma silmaga näinud, mida need müstilised paigad endast kujutavad. Olgu öeldud, et selle artikli autor on sarja jooksul käsitletavatest katakombidest käinud vaid vähestes.

Mis on katakombid?

Lihtsustatult öeldes on katakombid maa-alused matmispaikadeks kasutatud alad, mida iseloomustavad koridorid ja käigud. Jääb tunne, et tegemist on justkui labürintidega, kuhu võib olla päris kerge ära eksida, kui teed ei tunne. Nagu juba mainitud, on kõige tuntumad katakombid Roomas ning neid on seal ligikaudu 60. Kuid ainult vähesed on neist avatud ning tehtud ligipääsetavaks turistidele. Tegemist on fenomeniga, mis oli kasutusel juba Rooma keisririigi ajal. Siinkohal lähuvad ajaloolaste ja arheoloogide arvamused erinevatel kaalutlustel lahku. Selge on aga see, et selline matmise tava oli kasutusel nii

paganate, juudiusku inimeste kui ka kristlaste seas. Selline matmiseetod kaotas oma populaarsuse 5. sajandi paiku. Hilisemal ajal, kui germaani hõimud rüüstasid Rooma linna, siis laastati ka katakombe, sest sinna oli, nagu matmispaikadesse ikka, kaasa pandud väärisesemeid. Selle tagajärjel hakkasid paavstid ümber matma kristlastest pühakute ja märtrite säilmeid kirikutesse, kus neid võib leida tänase päevani. Sissepääsud katakombidesse suleti, ning nü vajasidki need rohkem kui 500 aastaks unustusehõlma.

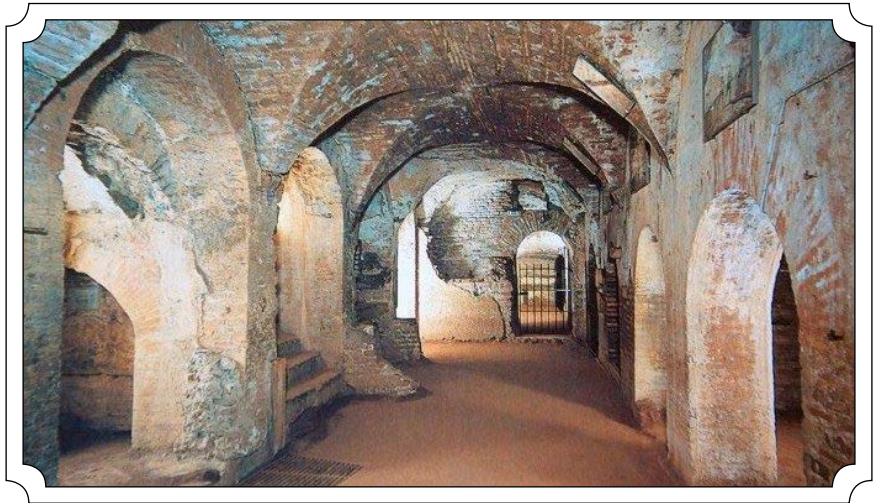
1578. aastal avastati Via Salaria ääres juhuslikult iidne maa-alune kalmistu, mis äratas Roomas üldist tähelepanu. Täna tuntakse seda Priscilla katakombide nime all.

1593. aastal avastas Malta päritolu arheoloog Antonio Bosio (1575–1629) Domitilla katakombid, kuhu ta oleks peaaegu jäädavalt ära eksinud. Tema on ka esimene süstemaatiline katakombide uurija, kaardistaja ja dokumenteerija. Tema teos „Roma Sotteranea“ („Maa-alune Rooma“) muutus asendamatuks teerajajaks tulevastele arheoloogidele ning igapäevale, kes mingil põhjusel huvitus katakombidest.

Miks ja millal rajati katakombid? Kes oli nende rajajaks?

Rooma Vabariigi varajasemast ajast (6. saj eKr) teame, et surnute matmine linna piiridesse oli keelatud. Seda suure tõenäosusega põhjusel, et ära hoida haiguste levikut, aga kontrollida ka linnaala kasutamist ning vältida ülerahvastamist. Seda seadust järgiti hiljem ka Rooma impeeriumi ajal, mistõttu leiame nekropolid (surnute linnad) näiteks ka Ostias ja Pompeis. Paljud nendest asuvad maa peal, mitte ilmtingimata maa all.

Enne kristluse levikut oli roomlastel kombeks oma surnud põletada ning asetada nende tuhk urnidesse, mis omakorda asetati selleks ettenähtud kohtadesse, mida tuntakse



Priscilla katakombid.



Cecilia Metilla mausoleum.

kolumbaariumi (*colombario*) nime all. Selline kasutus on taas rohkem esile tulnud tänapäeva ühiskonnas. Tuhastamine on ka Eestimaal rohkem kasutatust leidnud ning kolumbaariumid ei ole sugugi enam tundmatu nähtus.

Kuid olgu mainitud, et kristlased ja juudid ei soovinud tuhastamist, vaid eelistasid lahkunute matmist maapinda.

Kõige varajasemad maa-alused tunnelid Rooma lähedases ümbruses kaevati etruskide ja roomlaste poolt, kelle peamiseks eesmärgiks oli kaevata mineraale ja teisi kasulikke maa-põues leiduvaid varasid nagu liivakivi ja paekivi. Seega tekkis selliste

kaevandustööde tagajärjel Rooma linna ümbrusesse tunnelite võrgustik. Kuna sellel ajal kerkis esile ka idee matta lahkunud linnapiiridest välja jäänud odavatesse massihaudadesse, siis võeti need tunnelite võrgustikud kasutusele katakombidena. Selline tava sai alguse esimesel sajandil, tehes nendest seega kõige vanemad katakombid, mis on eales rajatud. Jõukamad roomlased rajasid aeg-ajalt maa peale uhkeid matmispaiku nende endi ja lähedaste jaoks. Neid mausoleume võib leida jalutades läbi kuulsal Via Appia tee, mis oli kaubandusteeks Rooma linna ja Brindisi vahel Lõuna-Itaalias Aadria mere rannikul.

Üks kõige suuremaid ja tuntumaid sellistest rajatistest on Cecilia Metilla mausoleum. Tegemist on 1. sajandist enne Kristust pärit Rooma konsuli tütre matmispaigaga.

Juba eksisteerivad tunnelid oli väga mugav moodus matta suur hulk inimesi väljapoole linnapiire. Lahkunu te kehad mässiti tavaliselt mitmesse linase kanga kihti, mida piserdati ebameeldiva lõhna vältimiseks aromaatsete ainete või lõhnasegudega. Seejärel asetati surnukeha kohta nimega *loculi*, ehk siis nišši, mis oli rajatud tunneli seina sisse. Katakombide külastades saab näha erinevate mõõtudega nišše, mille suurus sõltus mae-tava isiku mõõtudest.

Sellise matmismeetodi kasutamine katakombides levis järgnevatel sajanditel jooksul. Kõige aktiivsem katakombide rajamise aeg oli 3. ja 4. sajandil.

Sõna katakomb tuleb kreekakeelsetest sõnadest *kata* (κατά) ja *kymbas* (κύμβας), mis tõlgituna on lähedal ja koobas. Ilmselt on siin vihjatud linna lähedal asuvatele koobastele. Kuna linna piires ei tohtinud lahkunuid matta, siis leidsidki need esialgselt kaevanduse eesmärgil tekkinud tunnelid või koopad taaskasutuse. See annabki lihtsa arusaama selle sõna tähendusest, eesti keeles kasutame aga ikkagi võõrsõnana kasutusele võetud sõna katakomb.

Kuna kaevatud tunnelite pikkus ulatus kilomeetritesse ja sageli oli tegemist erinevate korrustega ning lahkunud maeti n-ö üksteise peale (või tegelikult alla), siis mahutasid need struktuurid tuhandeid surnukehasid. Eksisteerivatest katakombidest on tänaseks täielikult uuritud ja rahvale avatud vaid vähesed. Olgu siinjuures mainitud, et nendes ei ole enam lahkunute säilmeid. Need on väärikalt erinevatesse paikadesse ümber maetud. Kuna tegemist on kilomeetrite pikkuse maa-aluse tunnelivõrgustikuga, siis on katakombide külastamine



Callixtuse katakomb, 4. sajand.

rangelt reglementeeritud ning ilma güidita on nende külastamine seadusega keelatud.

Milleks kasutasid varakristlased katakombe?

Kristlus hakkas Roomas levima 1. sajandi keskel ning juba sajand hiljem oli Igaveses Linnas (Roomas) suur ja elujõuline hulk kristlasi. Katakombid mängisid kristlaskonna elukorralduse juures suurt rolli, kuna katakombid oli matmispaigaks ka kristlastele. Ning see tava kestis sajandeid.

Sageli on arvatud, et katakombide kasutati ka kristlaste salajase kokkusaamise paigana, kuna kristlasi kiusati taga ja kuni aastani 313 AD ei olnud kristlus riigiusuna aktsepteeritud. Samal aastal kuulutas keiser Konstantinus Suur kristluse riigiusuks ning enam ei olnud vaja Kristuse järgijatel karta tagakiusamist ja surmasaatmist. Kuid sinnamaani leidis keisreid, kes tundsid justkui rahuldust sellest, kui nad saatsid kristlasi surma Colosseumi laval kiskjate hammaste läbi või mingil muul piinarikkal tapamoel.

Seetõttu on levinud ka arusaam, et kristlased tegutsesid n-ö maa all ja kasutasid oma kogunemispaikadeks katakombe. Siinjuures võib igapäev olla oma arvamus. Kuid enamik asjatundjaid on tänapäeval arvamusel, et see ei olnud väga tõenäoline, kuna

katakombide asukohad olid kõikidele teada ning salajaste koosolekute pidamine justnimelt seal oleks olnud ohtlik. Teiseks argumendiks võib tuua asjaolu, et kuni aastani 313 AD ei olnud kristlaste tagakiusamine pidev, vaid siiski juhuslik, sõltuvalt antud perioodil valitseva keisri isiklikust meelsusest. Kolmanda sajandi keskpaigaks oli Rooma kristlaskond kasvanud ligi 50 000 liikmeni. Oleks väga raske ette kujutada, et selline arv peitis end regulaarselt maa-alustesse käikudesse. Kuid samas on selge ka see, et kristlasi võeti kinni ka katakombides. Näiteks Paavst Sixtus II koos nelja diakoniga võeti kinni Callixtuse katakombides Keiser Valerianuse tagakiusamise ajal ning nad hukati aastal 258 AD. Kas selle aja kristlaste eesmärk oli olla katakombides varjus vaenlaste ja ohtude eest või koguneda ühisteks palvehetkedeks, seda on keeruline kinnitada. Arvan, et me ei saa välistada ei üht ega teist ning usun, et tõde peitub kusagil vahepeal.

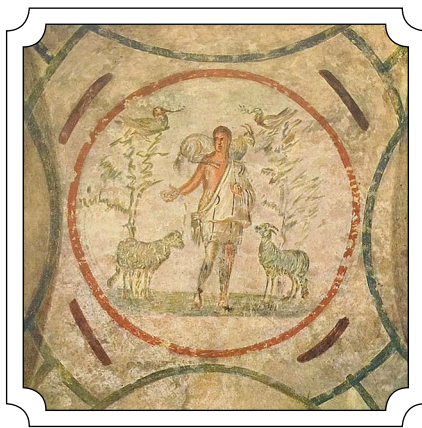
Kuid selge on see, et katakombidesse koguneti teatud pühadel ja lahkunutega seotud tähtpäevadel, et osa saada missast ning armulauasakramendist, et ühiselt palvetada ja laulda kiituselaule. Heaks näiteks on siinjuures püha Sebastiani katakombid, kuhu aeg-ajalt tuldi kokku pühakute tähtpäevadel.

Katakombidest rääkides tuleb ära mainida ka *cubicula* (ainsuses *cubiculum*). Tegemist on privaatse perekonna matmiskambriga või krüptiga, mida sai endale lubada ühiskonna jõukam kiht. Need asuvad maa all ja on küll katakombide osa, kuid siiski eraldatud. Selliseid krüpte leidub kõikides katakombides. Iga krüpt oli ehitatud kristlike sümbolitega ja graveeringutega.

Kuigi katakombe tuntakse peasjalikult maa-aluste käikude ja surnuaedadena, siis sisaldavad nad endas ka tohutut kristliku kunsti pärandit, millesse süveneme põhjalikumalt edaspidistes Sulaste artiklites. Nendest paikadest võib leida graveeringuid, skulptuure, maalinguid, ornamentide ning lahkunutele kaasa pandud esemeid. Seda kõike tehti selleks, et identifitseerida ja mälestusi alal hoida ning avaldada austust lahkunutele. Väga palju leiame vihjeid Pühakirjale ning sümboleid nii Vana kui ka Uue Testamendi raamatutest. Näiteks Püha Priscilla katakombides on ühed esimesed kujutused Neitsi Maarjast kui Jumalaemast ning varajasemad sümbolid heast karjast.

Kuigi paljud seintele graveeritud kirjutised on tänaseks aja tõttu hävinud, on siiski paljud neist ka säilinud. Need annavad meile tihti vihjeid ka lahkunute sotsiaalse staatuse kohta. Kõige levinumaks sümboliks on kala kujutis või siis kreeka keelsed tähed ΙΧΘΥΣ , mis on esimesed tähed sõnadest $\text{Ἰησοῦς Χριστός, Θεοῦ Υἱός, Σωτήρ}$. Eesti keelde tõlgituna tähendab see Jeesus Kristus, Jumala Poeg, Lunastaja. Seega on selle graveeringuga selgelt märgistatud, et maetute puhul on olnud tegemist kristlastega.

Teiseks levinud sümboliks on hea karjane, mis on kristlaste üheks lemmikmotiiviks ja viitab kirjakohale Piiblist, kus Kristus ütleb: „Mina olen hea karjane. Hea karjane annab oma elu lammaste eest“ (Jh 10:11). Loomulikult on see väga südantsoo-



Hea karjase kujutis Priscilla katakombide ühe uhkelt kaunistatud ruumi, nn Kreeka kabeli laes.



Hea karjase fresko San Callisto katakombidest



Maarja lapsega, Priscilla katakombid.

Fotod: Wikipedia.

jendav motiiv ja kristlased kasutasid seda tihti ka katakombides.

Sümboleid on veel teisigi, kuid nendest siis juba eraldi artiklis, kus süveneme katakombides leiduva kunsti maailma.

Katakombid on huvitavad ja müstilised ning annavad materjali mitmele valdkonnale: religioon, teadus, kunst, ajalugu, sotsioloogia, arheoloogia jms. Need on ka imeliseks tunnistuseks varakristliku kogukonna eluviisist ja lahkunutega seotud kultuurist. Ei ole mingit vahet, kas katakombe külastada Roomas, Pariisis või kusagil mujal, on nende külastamine reisidel tavaliste turismimagnetite kõrval täiesti vältimatu.

Hea Sulase lugeja. Soovin Sulle õnnistatud jõuluaga! Soovin, et see aeg tooks rahu meie hinge ja südamesse, et me oleksime ise rahuloojad ning et meie igapäevane elu ja olemine annaks tunnistust sellest, et me armastame oma Jumalat, nagu Tema meid on armastanud. Ning et meie kokkukuuluvuse ja armastuse läbi näeks kogu maailm, et me kuulume Jumalale ning üksnes Talle ja ei kellegi teisele.

Kristus ise on öelnud: „Rahu ma jätan teile, oma rahu ma annan teile. Mina ei anna teile nõnda, nagu maailm annab. Teie süda ärgu ehmu ega mingu araks!“ (Jh 14:27). Ning sünnuures tahangi selleks jõuluajaks meenutada ka katakombidesse tihti graveeritud sõnu, mis annavad tunnistust justnimelt sellele ja paljudele teistele kirjakohtadele Pühakirjast:
PAX TIBI!!!

RAHU OLGU SINUGA!!!

Edasistes numbrites jätkame meie teekonda maa-alustesse käikudesse, et osa saada väga rikkalikust osast kristlikust kultuurist ja ajaloost. Sest avastamisruumi on küll ja veel.

Isa Ain Peetrus

Alfred Nikolai Karindi (Karafin) – helilooja, organist ja koorijuht



Alfred Karindi (kuni 1935 Karafin¹) on ilmselt tuntuim muusik Kaarli koguduse muusikaloos Mihkel Lüdi- gi, Juhan Jürme ja Edgar Arro kõrval. Ta on Kaarli koguduses olnud ametis lausa kahel korral – aastatel 1932–1940 ning 1944–1948.

Perekond

Alfred Karindi sündis 30. mail 1901 Virumaal Illuka vallas kooliõpetaja ja kohaliku laulu- ning pasunakoori juhi Eduard-August Karafini ja laul- ja Aline-Rosaline neljanda lapsena. Isal oli 12-hektari, 2 hobuse ja 4–5 kariloomaga talukoht. Maad hariti oma perega.² Peres kasvas kokku 8 õde-venda – Bruno-Ferdinand, Klotilde-Friederike, Verner-Balduin, Evald-Johannes, Arnold-Voldemar, Robert-Konstantin, Eduard-Gustav. Kaks venda – Bruno-Ferdinand ja Evald-Johannes – olid organistid Lüganusel ja Illukal ning õde Ilda Kaar- lõpp Iisakul.³

¹ Tsitaatides kuni 1935 on säilitatud varasem nimi

² Eesti Teatri- ja muusikamuuseum (=ETTM) 7220 M104 1/1.

³ Ia Rimmel. Alfred Karindi saatusest. 7.3.2018.

Esimesed muusikalised impulsid sai Karindi kodust, kus oli alaliselt laulu ja muusikat. Lauldi klaveril saate- vaimulikke ja ilmalikke koorilaulu: isa saatis klaveril ja laulis tenori ja ema soprani partiid. Kogu eluks jäi talle meelde meelde Miina Härma laul „Lauliku lapsepõli“, mida ema talle hällitades laulis.⁴ Karindi on meenutanud: „Kuna mul muusika vastu juba lapsena suur huvi oli – laulma olevat ma ema mälestuse järele enne rääkimist õppinud, nelja aastasena mängisin mälu järele klaveril koorilaulu ja koraale ning juba kuue aastasena „Punschelli“ koraalid ka noodist tuttavad olid – siis oli mu alatiseks unistuseks muusikalise hariduse omandamine. Kuna aga vanemate vara väike oli ja perekond rohkearvuline, siis võimaldus mulle süstemaatiline muusika õppimine alles siis, kui ma iseseisvale teenistus- alale kooliõpetajana Tartus asusin.“⁵

⁴ ETMM 7720 M 104:1/1:1.

⁵ Tallinna Kaarli koguduse arhiiv (=TKKA) AF I, s 5. Karindi elulookirjeldus. 1932.



Alfred Karindi.

Õpingud

Alghariduse sai Karindi isalt Kald- maa külakoolis ja Iisaku kihelkonna- koolis köster, koolmeister ja helilooja Theodor Hanseni käe all. Hiljem õp- pis ta Jõhvi ministeeriumikoolis ning 1916. aastal astus Tartu Vene Semi- nari. Mart Saare soovitusel õppis klaverit Helikunsti Seltsi Kõrgemas Muusikakoolis ning lõpetas Tartu Õpetajate Seminari algkooli õpetaja kutsetunnistusega. Sealt alguse saa- nud sõprus Kaarin (Karin) Sullaniga (1900–1993) viis abieluni, millest sündis neli last: Laine, Linda, Imbi ja Jüri. Laine Karindist sai muusik, koorijuht ning õppejõud Tallinna riiklikus konservatooriumis ja Tal- linna pedagoogilises instituudis, Jüri Karindi oli tunnustatud näitleja ja teatridirektor.

Alfred Karindi osales vabatahtli- kuna 1919–1920 Vabadussõjas Tartu õpilaspataljoni II kompanii koosseis- sus ning õppis aastail 1920–1927

ETMM 8652 M 39-4/14-3 8652



Heino Eller Tartu Kõrgema Muusikakooli kompositsiooni eriala õpilastega. Vasakult Eduard Tubin, Olav Roots, Heino Eller, Karl Leichter ja Alfred Karindi. 1930.



Koor Cantate Domino koos dirigent Alfred Karindiga, ca 1930.

Tartu Kõrgemas Muusikakoolis Johannes Kärti käe all oreliklassis ja aastatel 1925–1928 Heino Elleri klassis kompositsioonierialal. 1931. aastal lõpetas eksternina orel- ja kompositsioonieriala August Topmani ja Artur Kapi juhendamisel Tallinna konservatooriumis.

Organist ja koorijuht Tartus

Tartus alustas Karindi tööd muusikaõpetajana ning oli 1921–1927 ametis Tartu linna 2. algkoolis, 1925–1928 Tartu Kõrgemas Muusikakoolis ning 1928–1932 Tartu Ülikoolis.

Aastatel 1925–1929 teenis ka Tartu Maarja ja 1929–1932 Tartu Ülikooli koguduses organistina.

Esimeseks suuremaks kooriks oli Tartu Meestelaulu Seltsi koor, mille eesotsas ta oli 1925–1928. Enne seda oli juhatanud Tartu linna 2. algkooli lastekoori. Tartu Maarja kirikus töötades juhatas segakoori ja 1929–1931 Miina Härma Lauluseltsi segakoori. 1927–1932 oli Tartu Üliõpilassegakoor Cantate Domino dirigent.

Tartu perioodi jääb 1930. aasta juunikuu viimastel päevadel toimunud Tartu 2. laulupidu, mille üks üldjuhtidest Karindi oli. Laulu-

peo kavas oli ka tema laul „Kui tume veel kauaks“.⁶

Siirdumine Tallinna

1. juulist 1932 lahkus organist-koorijuht Mihkel Lüdigi Kaarli koguduses ametist. Sügisel sai praost Aleksander Kapp ülesande leida uus organist. Vahepeelsel ajal täitis neid ülesandeid koguduses Juhan Jürme (1896–1943) (kuni 1938 Johannes Jürgenson) üksinda. Ta juhatas ka Kaarli Lauluseltsi koori, kus 1935. aastal laulis 70 lauljat.⁷

Kaarlisse kandideerimisel loetles Karindi üles oma komponistina kirjutatud tööd: 1) klaverisonaat (4-osaline stuudiumi lõputöö), 2) orelisonaat, 3) Introduktsioon ja Passacaglia orelile c-moll, 4) Koraalivariatsioonid orelile „Su poole, Issand, südamest“, 5) Koraalielemlänge orelile, 6) „Koor 90. Taaveti laulust“ segakoorile ja orelile, 7) Prelüüd ja fuuga meeskoorile ja orelile, 8) Laul Joh 6:68–69 põhjal segakoorile ja orelile, 9) Kantaat „Noorte laul“ segakoorile, tenorile ja suurele orkestrile

⁶ Kaja, nr.145, 26.6.1930. *Tartu laulupidu läbeneb.*

⁷ Muusikaleht (=MI), nr 3, 1935, 71–72. *Tallinna Kaarli Lauluseltsi 15. aastapäev.*

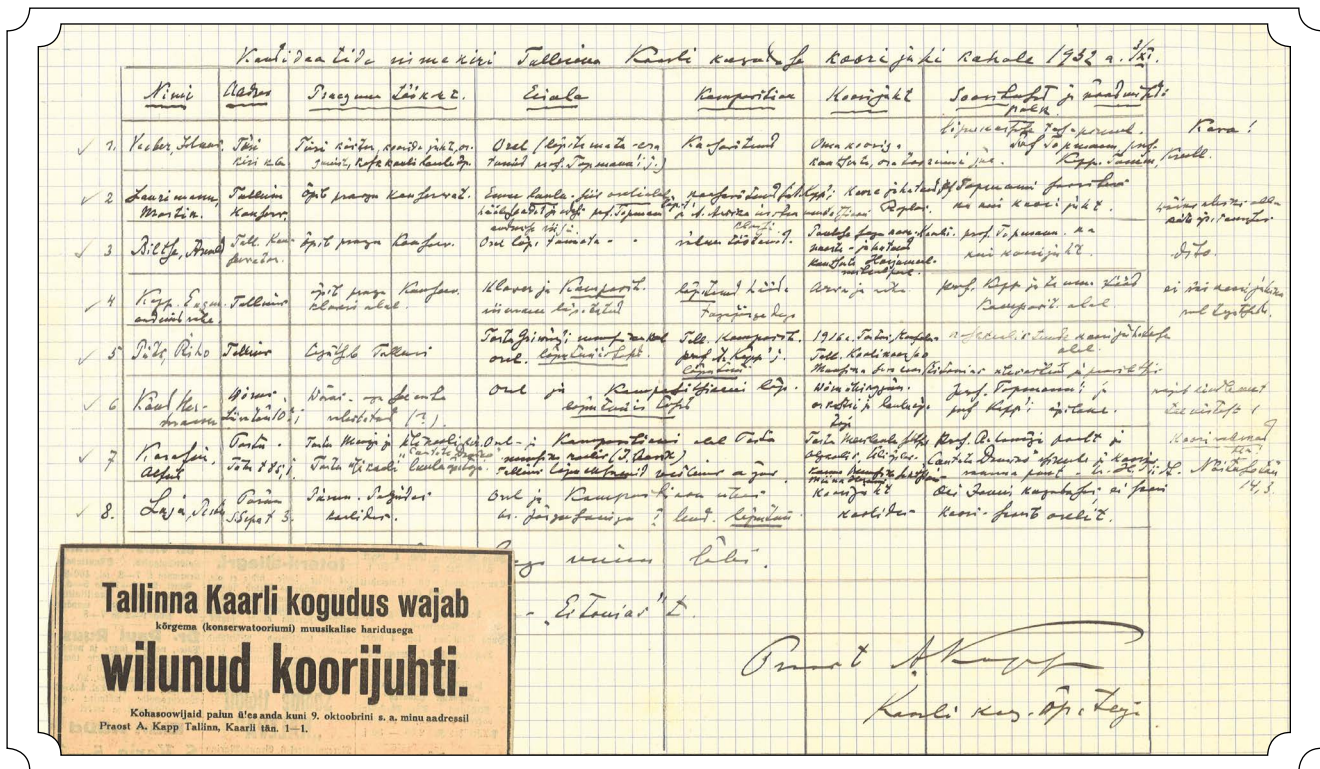
(Ülikooli 300 a. juubeliks), 10) Vaimulikke ja ilmalikke soololaule orelil ja klaveri saatega, 11) Vaimulikke ja ilmalikke koorilaule *a cappella* sega-, mees- ning lastekoorile.⁸

Ülikooli koguduse õpetaja Hugo B. Rahamägi kirjutas Karindile antud soovituskirjas: „Võin aga puhta südamega tunnistada, et härra A. Karafin on igatpidi tubli organist, osav koorijuht ja viljakas komponist, kes meile mõnelgi puhul rõõmsaid kauneid üllatusi on toonud ja loonud. Kõige aja, millal ta on olnud ülikooli koguduse organist ja ülikooli lauluseltsi „Cantate Domino“ segakoori juht, on tema täpselt, korrapäraselt omas töös olnud, on koguduse ja leeriõppijatele laulu tõstnud ja laulukoori taset tuntavalt edasi viinud. /.../ Olen aga kindlas veendumuses, et tema töö suures Kaarli koguduses veel viljakam on, kuna töö võimalused ja tingimused paremad ja rikkalikumad.“ Koori „Cantate Domino“ esimees H. Tiedt lisas: „Olles ise sügavatundeline ja väga musikaalne, on hra Karafin meile selle aja jooksul kinkinud ka hulki ilusaid vaimulikke laule pühakirja sõnadele, nende hulgas kaks suuremat teost koorile ja orelile. Loodan, et Kaarli kogudus, valides hra Karafini organistiks, tüseda tööjõu saab, kellega Teie kui ka kogudus kõigigi rahule jääte.“⁹

4. detsembril 1932 korraldas Tartu Akadeemiline Helikunsti Selts ülikooli kirikus Alfred Karafini Tartust lahkumise puhul orelikontserdi. Ajalehes Postimees kirjutati: „Alfred Karafin on oma muusikalise tegevusega tartlaste keskel saanud laialt tuttavaks, kuna ta siin kauemat aega koorijuhina, muusikaõpetajana, organistina ja heliloojana teotsenud, võites enesele oma innuka töötahte ja alati lahke iseloomu tõttu rohkesti sõpru. Nüüd, kus energilise töömehe

⁸ TKKA AF I, s 5. Karindi elulookirjeldus.1932.

⁹ Samas AF I, s 5. Karindi soovituskirjad. 18.–19.10.1932.



Koorijuhide kandidaadid, 1933. aasta.

elutee viib teda Tartust ära, tahab lahkuja orelikontserdiga kõigile tartlasile öelda „Hüvasti!“¹⁰

Kaarli koguduses

17. novembril 1932 valiti Karindi koguduse organistiks ja koorijuhiks¹¹ ning otsustati kutsuda juba jõulupühadeks organist Jürgensonile abiks, kuna „viimasel haige sõrm mängimist takistab.“¹² Karindi alustas tööd 20. detsembril 1932. Kandidaate vabamenud koorijuhki kohale Kaarlis oli olnud tervelt 8, neist tuntumad Eugen Kapp, Riho Päts ja Peeter Laja.

1931. aastal oli Kaarlis tegevust alustanud III pihtkonna Kaarli Noorte Koondis (edaspidi KNK), mille juures tegutses ka muusikatoimkonna segakoor, mida juhatas 1932. aastal Arnold Biltse (hilj Rajamets). Koor oli sel aastal esinenud viiel jumalateenistusel ja kahel perekonna-

¹⁰ Postimees (=Pm) nr 285, 4.12.1932. A. Karafini lahkumiskontsert.

¹¹ TKKA Kaarli koguduse eestseisuse koosolekute protokollid 1932 – koosolek 17.11.1932.

¹² Samas – koosolek 15.12.1932.

õhtul. Osa võeti ka Türi peetud I. kirikunoorde laulupäevast.¹³

Kui koguduse juhatus kiriku koorijuhki ametikoha vakantseks kuulutas, kandideeris sinna ka Biltse, kes lisaks Kaarlile töötas sel ajal koorijuhina veel Pauluse koguduses. Ta lõpetas konservatooriumis oreli eriala 1933. aastal.

Ilmselt soovis III pihtkonna noortekoondis jätkata ka oma kooriga, kuid Biltse siiski lahkus ajapuudusel ning ka põhjusel, et I ja II pihtkonna õpetajad keelasid oma noortel osa võtta Noorte Koondise laulukoorist.¹⁴

KNK 19. veebruari 1935 protokollis on kirjas, et koor on tegevuse lõpetanud lauljate puudusel.

Segakoori kõrval jäi Karindi juhataja ka lastekoor.

Karindi tegi Päevalehes üleskutsu: „Üks ausamaid ülesandeid laulurmastajatele on kirikumuusika

¹³ TKKA III pihtkonna Kaarli Noorte Koondise (=KNK) 1932. a aruande leht.

¹⁴ TKKA III pihtkonna KNK juhatusse protokoll – koosolek 19.11.1932.

harrastamine ja edendamine, kuna kirikumuusika oma tõsiduse ja ülevusega on võimeline meie mõtteid juhtima ka praegusel raskel ajal millelegi paremale, kui seda on igapäevased mured ja võitlused.“¹⁵

Koori proovi peeti kaks korda nädalas kell 20–22 koguduse leerisaalis Kaarli tänav 1 (praegu Toompea t – PA). Peatselt astuti Lauljate Liitu ja juhatus lubas nõutava 9-kroonise liikmemaksu koguduse kanda võtta.¹⁶ 8. märtsil 1933 korraldas Karindi kontserdi, kus tema enda loomingu – orelisonaadi ja soololaulude kõrval – kõlasid ka Buxtehude, Bachi, Händeli, Francki, A. Kapi jt helitööd.

Arvustustes oldi juba ette tunnustavad „A. Karafini mängis otse meisterlikult,“ ning „üldises mõttes on A. Karafini helitööd huvitavad. Vaatamata rohkelt dissoneerivate sobituste peale on ta harmoonia mahevalt volav, ilma teravusteta, kõlav ja

¹⁵ Päevaleht (=Pl) nr 19.1.1933. A. Karafin. Üleskutsu Kaarli koguduse lauluvuuliistele noortele.

¹⁶ TKKA Kaarli koguduse eestseisuse koosolekute protokollid 1933 – koosolek 2.3.1933.



meeldiv, tööde ülesehitus seesmiselt tingitud ja muusikaliselt loogiline.¹⁷

1933. aasta märtsis kirjutab Karindi: „Praegu töötab minu juhatusel koguduse lastekoor. Lapsi käib kooris harjutustel vähe ja suures enamikus on nad väga väikesed, mistõttu nendega muusikaliselt väga vähe võimalust on midagi ära teha. Olen püüdnud endasse sugereerida huvi nimetatud lastekoori töö vastu, kuid olemasolevate võimaluste juures on see sama hästi kui viljatu. Arvan, et ka edaspidi ei saa koguduse lastekoori koosseisu niivõrd parandada, et ta muusikalist huvi pakuks. Kuna seni teatavasti tegutses lastekoor köster Kasemetsa juhatusel, siis oleks minu arvates soovitatav endise korra juurde tagasimineku ja lastekoori juhatamine uuesti köstri ülesandeks teha, kuna lastekoori ülesandeks on ju kiriku viisidega laste tutvustamine, millise ülesandega köster väga hästi toime tuleb.“ Ta tegi ettepaneku kahe organisti tasud võrdsustada: „julgen käesolevaga lugupeetud koguduse juhatusel paluda, et minu palk samastataks koguduse teise organisti palgaga, kuna meil töökoormatus ja ka muusikaline ettevalmistus ühesugune on“.¹⁸

Koguduse juhatus otsustas mõlema organisti palgad ühtlustada 100 kroonini kuus, lastekoori juhatavale organistile (Jürgenson) lisati juurde veel 30 krooni.¹⁹

14. septembril võttis juhatus vastu Tallinna Kaarli kirikukoori põhikirja²⁰, proovid toimusid edaspidi Kaarli Gümnaasiumis ja koguduse juhatus oli nõus selle eest maksuma renti 12 krooni kuus.²¹

Koori kontserdid Kaarli kirikus

8. oktoobril 1933 toimus Karindi korraldatud kontsert, kus esinesid Kaarli kiriku koor ja tšellist Udu Topman. Kavade müügist saadud tulu oli mõeldud koori hääleseade korraldamiseks.²²

19. novembril esinesid oreil Karindi, meeskvartett J. Bergmanni juhatusel, koguduse segakoor Karindi ning kaitsevæorkester inspektor G. Reederi juhatusel.²³

9. detsembri kontserdi kohta kirjutati Päevalehes: „Kaarli kiriku koor, mis juba ligemale aasta töötanud organist Alfred Karafini juhatusel, on endale ülesandeks võtnud, korraldada kirikumuusika-õhtuid. /.../ Koori seekordne esinemine töötab kujuneda eriti huvitavaks seetõttu, et vahepeal on hoolega töötatud hääleseade alal prl. Ella Lipandi juhatusel /.../ Oreli palu kannab ette Karafin, kes muuseas kuuldavale toob ka oma „Introduction'i“ ja „Passacaglia“.“²⁴

Korra kohaselt küsiti juhatuselt luba kiriku kasutamiseks. Kirikukoorid said tavaliselt kirikut kasutada tegelike kulude eest. Näiteks Tallinna Meestelaulu Selts pidi kontserdi puhul 1936. aastal maksuma kogudusele 50 krooni.²⁵

Juhatus nõudis ka koori ja koguduse muusikalisi töökavasid. Näiteks toon 1936/37. aasta kooride laulmise plaani, mille järgi lauldi uuel aastal, vabariigi aastapäeval, palvapäeval, suurel reede hommikul ja õhtusel teenistusel, I ülestõusmispüha varahommikul ja peajumalateenistusel, usupuhastuspühal, surnutepüha hommikul ja õhtul, jõululapäeval kahel teenistusel, I jõulupühal, vanaaastaõhtul kahel teenistusel.

Kokku oli koguduse laulukooridel

plaanis esineda aastas jumalateenistustel 15 korda. Peale selle koguduse vaestehoolekande seltsi ja ringide poolt korraldatud kontsertjumalateenistustel, perekonnaõhtutel ja kontsertidel, koguduse ja koguduse koori poolt korraldatavail palve- ja äratusnädalatel ja muil ettenägematuil juhtudel, mis kummagi koori kohta eraldi arvestatult tegi keskmiselt 8–10 esinemist aastas.

Kokku pidid koorid koguduse poolt korraldatavail üritustel esinema 30–35 korda.

Kirikukoorid lootsid omalt poolt korraldada muusikaõhtuid, kokku 6, mille sisuks *a cappella* või oreli saatena koorilaulud, soololaulud, instrumentaalsoolod ja võimaluse korral vaimulik kõne ja koguduse laul. Kolm vaimulikku kontserti, kaks neist surnutepühal ja suurel reedel, paluti reserveerida kiriku kooride kontsertideks. Ettepanek võeti juhatuses teatavaks.²⁶

Nendel aastatel on Karindi repertuaaris näiteks J. S. Bachi „Prelüüd ja fuuga h-moll“, „Passacaglia“ ning W. A. Mozarti „Fantaasia f-moll“.

„Viimaste päevade arvukate esinemiste sarjas anti surnute püha puhul kontsert Kaarli kirikus solistide ja koori kaastegevusel. Ulatuslikumad ülesanded ettekande korraldamises ning ka läbiviimises lasusid koguduse organistil Alfred Karafinil, kes möödunud aastal asus mainitud kohustuste täitmisele. A. Karafin noore, energilise jõuna on selle aja jooksul ennast juba suutnud avaldada mitmeti tähelepandaval kujul. Kuna tema populaarsus seni rajanes peamiselt koorijuhi ja helilooja tegevusel, siis nüüd hakkab tööpõldu avardavalt seltsima ka esinemine organistina kontserdikorras. Oleme ühel ja teisel puhul võinud jälgida A. Karafini ülesastumist oreლისolistina, kusjuures tulemused osutasid headele suutmisle. /.../ Pärnis uudse suurumbrina

¹⁷ Pl nr 66, 8.3.1933. *Täna Kaarli kirikus vaimulik kontsert.*

¹⁸ TKKA AF I s 1 § 12. – A. Karindi koguduse juhatusel 30.3.1933.

¹⁹ TKKA Kaarli koguduse eestseisuse koosolekute protokollid 1933 – koosolek 6.4.1933.

²⁰ Samas – koosolek 14.09.1933.

²¹ Samas – koosolek 28.09.1933.

²² Pl nr 273, 7.10.1933. *Kiriklikud teated.*

²³ Pl nr 315, 18.11.1933. *Kiriklikud teated.*

²⁴ Pl nr 225, 8.1.1933. *Kirikumuusika-õhtu Kaarli kirikus.*

²⁵ TKKA Kaarli koguduse eestseisuse koosolekute protokollid 1933 – koosolek 30.1.1936

²⁶ Samas 1936 – koosolek 22.3.1936.



Kaarli koguduse leerilapsed, keskel istuvad õpetaja Artur Soomre ja Alfred Karindi, 10.10.1937.

kanti ette S. Karg-Elerti sümfooniline koraal „Jeesus, rõõmustaja“. Siin solist oli näinud vaeva viljakalt. /.../ Edasi järgnes A. Karafini enda Passacaglia g-moll orelisonaadist. Autor kui H. Elleri kasvandik kompositsiooni alal kaldub modernimate taotluste poole harmoonias. Dissonants ei kõla aga siin mitte eriti teravana, vaid teenib mõõdukusega pindade avardamise ja painduvuse saavutamise tunni. Mainitud „Passacaglias“ A. Karafin jõuab välja hea mõjuvuseeni. Ettekande selgust teataval määral surus tagasi Kaarli kiriku orel, mis oma tumedate värvide juures pole just kõige kohasem vastavate kudede andmiseks /.../ Kontserdi lõpupoolel astus üles ka Kaarli kirikukoor. Umbes 59-liikmeline kogu lauljaid moodustab üksuse, mis oma osades püsib kaunis heas tasakaalus. Häälled üldiselt näitavad sobivat valikut;

distsipliin ja arendav töö paistab välja selgesti. Puhtusega ning ilmekusega lauldi A. Karafini „Jeesus, Lunastaja“, mis on kirjutatud harmoonilise läbipaistvusega vastavate ülesannete kohaselt /.../ Hoog viis paiguti intonatsiooni kerkimiseni. Viimase kooritoote juure kuuluva saate sooritas mõõdukusega J. Jürgenson. Kaarli kirikukoori kontsert sisult ja täitmisele pidas vastu nõudlikule suhtumisele. Saavutatud edu laseb loota uusi väärtuslikke esinemisi.²⁷

1935. aasta nelipühil käis Karindi kiriku kooriga esinemas Helsingis. 9. juunil lauldi teenistusel Suurkirikus kaks laulu ja sama päeva õhtul Helsingi ühendatud kirikukooride kontserdil Johannese kirikus neli laulu.²⁸

²⁷ Pl nr 329, 29.11.1934. Ed. Wisnapuu. Kontsert Kaarli kirikus.

²⁸ TKKA. A. Karindi töökroonika vihik Tallinna Toompea Kaarli kiriku-koor 1.5.1935–6.6.1940.

Kontsertidel oli hääleseadja Ella Lipandi kõrval teisigi soliste. Näiteks 13. oktoobril 1935 oli solistik E. Krabbi-Kikerpuu, hiljem ka laulja Helmi Betlem, tsellist Udu Topman ning koori uus hääleseadja Paula Virgas, kes tahtis KNK ruumides hakata lauljatele hääleseadet tegema, kuid juhatus polnud maja rahu hoidmise huvides sellega nõus.²⁹

Karindi oli Autorite Ühingu juhatuse liige ja valiti aprillis 1935 sinna tagasi.³⁰ Ta kuulus Tallinna Meestelaulu Seltsi eestvõttel asutatud Eesti Lauljate Liidu juhatusse. Karindi laul „Talvine õhtu“ valiti ka laulupeo kavasse.³¹

1936. aasta märtsis otsustati KNK

²⁹ TKKA Kaarli koguduse eestseisuse koosolekute protokollid 1936 – koosolek 1.10.1936.

³⁰ Pm nr 111, 25.4.1935, Autorikaitse Ühingu edu.

³¹ Pärnu Päevaleht, 6.7.1935. Laulupeo esimene päev.



Eesti Lauljate Liidu juhatus, 1938. aasta.
Esireas vasakult: Emil Ruber, Aleksander Oinas,
Juban Aavik, Karl Jürgenson, Märt Ruubel.
Tagareas: Emil Luts, Evald Aan, Alfred Karindi, Nikolai Metslov.

juhatuse koosolekul moodustada laulukoor³² ja koguduse juhatus määras koorijuhhi kuupalgaks 30 krooni.³³ Uut koori juhatas Karindi, esinemi- si oli KNK protokollide andmetel palju: vanadekodudes, kirikutes, äratusnädalatel, perekonnaõhtutel jm. 1937. aasta maikuu käidi „renditud omnibussiga“ isegi 2-päevasel kontsertreisil Suure-Jaanis ja Pilstveres ning Põltsamaal.³⁴ 1937. aastal peeti 56 kooriharjurust ja esineti 14 korral, osa võeti ka XI laulupeost.³⁵

Aastatel 1936–1938 kanti Kaarlis ette Jürme kantaate „Pärast püha õhtusöömaaga“ (1927) ja „Memento Mori“ (1933). Kaastegev oli riigi ringhäälingu orkester. Organistiks Karindi.³⁶ „Memento Mori“ ettekanne kanti üle ka raadios.³⁷

³² TKKA KNK juhatuse protokoll – koosolek 5.3.1936

³³ TKKA Kaarli koguduse eestseisuse koosolekute protokollid 1936 – koosolek 7.4.1936.

³⁴ TKKA KNK juhatuse protokoll – koosolek 13.5.1937.

³⁵ Samas 1938 – koosolek 6.2.1938.

³⁶ Pl nr. 99, 10.4.1936. *Kuulutus „Pärast pühaõhtusöömaaga“ Kaarli kirikus.*

³⁷ Raadioleht 17.11.1938. *Raadio: saatekavad;*

9. märtsil 1938 tuli esiettekandele Jürme äsjaalminud oratoorium „Nebukadnetsar“³⁸, kus olid kaastegevad Kaarli Lauluseltsi ja Kaarli kiriku segakoorid, Tallinna Meestelaulu Seltsi kolmekordne kvartett ja Riigi Ringhäälingu orkester.³⁹

Ajutiselt lisandus Kaarli muusikatöösse koorijuhina Edgar Arro. 1. oktoobri protokollis on vastus J. Jürgensonile, kes palub end vabastada lauluseltsi ja lastekoori juhi kohustustest tervislikel põhjustel. „Teatada, et organisti ja koorijuhataja ameti lahutamine ei ole soovitav. Jürgenson otsigu endale abiline oma raha eest.“⁴⁰

Pl nr. 314, 19.11.1938. *„Memento mori“ Kaarli kirikus.*

³⁸ Pl nr. 236, 1.9.1937 *Kuulutus. Tall. Kaarli Lauluselts.*

³⁹ Eesti Kirik nr. 11, 17.3.1938. *Johannes Hiob. Joh. Jürgensoni oratoorium „Nebukadnetsar“.*

⁴⁰ TKKA Kaarli koguduse eestseisuse koosolekute protokollid 1936 – koosolek 1.10.1936.

Tallinna linnateenijate meeskoor

1935. aastal alustas Karindi tööd ka Tallinna linnateenijate meeskooriga. Alla 40 lauljaga koor andis kontserdi 20. märtsil 1937 Estonia kontserdisaalis, kavas oli soome ja eesti muusika.⁴¹

Kaarli kunagine organist Anton Kasemets kirjutas: „Koorijuht A. Karindi juhtis ansambli kindlusega, kaldus aga tõlgitsuslikus osas mõningaile omapäratsemistele, mille otstarbekus jääb küsitavaks: nii forsseeritud tempomuutused M. Härma klassikaliseks kujunenud laulus „Enne ja nüüd“, silpide „tobid“ sünkoo- biks muutmine G. Ernesaksa laulus „Hakkame mehed minema“ jne.“⁴²

Sama kooriga esineti „Estonias“ veel kahel järgneval aastal. 26. veebruaril 1938⁴³ ja 11. märtsil 1939. „Koor on teinud juba pikemat aega tõhusat tööd häälepedagoogi Arno Niitofi ja koorijuhhi A. Karindi hoolikal juhatusel ja on võitnud publiku poolt rohket poolehoidu ning arvustustelt täit tunnustust.“⁴⁴ Linnateenijate meeskoor aitas teda ka Kaarlis, kui kiriku oma koorid olid väga hõivatud, näiteks surnutepühal 21. novembril 1937.⁴⁵

Koori juhatas ta kuni 1938. augustikuu lõpuni.⁴⁶

Ühiskontsert Helsingi kooriga

Laialdaselt kajastati 16. mail 1937 toimunud ühiskontserti, kus Kaarli kirikukoorile saabus vastukülaskäigule Helsingi Suurkiriku koor Väino Rautavaara juhatusel. Koorid laulsid

⁴¹ Vaba Maa (=VM) nr 66, 18.3.1937. *A. Kasemets. Linnateenijate Meeskoori kontsert „Estonias“; Uus Eesti (=UE) nr 77, 18.3.1937, Tallinna Linnateenijate Meeskoori kontsert.*

⁴² VM nr 66, 22.3.1937. *A. Kasemets. Linnateenijate meeskoori kontsert „Estonias“.*

⁴³ Pl nr 53, 23.2.1938. *Tallinna linnateenijate meeskoori kontsert.*

⁴⁴ Pl nr 70, 11.3.1939. *Tallinna linnateenijate meeskoori kontsert.*

⁴⁵ Pl nr 315, 19.11.1937. *Kiriklikud teated.*

⁴⁶ ETTM M104 11.

nii koos kui eraldi. Kavas oli Bach, Cherubini, Franck, Sibelius, Madetoja, Tobias ja Karindi. „Teatavasti esineb selle kontserdi kavas ka Alfred Karindi äsjalminud kantaat „Oh, kuidas pean Su nime kiitma“ sopran-soolole, koorile ja orkestrile või orelile, mis seekord orelisaatega esiettekandele tuleb.“⁴⁷

„Kuna mõlemate kooride laulu- laad erineb üksteisest, siis jätsid nende iseseisvad tooted ehedama mulje, kui ühine kooslaul. Kaarli kiriku kooril A. Karindi juhatusel näib oma heledate, kõrgele ulatavate sopranitega olevat enam hoogu ja jõudu ka teistes rühmitustes, kuna Helsingi Suurkiriku koor eelistab ühtlustatud ja tasandatud kõlavusega eeleegiliselt-lüüriilise iseloomuga laulu. Ühiskooris kahanesid need kooride eriomadused tunduvalt. Välja tõsta tuleks külaliste peenelt viimistletud L. Madetoja „Ei muita mitään puutu“ ja Sibeliusse „Soi kiitokseksi Luojan“. Kaarli kiriku koor tõi mõjuvalt kuuldavale autori juhatusel A. Karindi „Laul Johannesest“ ja „Väikese kantaadi“. Viimane on koorile raske ja kirjutatud laia ulatusega ning pakub ühtlasi ka huvitavat kompositsioonilisest küljest,“ kirjutas Theodor Lemba.⁴⁸

1937. aasta mais sai Karindi Konstantin Türrpu nimelise koorilaulu auhinna eelneval aastal kirjutatud meeskoorilaulu „Öölaul“ eest. Konkursile oli esitatud 91 laulu.⁴⁹ Samal aastal kirjastas Autorikaitse Ühing Riikliku propagandatalituse poolt korraldatud rahvalike koorilaulude võistlusele saadetud materjali hulgas ka Karindi segakoorigilaulu „Öitse maa ja müha meri“.⁵⁰

Karindi looming leidis rakendust

⁴⁷ Pl nr 128, 12.5.1937. *Helsingi Suurkiriku koor saabub*; Pl nr 130, 14.5.1937.

⁴⁸ Pl nr 132, 18.5.1937. *Th. Lemba. Vaimulik kontsert*.

⁴⁹ Virumaa Teataja (=VT) nr 58, 24.5.1937. *Parim 1936. a. laul on A. Karindi „Öölaul“*.

⁵⁰ Meie Maa, 31.5.1937. *Ilmus uusi segakoorigilaulu*

ka mujal. Näiteks Tartu Kõrgema muusikakooli kontsertaktusel Vane- muises, kus kõlas Heino Elleri õpilaste looming, kanti ette ka Karindi soololaule, viulipala ja „Skertso“ orkestrile⁵¹ ning tema koorilaul kõlas Otepää Meestelaulu Seltsi kontserdil 22. jaanuaril 1938.⁵²

1937. aasta sügisel toimus kiriku kooritöö KNK ruumides (Tatari 26). Valmistuti laulupeoks. „Kaarli kiriku koor on oma sagedaste esinemistega, ka raadios, omandanud laialdasi kogemusi ettekanneteks, milliseid kogemusi tehniliselt täiendada aitab koori hääleseadja pr. P. Wirgas.“⁵³ Järgnevatel aastatel saigi koori eripäraks sagedane esinemine raadios. Karindil õnnestus koori saada uusi lauljaid, kes suutsid salvestusteks vajaliku intonatsiooni saavutada.

Kaarli kiriku koori 5. aastapäev

16. jaanuaril 1938 tähistati piduliku kontsertjumalateenistusega Kaarli kiriku koori 5. aastapäeva. Esitati R. Tobiasi, A. Kapi, M. Härma, J. Hannikaineni ja A. Karindi loomingut. Asutati fond koorile eelolevaks laulupeoks lipu muretsemiseks.

„Süsteemaatilise töö tulemusena koori organiseerimise ning väljaõppe ja häälesäade alal on Kaarli Kiriku Koor praegu paremaid kiriku-koore Eestis. Laialdase populaarsuse on Kaarli Kiriku Koor omandanud oma arvukate esinemistega raadios, levitades ringhäälingus antud kontsertidel pääasjalikult eesti heliloojate vaimulikku loomingut. Koori koosseis on stabiliseerunud 40–50 lauljale, kelle hoolikalt valitud häälematerjal saab tarvilise ettevalmistuse häälesäade tundides. Koori häälesäad- jatena on tegutsenud prl. E. Lipand – koori asutamisest kuni 1935. a. kevadeni – ja pr. P. Virgas 1935. a.

⁵¹ Pm nr 335, 10.12.1937. *Kõrgema Muusikakooli 10. aastap. kontsert-aktus „Wanemuises“*.

⁵² Otepää Teataja, 13.1.1938. *Otepää Meeste Laulu Seltsi Kontsert*.

⁵³ Pl nr 236, 1.9.1937.

sügisest tänaseni. Viieaastase tegevuse jooksul on Kaarli Kiriku Koor esinenud jumalateenistustel, kirikumuu- sika- ja perekonnaõhtutel, avalikel ja raadiokontsertidel üldse ligemale 150 korda, kuna koori repertuaari moodustab 144 laulu 52-lt autorilt. Koor on teostanud ka ühe välisreisi Soome, kus esineti eesti lauludega Soome kirikukooride liidu poolt korraldatud avalikul kontserdil Helsingi Johanne- se kirikus 1935. a. kevadel.“⁵⁴

1938. aasta Muusikalehest saab lugeda vestlust Alfred Karindiga, kes võttis ajakirjaniku vastu talle omase naeruilmega „ega neid koore mul ole nii mitu praegu – kolm ainult. Teine on sama koguduse noorte ja kolmas Linnateenijate Meeskoor. /.../

„See väike juubel oli nii siis ühtlasi teie Tallinna asumise „juubel“. Kuidas meeldib siin töötamine?“

„Noh, on igapidi rahulikum kui Tartus ja võimalusi palju enam loo- mingule pühenduda, sest hommikud ju täiesti vabad. Ainult õhtuti olen alati kinni – koori harjutused alata- sa – ja teatris ning kontsertidel saab harva käia.“

„Nii et käed on tööd täis?“

„Jah, nii see on; tuleb vahel kir- jutada artikleid, komponeerin, kui vaim pääle kipub, või harjutan klave- ril; ja kui see ära tüütab, lähen kiri- kusse – mässan oreliga. Ega jõuagi kõike ära teha, mida tahaks“ – räägib ta lõbusas toonis.

„Mis teid aga kõige enam neist võlub?“

„Ma teen igat asja huviga. Siiski koor, see on mind vaevand, ta on mind haarand. Koorilaulu vastu on mul alati olnud sümpaatia. Inimhää, elav instrument, on tämbri poolest ikkagi kõige täiuslikum muusika- riist. Kuid kooridega pole mul seni vedanud. Alati on tulnud mul teha seda mustemat tööd ja kui koor juba jalad alla saanud olen pidanud ta

⁵⁴ Ml nr 1, 1938. *Tallinna Kaarli kiriku Koor viie-aastane*.



Alfred Karindi, oma kodus Pelgulinnas, 1938.

maha jätma, elukoha muutuse või muude takistuste tõttu. Olen treeninud niiviisi üheksat koori, pääle selle veel lastekoori.“ /.../ „Ülikooli kooriga Tartus oli mul juhutamise kestuses rekord – 6 aastat, kuid Kaarli koguduse kooriga loodan töötada surmatunnini, juhul, kui sulge sappa ei panda.“

„Tahaksin veel küsida, kuidas leiate olevat Kirikumuusika Sekretariaadi tegevuse?“

„Tihti juhuslik! Nemad oma väljannetega pakuvad liiga vähe materjali tõsisemate vajaduste rahuldamiseks. Mina pean endale kõik väljastpoolt hankima.“

„Keda siin süüdistada?“

Karindi kehitab õlgu ja arwab: „Juhtimine on pastorite ajada, sekretäril ja sekretariaadil tuleb vaid tehniline töö teha. Aga mis me sellest räägime, kirjutasin korra küsimusest ja pahandamist oli siis palju.“

„Mida arvate aga nüüd Kirikumuusika Instituudist (konservatooriumi kirikumuusika osakond – PA), mis juba mõnda aega töötab?“

„Puhas muusika lööb ise läbi ilma mingi instituudita. Aga eks see ole

eriala praktiliselt korraldav üritus.“⁵⁵

Jaanuaris 1938 ilmus esmakordselt koori kaastegevate hulka ka organist Hugo Lepnurm. Koos Kaarli kooriga andsid nad toomkirikus kontserdi Karindi helitöödest. Kontserdi kandis üle Rahvuringhääling.⁵⁶

Kaarli kiriku koor osales 23.–25. juunil 1938 Eesti Vabariigi 20. juubeliaastat tähistaval XI laulupeol. Peojärgses tänukirjas tuletati meelde „ülevaid rahvuslikke pidupäevi, mis äratasid rohket isamaalist vaimustust, ohutasid rahvuslikku üksmeelt ja viisid edasi eesti muusikakultuuri arengut tõhusa sammu võrra!“⁵⁷

1939. aasta veebruaris tegi Kaarli kiriku koor juhatusel huvitava ettepaneku: „Ühtlasi palub laulukoori vanemate kogu luba toetajate liikmete instituudi asutamist, et nende kaudu toetuste kogumisele asuda.“ Vastus jäeti lahtiseks.⁵⁸

Köster Gustav Kasemets oli peale 50ne aastast teenimist läinud pensionile ja aasta lõpus valiti kol-

me kandidaadi hulgast välja Harry Kõrvits,⁵⁹ kes asus tööle 1. veebruaril 1939.⁶⁰ Koguduse juhatus nõustus KNK kuratooriumi otsusega (9.2.1939), et lastekoor, noorte laulukoor ja orkester jäävad köster Kõrvitsa juhtimisele alates 1. märtsist 1939. Senini koore juhatanud J. Jürme ja A. Karindi vabastati sellest tööst.⁶¹

Karindi kinnitati peaarorganisiks

23. märtsil 1939 leidis juhatus, et on tarvis nimetada peaarorganisiks ning järgmisel koosolekul (4. aprillil) kinnitati Karindi vastutavaks organisiks. Karindi palus luba kontserdimatkaks Stockholmi. Juhatus oli nõus, kui koor ise omal algatusel muretseb vastava summa reisikulude katteks.⁶² Kogudusele reisitoetuseks esitatud avaldus võeti ainult teadmiseks.⁶³

21. mail andis Karindi oma kooriga Kaarlis ligi poolteist tundi kestva kontserdi eesti muusikast. Ringhäälingus üle kantaval kontserdil oli oreil kaastegev Paul Indra.⁶⁴ Kavas olnud laulud suurelt osalt varsti ka salvestati. Osa Eestis ja osa Rootsis.

Stockholmi reisil anti kontsert 28. mail Engelbrekte kirikus ja 29. mail toimus ka „plaatidele laulmine“ Rootsi ringhäälingus. Salvestati J. Kappeli „Jehoova, mu Karjane, K. Törnpu „Kyrie“, A. Kapi „Siin vaikse templi pinnal pühal“, M. Härma „Issand, jää meie juurde“, M. Saare „Mu järel“, hüüab Jeesuske“, A. Karindi „Mis mu süda enast vaevad“ ja „Requiem aeternam“. 30. mail anti vaimulik kontsert Hedvig Eleonora kirikus.

⁵⁹ Samas 1938 – koosolek 22.12.1938.

⁶⁰ Samas; Kiriku Teataja nr 3, 14.6.1939.

⁶¹ TKKA Kaarli koguduse eestseisuse koosolekute protokollid 1939 – koosolek 16.2.1939.

⁶² Samas 4.4.1939.

⁶³ Samas 4.5.1939.

⁶⁴ Raadio. 18.5.1939. Saatekavad.

⁵⁵ Samas. R. K. Vestlus Alfred Karindiga.

⁵⁶ Raadio. 27.1.1938. Saatekavad.

⁵⁷ ETTM 7720 M104-1/15:7.

⁵⁸ TKKA Kaarli koguduse eestseisuse koosolekute protokollid 1939 – koosolek 19.2.1939.

Salvestamine

Stockholmist tagasi Tallinna tulles osaleti 8 lauluga suures salvestusprojekti „His Masters Voice“ plaatidele laulmisel.⁶⁵

Tegemist oli laiema ettevõtmisega. „Kuna mõisteti, et eesti muusikat tuleks levitada ka välismaistele raadiojaamadele, moodustati 1937. aastal ringhäälingus komisjon salvestusaktiooni ettevalmistamiseks /.../ Salvestamine, mida kajastasid kõik suuremad Eesti ajalehed, leidis aset 15. maist 14. juunini 1939 Estonias ning seda rahastas täielikult Riigi Ringhääling.⁶⁶ Aktiooni käigus salvestati 169 muusikapala eesti muusika paremikust /.../ Kooridest osalesid Estonia Muusika Osakonna segakoor, segakoor Raudam, ÜENÜTO (Ülemaalse Eestimaa Noorsoo Ühenduse Tallinna Osakonna Segakoor – PA), Tallinna Kaarli kiriku koor, Tallinna konservatooriumi koor, Tallinna ja Tartu Meestelaulu Selts ja Tallinna vene segakoor. Nii salvestamiseks vajalik tehnika kui ka heliinsener Johann Emile Dændler saabusid aktiooni ajaks Tallinnasse Kopenhaagenist⁶⁷. 1940. aasta juunipöörde tõttu jäi projekt aga lõpetamata /.../ Salvestamise originaalmaterjal ehk vahaplaadid olid aga saadetud enne sõda Inglismaale, kus nendest valmisid vasest ja niklist negatiivid ehk matriitsid. 1950ndate alguses tehti väliseestlaste initsiatiivil valikuliselt umbes kolmandikust matriitsidest heliplaadid. Ülejäänud kaks kolmandikku jäid aastateks puutumatuks EMI plaadifirma keskarhiivi Inglismaal, kus need leiti 1961. aastal tehtud suure inventuuri käigus. Matriitsidel polnud märget selle kohta,

⁶⁵ TTKK. A. Karindi töökroonika vihik Tallinna Toompea Kaarli kiriku-koor 1.5.1935–6.6.1940.

⁶⁶ Steinbach, Kadri; Lippus, Urve 2009. Eesti helisalvestised 1939. Tallinn: Eesti Muusika- ja Teatriakadeemia muusikateaduse osakond, 145–151.

⁶⁷ Samas, 153.



Tallinna Meestelaulu Seltsi uus juhatuse teatris Estonia seltsi 28. aastapäeval. Istuvad vasakult: August Blanbrik, esimees Arnold Stokeby, Alfred Karindi, Taavet Mutsu, Vanda Freiberg. Veebruar 1944.

mis muusika seal on, küll oli nendel EMI Taani osakonnale viitav tähis.⁶⁸ Matriitsid saadeti Taani, need sattusid Taani rahvusraamatukokku Århusis, kus nende olulisus Eesti muusikaloo jaoks selgus alles 2000. aastate alguses.⁶⁹ 2008. aastal andis Århusi raamatukogu need üle Eesti Rahvusraamatukogule.⁷⁰

Kaarli koori laulmist ei suudetud kogumiku „Eesti helisalvestised 1939“ koostamisel tuvastada.⁷¹ Kadri Steinbach ja Urve Lippus oletasid, et tuvastamist vajav koor võis olla Tallinna konservatooriumi August Topmani juhatusel oreliklassi tudengite koor Collegium Musicum. Sealhulgas toodi esile, et koor laulab suhteliselt selge intonatsiooniga – muusikaüliõpilastelt, kellel olid hääleseade tunnid kohustuslikud, võibki loota selget intonatsiooni.⁷²

P. Toompere, kes toetus Kaarli koguduse arhiivi säilikule „Tal-

linna Toompea Kaarli kiriku-koor 1.V 1935 – 6.VI 1940 a.“ tuvastas, et 1939. aasta salvestusaktiooni käigus seitse (tegelikult kaheksa) vaimulikku laulu salvestanud segakoor ei olnud Collegium Musicum, vaid Karindi juhatusel Kaarli kiriku koor.⁷³

Tallinna Meestelaulu Selts

10.–11. juunil 1939 Tartus toimunud V Ülemaalisel meestelaulupäeval seisis Alfred Karindi juba oma uue kollektiivi – Tallinna Meestelaulu Seltsi (TMS) koori – ees, millega ta oli tööd alustanud 1938. aasta veebruaris. Koos Eesti Muusika Osakonna (EMS) segakooriga peeti neid kaht koori Eesti eliitkoorideks. Koor oli suur, 140 lauljat. Karindi juhatas EMS-i koori eelpool nimetatud salvestustel. Muusikateadlane M. Pärtlas: „Kooridest kõlavad tänase kõrva jaoks kõige paremini meeskoorid, eriti Tallinna Meestelaulu Selts Alfred Karindi juhatusel.“⁷⁴

Riho Pätsi ja Gustav Ernesaksa meenutused annavad hea ülevaate

⁶⁸ Samas, 155.

⁶⁹ Pärtel Toompere. Eesti koorilaulu esitustavade muutumine aastail 1930–1981. EMTA magistriltöö 2019, 7–8.

⁷⁰ Steinbach; Lippus 2009, 2.

⁷¹ Steinbach; Lippus 2009, 130–132.

⁷² Samas, 131–132; Toompere 2019, 8.

⁷³ Toompere 2019, 9.

⁷⁴ Sirp 2.2.2010. Margus Pärtlas. 70 aasta tagune helisalvestusprojekt jõudis lõpule



Mozarti "Reekviemi" ettekande lõppmoment Tallinna Kaarli Kirikus, orkestri ja koori ees seisab Alfred Karindi, 22. märtsil 1940.

Karindi tööalastest kui ka isiklikest külgedest.⁷⁵

R. Päts: „Näib, et TMS A. Karindi isikus on leidnud endale sobiva, asjatundliku ja selgetahtlise koorijuhi, kellel tundub olevat kindla-maid eeldusi selleks, et kooritööd jälle tõususuunas juhtida. /.../ Peab kohe märkima, et A. Karindi mõjuvõim koorijuhina pääseb maksusele pisut suuremal määral küll vist intellektuaalselt kaalutusist ja tahtekindlusest kui tundeelu impulssidest, kuid ta kunstilist sooritust juhib kõigepealt selge tahe, hea maitse ja kõige eel veel nõudlikkus enda ja ka koori suhtes, need aga on tegurid, mis kindlustavad töö kvaliteedi.“⁷⁶

Gustav Ernesaks: „Tihti võis teda naeratamas näha. Vahel kaasnes sellega kübeke kibedustki. Oma ütlemisi armastas ta huumoriga võrtsitada. /.../ Parajale ironiaannusele vaatamata oli Karindi väga südamlilik ja heatahtlik. /.../ Karindi polnud laia kaarega tegelane /.../ Tema kõnetoongi püsis mezzopiano piirides

nii kooritöös kui ka igapäevases elus. Karindi esinemised olid ette valmistatud alati väga korrektselt, nii nagu koori häälematerjal seda vähegi võimaldas. Otse täiuslikud olid vahel tema juhatusel akvarelsed, rahulikud koorimõtisklused /.../ Kunagi pole tulnud Karindi kooridele etteheiteid teha intonatsioonipuhutuse pärast. /.../ Kooriliigist olenemata armastas Karindi laule ette kanda võimalikult kõrgetes helistikkudes /.../ Toon jäi seetõttu vahel liiga õhukeseks.“⁷⁷ Oma „tormi ja tungi“ eas oli A. Karindi päris moodne mees.⁷⁸ Konservatooriumi õppejõuna oli Karindi kohusetruu ja õiglane /.../ Tundis õpilastes ära tõelised anded, toetas nende edasipürgimist heade nõuanetega.⁷⁹

20. aprilli 1939 tegi Karindi koguduse juhatus koosolekul ettekande oreli kordaseadmisest.⁸⁰ Oreli korda tegemine saab R. Kriisa tööks 550 krooni eest.⁸¹ Eelarve suurenes

⁷⁷ Gustav Ernesaks. Nii ajaratas ringi käib. Tallinn 1977, 136.

⁷⁸ Samas, 137.

⁷⁹ Samas, 138.

⁸⁰ TKKA Kaarli koguduse eestseisuse koosolekute protokollid 1939 – koosolek 20.4.1939.

⁸¹ Samas – koosolek 19.10.1939.

novembriks 1939 700 kroonini⁸² ja detsembriks 1250 kroonini.⁸³ Tööd said tehtud ja arve tasutud 11. juuliks 1940.⁸⁴

1. novembril 1939 kinnitas TMS-i juhatus Karindi peadirigendi kohale.⁸⁵

Surnutepühäl mälestas Tallinna Meestelaulu Selts Kaarli kirikus surma läbi lahkunud lauluvendi, korraldades kontsertjumalateenistuse, kus oli oreil kaastegev ka Kaarli teine organist J. Jürme.⁸⁶

22. märtsil 1940 tuli Kaarli kiriku koori poolt ettekandele W. A. Mozarti „Requiem“. Kaastegev oli riigi ringhäälingu orkester.⁸⁷ 1920ndatel aastatel oli Karindi seda teost Tartus mitmel korral erinevate kooridega ette kandnud.

30. aprillil esines TMS Karindi juhatusel Estonias eesti heliloojate a cappella loominguga, suur osa oli esmaettekandel.⁸⁸

2. juunil toimus Tallinna laulväljakul pealinna ja Põhja-Eesti muusikahooaja lõppakordina Tallinna kooride ja orkestrite vabaõhukontsert, millest võttis osa koos kuulajatega umbkaudu 6000 inimest. Pasunakooride kontserdile järgnes Tallinna ühendatud meeskooride kontsert, mida juhatas helilooja Alfred Karindi. Laulud, mis moodustasid meeskoorilaulu literatuuri paremiku, võeti 2000–3000-pealise kuulajaskonna poolt vastu kestva aplausiga. Kontsert lõppes Eesti hümniga, mida kogu lauluväljaku täis rahvast laulis haruldase andmusega. Kaua pole olnud kuulda, et rahvushümni lauldakse nii suure liigutusega.“⁸⁹

⁸² Samas – koosolek 2.11.1939.

⁸³ Samas – koosolek 21.12.1939.

⁸⁴ Samas 1940 – koosolek 11.7.1940.

⁸⁵ Maripuu 2014, 78.

⁸⁶ TKKA Kaarli koguduse eestseisuse koosolekute protokollid 1939 – koosolek 14.09.1939.

⁸⁷ Pl nr 77. 20.3.1940. Mozarti „Requiem“ ettekande puhul.

⁸⁸ Uudisleht nr 102. 19.4.1940. Tallinna Meestelaulu Seltsi kevadkontsert.

⁸⁹ Pl nr 146. 3.6.1940. Laulväljakul kajasid viisid.

⁷⁵ Heino Maripuu Tallinna Meestelaulu Selts 1916–1944. Haapsalu 2014.

⁷⁶ Pl nr 295, 30.10.1939. Riho Päts. Tallinna Meestelaulu Seltsi kontsert.

Uus riigikord

Peale riigikorra muutumist 1940. aasta juunis moodustati Eesti Töölistemuusika Liit. Etteotsa määrati Nikolai Goldschmidt, kes andis teada, et kõik senised laulu- ja tantsu-seltsid likvideeritakse. Allesjäänud koore ja orkestreid hakati nimetama kollektiivideks ning nende tegevus viidi ametiühingute, kultuurimajade ja klubide juurde.

14. septembril 1940 andis TMS Karindi juhatusel veel oma vana nime all kontserdi Kadrioru kólakojas.⁹⁰ „Programmi alguses kuulsime „Internatsionaali“ võimsas ja kõlapuhtas ettekandes. Järgnev kava oli koostatud hästi valitud repertuaarist, mis kooril on üksikasjuni sisse lauldud ning seetõttu võimaldavad peenelt varjundatud tõlgitsemise /.../ Kuulajaid oli üsna rohkesti, võttes tehniliselt hästi läbiviidud kava vastu teenitud tähelepanuga.“⁹¹

Oktoobrist sai meeskoor uue nime – Tallinna Töölistemuusika klubi meeskoor.

Sügisel 1940 pandi Kaarli organistid-koorijuhid valikute ette. Juhan Jürmele tegi Hariduse Rahvakomissariaat ettepaneku loobuda kas kiriku või kooliõpetaja kohast, „sest kommunistlikus riigis ei ole lubatud teenida ühel ajal mõlematel kohtadel.“⁹²

Ka Karindi oli sunnitud valima – Tallinna konservatoorium ei pidanud enam oma õppejõududele kirikutööd soovitavaks. Ta esitas koguduse juhatusel palve end vabastada organisti kohalt alates 1. oktoobrist 1940 seoses üleminekuga Tallinna Konservatooriumi teenistusse. Ühtlasi palus ta edaspidi võimaldada juurdepääsu orelile harjutamiseks ning tal lubati seda teha igakordse küsimise peale.⁹³

Karindi lahkumisel ühendati Tallinna Kaarli kiriku laulukoor ja Kaarli Oratooriumikoor üheks kooriks, mille juhtimine jäi J. Jürme kanda. Jumalateenistuste ja ametitalituste orelimäng jagati J. Jürme ja kösterorganist H. Kõrvitsa vahel:

1. Pea- ja liturgilistel jumalateenistustel mängib organist J. Jürme. Laste jumalateenistustel ja üldametitalitustel pühapäevadel mängib köster-organist H. Kõrvits. Üldametitalitustel, mis toimuvad kirikus nädala sees ettenähtud päevadel, mängib organist J. Jürme. Piiblitundidel ja muudel kirikus ettetulevatel jumalateenistustel (äratunädalad jne) mängivad organist J. Jürme ja köster-organist H. Kõrvits kordamööda.

2. Eraametitalitustel mängib organist J. Jürme, kusjuures ettenähtud tasu kuulub mängijale.

3. Kaarli koguduse koori, mis koosnes endistest Kaarli kirikukoori ja Oratooriumikoori lauljaist, juhatab organist J. Jürme. Koguduse noortekoori juhatab köster-organist H. Kõrvits.

Kooride esinemise kirikus leppisid koorijuhid omavahel kokku. Laulukooride harjutamiseks lubati üürida ruum Tallinna Linnamajajoni majas tasuga 20 krooni kuus.⁹⁴

1. detsembril 1940 lahkus E.N.S.V rahvakomissaariaadi nõudel ametist Jürme⁹⁵ ja 4. detsembril kohe ka Kõrvits, kes oli valitud uueks organistik alates 1. detsembrist.⁹⁶ Seejärel valiti uuteks organistideks ja kinnitati alates 4. detsember 1940 Edgar Arro, palgaga 130 krooni kuus ning organisti abi kt Friedrich Stockholm palgaga 80 krooni kuus. Mõlemale lisandusid tasud eraametitalituste puhul.⁹⁷

protokollid 1940 – koosolek 26.9.1940.

⁹⁴ Samas – koosolek 10.10.1940.

⁹⁵ Samas – koosolek 27.11.1940.

⁹⁶ Samas – koosolek 12.12.1940.

⁹⁷ Samas.

Tallinna Konservatooriumi õppejõud

6. septembri 1940 kinnitati hariduse rahvakomissari otsusega nr 221 Alfred Karindi Tallinna konservatooriumi muusikateoreetiliste ainete õppejõuks, esialgu „ülemääraliste ja tunniandjate“ nimekirjas. Juba varem oli suletud kirikumuusika osakond. Direktori kt Ksenia Aisenstadt otsusega suleti alates 1. veebruarist 1941 oreli eriala klass, tema ideede hulka kuulus näiteks kavatsus orelid lammutada ja vanametalliks saata.⁹⁸

28. augustil 1941 kinnitati Karindi uude koosseisu kuuluvaks. 1. märtsist 1945 kinnitatud Tallinna Riikliku konservatooriumi nõukogusse kuulus ta kui I teaduskonna dekaani asetäitja. Sinna alla kuulus muusikateooria, kompositsiooni ja muusikateaduse fakulteet. Õppeasutuse uueks „nähtuseks“ oli õppejõudude teadusliku töö kohustus. Töötati õpikute kallal, nagu A. Karindi „Solfedžo võtmetes“⁹⁹, mis siiski ei jõudnud, vaid alles 1978. aastal.

Sügisel 1941 taastas Meestelaulu Selts oma vana nime ja esines rohkesti. 21. septembril lauldi Kaarlis tänu- ja leinajumalateenistus „Eestirannalt“ pääsnute poolt ja hukkunute mälestuseks.¹⁰⁰ Samuti Eesti Rahva Ühisabi heaks Estonia kontserdisaalis¹⁰¹ ja Tallinna toomkirikus.¹⁰² 18. oktoobril esines koor oma 124. kontserdil Estonias.¹⁰³ Linna Teataja kuulutas, et käimas on Ohvrinädal. Ka Jaani kirikus toimus 19. oktoobril kontsert Eesti Rahva Ühisabi heaks. Karindi saatis seal soliste,¹⁰⁴ samuti ooperilaulja tenor Eedo Karrisood Jaani

⁹⁸ Monika Topman. Eesti Muusikaakadeemia 80, Tallinn 1999, 39–40, 44, 49; Eesti Rahva kannatuste aasta. Tallinn, 1995, 773–774.

⁹⁹ Topman 1999, 44, 49.

¹⁰⁰ Linna Teataja (=LT). 19.9.1941.

¹⁰¹ LT. 9.10.1941. Maripuu, 82.

¹⁰² LT. 11.10.1941.

¹⁰³ LT. 16.10.1941.

¹⁰⁴ LT. 17.10.1941.

⁹⁰ Maripuu 2014, 80.

⁹¹ Rahva Hääl nr 86, 16.9.1940. Ed. Visnapuu. TMS-i kontsert Kadriorus.

⁹² TKKA AF I, s 6. J. Jürme avaldus. 13.1.1942.

⁹³ TKKA Kaarli koguduse eestseisuse koosolekute

kirikus tema esimesel kirikukontserdil Eestis.¹⁰⁵

Kaarli kirik oli olnud suletud nõukogude võimu poolt 5. juulist kuni sakslaste tulekuni 28. augustil 1941.¹⁰⁶ 23. oktoobril arutati Kaarli juhatuse koosolekul laulukoori harjutusruumi küsimust – kaheks õhtuks nädalas leiti koht Punase Risti ruumides Niguliste tn 12.¹⁰⁷ Organistina tööl olnud Edgar Arro viibis nõukogude tagalas ning tema töötasu maksti teda asendavale abikaasa Senta Arrole,¹⁰⁸ kes valiti organisti kohusetäitjaks kuni Edgar Arro tagasitulekuni palgaga 100 rubla kuus. Sügisel jagas õpetaja Stockholm selgitusi koori asutamise küsimuse üle, millest selgus, „et selle teostamiseks praegusel ajal vähe lootust on“. Omakaitse orkester ja Eesti laulumehed olid andnud nõusoleku vajaduse korral Kaarli kirikus esineda.¹⁰⁹

TMS tegutses sõja ajal edasi, 1942. ja 1943. aasta kevadkontserdid olid oodatud sündmus ning Estonias toimusid mõlemal aastal ka lisakontserdid.¹¹⁰ 22. novembril 1942 esines Karindi Estonias organistina Bachi kavaga.¹¹¹

„Tallinna vabastamise“ teist aastapäeva sooviti 28. augustil 1943 tähistada pidulikult – vabaõhupidustuste muusikalises osas pidid esinema ühendatud segakoorid prof. J. Aaviku juhatusel, meeskoorid A. Karindi juhatusel ja puhkpilliorkestrid prof. J. Vaksi juhatusel.¹¹² Osavõtjaid registreerus 18 630 ja peeti juba eelproove, aga viimasel hetkel ei soo-

sinud võimud suurt rahvakogunemist.¹¹³

1942. aastast alustas Karindi tööd ka Tallinna Naistelaulu Seltsi kooriga (1944–1950 ENSV Riikliku Filharmoonia Naiskoor). „Tallinna Naislaulu Seltsi tegevus laieneb. Hiljuti peeti Tallinna Naislaulu Seltsi korraline peakoosolek, milleks nelja aasta järele avanes nüüd võimalus. /.../ Kuna koorijuhi A. Karindi loomingu esineb viimasel ajal rohkesti naiskoorilaule, on kavatsusel korraldada kevadel kontsert A. Karindi helitöödest.“¹¹⁴ Koori juhatas ta kuni 1950. aasta 5. veebruarini.¹¹⁵

1943. aasta kevadel esines TMS Tartus, Koerus, Rapla ja Rakvere rahvamajades. Kõikjal olid saalid täis ja menu suur. Tuleb mainida, et koor oli saanud August Blaubriku poolt päranduseks Tartu maanteel terve kvartali ja asutajaliikme Albin Struzkini poolt krundi Roosikrantsi tänaval, et sinna püstitataks hoone eesti koorilaulu kultuuri arendamiseks.¹¹⁶

Meeskoor esines ka 29. jaanuaril 1944 Juhan Aaviku 60. sünnipäeva kontserdil Estonias ning 10. veebruaril toimunud koori aastapäeva kontsert tuli taas kahel korral kordamisele nagu eelmiselgi aastal. 24. aprillil salvestas TMS plaadimaterjali, kuid andmed salvestistest puuduvad.¹¹⁷

Juhan Liivi 80nda sünnipäeva kontsertaktusel esitasid Meestelaulu Selts ja solistid Juhan Liivi tekstidele kirjutatud laule.¹¹⁸ Juunis toimusid Meestelaulu Seltsi viimased kontserdid: 14. juunil 1944 seltsi 143. kontsert Kadrioru staadionil ja 145. kontsert Märjamaa rahvamajas.¹¹⁹

Plaanis oli korraldada Ülemaaline meestelaulupäev Tartus, sest suvel täitus 75 aastat esimesest Eesti üldlaulupeost. Laulupeeva juhatajateks oli valitud helilooja Juhan Simm, Alfred Karindi, Eduard Tubin ja puhkpillikoorida juhatajaks Leonhard Virkhaus.¹²⁰ Meeskoorida VI laulupeäv sai teoks alles pärast sõda, 1949. aastal Pärnus.

Taas Kaarli koguduse teenistuses

1944. aasta sügisel jätkas Karindi esinemist organistina¹²¹ ja 1. oktoobrist oli ta taas Kaarli koguduse teenistuses.¹²² 23. detsembril 1945 tähistati jumalateenistusel kiriku 75. aastapäeva, kus Kaarli kiriku koor Karindi juhatusel laulis R. Tobiase „Eks teie tea“ ja M. Härma laule. Nimetatud jumalateenistus jäi koorile arvatavasti ainsaks, sest paari aasta pärast leiame protokolliraamatust märkmeid selle kohta, kuidas koori plaanitakse alles looma hakata.¹²³ Lauluhuvilised käisid koos Pühavaimu kirikus, kus ühendatud koori juhatas Arnold Allvee. 4. juunil esines segakoor Kaarli kirikus, mis oli juhatuse protokollil kohaselt esimene kontsertjumalateenistus nõukogude ajal.¹²⁴

Tallinna Meestelaulu Seltsi uueks nimeks sai Jaan Tombi nimelise kultuurihoone meeskoor. „Jaan Tombi nimelise kultuurihoone meeskoor on koosseisult tunduvalt kannatanud. /.../ Vanas kõrgetasemelises ansambelis on säilind vaid paarkümmend endist lauljat. Uusi lauljaid on 50. /.../ Pole mingit põhjust kahelda, et nimetatud koor peenetundelise ja maitsega juhi, helilooja A. Karindi juhatamisel ei suudaks mõne aja möödudes

¹⁰⁵ Eesti Sõna (=ES) nr 2, 4.1.1942.

¹⁰⁶ Ene Pilliroog. Kaarli kirik ja kogudus. Tallinn 1997, 76.

¹⁰⁷ TKKA Kaarli koguduse eestseisuse koosolekute protokollid 1941 – koosolek 23.10.1941.

¹⁰⁸ Samas – koosolek 30.10.1941.

¹⁰⁹ Samas – koosolek 7.9.1943.

¹¹⁰ Maripuu 2014, 83–84.

¹¹¹ ES nr 267. 19.11.1942.

¹¹² Sakala nr 126. 21.8.1943. *Laulukoovid ja orkestrid võtavad osa Tallinna vabastamise pidustustest.*

¹¹³ Maripuu 2014, 83.

¹¹⁴ ES nr 277. 1.12.1943. *Tallinna Naislaulu Seltsi tegevus laieneb.*

¹¹⁵ ETTM M104 1/1

¹¹⁶ Maripuu 2014, 83–84; Eesti Sõna nr 260. 11.11.1943. *Tallinna Meestelaulu Seltsi kontsert.*

¹¹⁷ Maripuu 2014, 84.

¹¹⁸ ES nr 30. 6.2.1944. *Tallinna Meestelaulu Seltsi 140. kontsert.*

¹¹⁹ ES nr 135. 13.6.1944; Maripuu 2014, 84.

¹²⁰ Järva Teataja nr 75. 27.6.1944. *Ülemaaline meestelaulupäev peetakse Tartus*; Malevlane. 8.7.1944. *Kodumaa uudiseid.*

¹²¹ ES nr 206. 5.9.1944. *Vaimulik kontsert Toomkirikus.*

¹²² TKKA AF I, s 6, s 1. *Organist Alfred Karindi.*

¹²³ Ene Pilliroog 1997, 85.

¹²⁴ Samas, 104–105.

pakkuda hästi õnnestunud kunstilisi tulemusi.¹²⁵

XII üldlaulupidu

1945. aastal andis Eesti NSV rahvakomissaaride nõukogu ja Eesti-maa Kommunistlikku Partei keskkomitee välja määruse laulupeo korraldamiseks 1947. aastal. Suursündmusega prooviti näidata nõukogude režiimi sõbralikkust rahvuskultuuri suhtes ja sobitada see Nõukogude Liidu ametliku teesiga „sisult sotsialistlik, vormilt rahvuslik“. Just vormi rõhutati selle peo puhul iseäranis – hoolimata sõjajärgsest kaupade puudusest pöörati suurt tähelepanu lauljate ja tantsijate riietamisele rahvarõivastesse ning hoolitseti selle eest, et rongkäik ja peoplats oleks ideoloogiale kohaselt kaunistatud. Nii laulu- kui tantsupeo repertuaaris leidis veel hulgaliselt eelmistel pidudel esitatud laule ja tantse, kuid seda kritiseeriti ning tehti ettepanekuid järgmistel pidude repertuaari laiendamiseks ja „parandamiseks“.¹²⁶

Karindile järgnesid keerulised aastad. Töö kooridega, konservatooriumis ja heliloomingu alal näis edenevat. Ajaleht Sirp ja Vasar tõi esile Karindi kantaadi „Võit“ Mart Raua tekstile,¹²⁷ mida küll hiljem ka kritiseeriti.¹²⁸

21. augustil 1945 sõitis meeskoor esinema Moskvasse ülevaatusel. Koori 40. aastapäeva puhul välja antud raamatus kirjutab koori tollane juhatus esimees August Urum: „Ülevaatusel finaalselt kujunes 6. septembril toimunud lõppkontsert Suures Teatris, kuhu pääsesid lõppülevaatusel parimateks tunnustatud kollektiivid, nende hulgas

¹²⁵ Sirp ja Vasar (=SV) nr 13. 31.3.1945. G. E. Tallinna koorid ja ansamblid kunstilise isetegevuse ülevaatusel.

¹²⁶ XII laulupidu (1947) [https://sa.laulupidu.ee/ajalugu/xii-laulupidu/] 8.12.2025.

¹²⁷ SV nr 52. 29.12.1945. Tagasivaateid ja sihtjooni meie muusikaelus.

¹²⁸ SV nr 52 28.12.1946. H. Kõrvits. Märkmelid heliloomingust 1946. a.



Eesti NSV XII üldlaulupeo tegelaste (esireas vasakult) dirigendi Nikolai Goldschmidti, koorijubi Alfred Karindi ja rahvatantsupedagoogi Ullo Toomi pidulik vastuvõtt Moskvas, 1947.

meie meeskoor. Nagu kirjutas ajaleht „Sovetskoje isskusstvo“, sai koori esinemine kõikjal üldise tunnustuse osaliseks.¹²⁹ 1938 oli kooris 130, 1945. aastal 70 ja 1956. aastal juba 126 lauljat!

30. detsembril 1945 peeti Jaan Tombi nimelises keskkultuurihoones saalis kontsert Karindi 20-aastase koorijuhitegevuse tähistamiseks. Kontserdi avasõna rõhutas ENSV teeneline kunstitegelane prof. G. Ernesaks Karindi sisukust ja viljakust eeskätt kooriloomingu alal: „Polüfooniiline helikeel, julge, isikupärane harmoonia ja meie rahvaviisi meisterlik kasutamine on Karindi heliloomingu eredamaid põhijooni. 20 aastat tagajärjekast tööd koorijuhina on Karindist teinud ühe meie silmapaistvaimaid kooridirigente, mida eriti tõendas head tulemuste saavutamine Tombi nim. keskkultuurihoones meeskooriga esinemistel Moskvas üleliidulisel kunstilise isetegevuse ülevaatusel. Sama hinnatav on A. Ka-

¹²⁹ Arved Ringimäe. Jaan Tombi nimelise kultuurihoones meeskoor 40 aastane. Tallinn 1956, 21.

rindi töö pedagoogina Tallinna Riiklikus Konservatooriumis, kus ta töötab orelil ja muusikateooria eriainate professorina. Ei tohi unustada Karindit kui üht meie parimat ja sisukamat organisti-interpreti.“ Öhtu kontsertosas, milles esines soliste, keelpillide kvartett ja Riikliku Filharmoonia naiskoor, esitati eranditult juubilaril helitöid, nendest terve rida esmaettekandes.¹³⁰

13. juulil 1946 toimus taastatud „Estonia“ kontsertsaalis Eesti vabariikliku kunsti- ja kunstilise isetegevuse dekaadi pidulik avamine, millega tähistati ka sõjas kannatada saanud „Estonia“ kontsertsaali avamist. Pidulikule avaaktusele järgnes kontsertosa, milles esinesid ENSV Raadiokomitee sümfooniaorkester Roman Matsovi ja RF naiskoor ning J. Tombi nim. keskkultuurihoones meeskoor Karindi juhatusel.¹³¹

Sirp ja Vasar märgib tunnustuse eduka töö eest: „ENSV teenelise

¹³⁰ SV nr 1. 5.1.1946. Kontsert Alfred Karindi helitöist.

¹³¹ SV nr 29, 20.7.1946. Avati „Estonia“ kontsertsaal.



XII üldlaulupidu 28.–29. juunil 1947 Tallinnas.

Rahvarõivais naiskoor esinemas rahvakunstiõhtul 12. üldlaulupeo eelõhtul Kadrioru staadionil. Koori ees dirigeerib naiskooride juht Alfred Karindi.



XII üldlaulupeo üldjuhbid - R. Päts, A. Karindi, T. Vettik, G. Ernesaks, 28.–29. juunil 1947 Tallinnas.

kunstitegelase aunimetuse andmine heliloojaile prof. Tuudur Vettikule, prof. Alfred Karindile ja prof. Riho Pätsile märgib ära nende suuri teeneid nii eesti koorikultuuri arendamisel pikkade aastate jooksul ja nende erilisi teeneid seoses XII eesti üldlaulupeo kunstilise ettevalmistuse ja kõigiti õnnestunud läbiviimise osas. Nende heliloojatekoorijuhtide nii loominguuline, interpretatsiooni alane kui ka pedagoogiline tegevus on pannud kindla aluse meie muusikakultuuri jõudsale are-

nemisele eriti viimaste aastate jooksul, mille suurepäraseks tõenduseks oli äsjakõlanud XII üldlaulupidu oma sütitavate hiigelkooridega.¹³²

Arreteerimine

Alustati ettevalmistusi XIII laulupeoks, mis oli kõigist pidudest kõige süngem ning ideologiseeritum. Stalinistlikud repressioonid ja sovetiseerimine olid haripunktis – toimus sundkollektiviseerimine ning aasta

¹³² SV nr 29. 21.7. 1947. *Tunnustus eduka töö eest.*

enne laulu- ja tantsupidu märtsiküüditamine.

Loomulikult ei pääsenud sellest ka laulu- ja tantsupidude traditsioon ja selle juhid. Arreteeriti juba üldjuhtideks kinnitatud Alfred Karindi, Riho Päts ja Tuudur Vettik.¹³³ „Kodanlikud natsionalistid Vettik, Karindi, Päts püüdsid levitada heliloojais põlgust nõukogude teema vastu /.../ Kui suurt kahju on toonud eesti nõukogude muusika arendamise Andreseni-Semperi käsilaste Vettik-Karindi-Pätsu tegevus, selgitas lähemalt ka EN Heliloojate Liidu esimehe kt. H. Kõrvits.“¹³⁴

Karindi pöördus Kaarli koguduse juhatuse poole: „Viimastel aegadel on ette tulnud juhuseid, kus ma oma töö iseloomu tõttu ei ole saanud kontakti pidada kog. kantseleiga, millest tingituna on esinenud juhtumeid, kus olen puudunud ametitalitustel. Palun seda mulle lahkesti andestada. Edaspidi aga muutub mul väga raskeks üldse koguduse tööst osa võtta. Ka on see pidevalt seotud suure riisikoga. Sellepärast palun mind ajutiselt, kuni olukordade selgimiseni minu kohustustest vabastada. Ometigi palun kog. juhatuse lahket luba võimaldada mulle juurdepääsu orelile harjutamiseks mõned tunnid nädalas. Kõige austusega A. Karindi Tallinnas 14.10.1948.“¹³⁵

Suleti oreliklass Tallinna Riiklikus konservatooriumis, kus Karindi oli muusikateoreetiliste ainete ja orelil õppejõud. Tema õpilane oli näiteks Aime (Siimon) Tampere. „Ema jõudis Alfred Karindi juures orelilõpingutega kolmandale kursusele, kui 1948. aastal oreliklass kinni pandi.“¹³⁶

Kolme koorijuhi – Alfred Ka-

¹³³ XIII laulupidu. [https://sa.laulupidu.ee/ajalugu/xiii-laulupidu/] 8.12.2025.

¹³⁴ SV nr 18. 6.5.1950. *Tugevdada võitlust kodanlike natsionalistide ja nende käsilaste vastu.*

¹³⁵ TKKA AF I, s 6, s 1. *Organist Alfred Karindi.*

¹³⁶ Muusika. 16.4.2021. *Elu on areng. Intervjuu Mari Tampere-Bezrodnajaga.*

rindi, Riho Pätsi ja Tuudur Vettiku – arreteerimise tagamaad on avatud TÕ Ajaloo ja arheoloogia instituudi lehel: „Pärast patukahetsuskirjade avaldamist olid Päts ja Vettik avalikkuse jaoks „vaenlastena“ ära markeeritud, tõendeid nende vastu oli kogunenud piisavalt.

Karindi juhtum oli alguspunkti osas siiski teiseilmeline, tema jaoks hakkasid sündmused ootamatus suunas arenema 1944. a novembris, kui sõjast jõudis tagasi 1941. a Punaarmee mobiliseeritud vend. Alfred Karindi tõttas kohvilaua jaoks naabrite juurest piima tooma. Ootamatult selgus, et Rannamõisa piirkond oli muudetud keelutsooniks, elanikke sellest teavitamata, nii võeti Karindi piiririkujana kinni ning toimetati esmalt Harku piirivalvekordonisse, sealt edasi juba ülekuulamisele Tallinnasse Pagari tänavale. Kuue päeva pärast vabastati Karindi tingimusel, et ta teeb julgeolekuga koostööd „ümbruskonna puhastamiseks nõukogude korra vastastest“. Reaalsest koostööst hoidis Karindi kõrvale, veelgi enam, 1949. a oktoobris tegi ta julgeolekule avalduse oma allkirjast lahtiütlemise kohta, millega ta agentide nimekirjast kustutati, tema selline tegevus kvalifitseeriti kuritegelikuks ning mõne aja pärast kirjutati Karindi suhtes välja vahistamismäärus, mis realiseerus 2. veebruaril 1950.

1949. a oktoobris tehti Karindile ülesandeks jälgida Pätsi ja Vettiku tegevust, millest ta keeldus. Selline samm ei saanud karistuseta jääda, küsimus oli ilmselt vaid karistatavate ringi suurus, keda koos Karindiga veel süüpinki tõmmata? Vaid paar päeva enne Karindi vahistamist kutsuti julgeolekusse tunnistusi andma Nikolai Goldschmidt. Tegu on muusikategelasega, kes oli Eesti Vabariigi ajal tegev Tallinna Töölismuusika Ühingu juhina ja kes näitas üles agarrust nõukogude võimu kehtestami-



Heliloojate Liidu liikmed Edgar Arro, Heino Eller, Eugen Kapp, Lydia Auster, Harri Kõrvits, Gustav Ernesaks ja Alfred Karindi, 1948.

sel lootuses saada konservatooriumi direktoriks, 1930. aastatel olid tal kontaktid Nõukogude saatkonnaga, sõja ajal nõukogude tagalas värvati ta „valvama“ Semperi jt järele, ta jätkas andmete edastamist julgeolekule ka hiljem. Jaanuaris 1951 Goldschmidt arreteeriti ja arvati agentuurist välja, kuna tema viimased ettekanded olid olnud liiga üldised ja väheväärtuslikud.

Kolme helilooja juhtumi puhul on Nikolai Goldschmidt tunnistustel oluline koht. Pärast tema tunnistusi oli uurijal vajalik süüasi põhipunktides koos, millele tuli veel mõningast täiendust ning süüaluste ülestunnistused juurde hankida. 30. jaanuaril 1950 rääkis Goldschmidt üsna põhjalikult Pätsi, Vettiku, Karindi nõukogudevastastest tegevusest Eesti Vabariigi, saksa okupatsiooni ning nõukogude ajal. Sellega täitis ta talle pandud ülesande. Kuid tema teenetele vaatamata, ei õnnestunud tal saada laiemat tunnustust, mida ta elas välja sõnavõttudega koosolekutel, kirjades parteile või ettekannetes julgeolekule, õige pea muutus ta julgeolekule üleliigseks.

Pärast Karindi vahistamist ning esmast ülekuulamist, jäeti ta ootele, tema uus „töötlemine“ algas kümne päeva pärast 16. veebruaril, samal päeval arreteeriti Vettik ja koostati alus Pätsi vahistamiseks.¹³⁷

Karindi eeluurimine kestis aasta ja neli kuud. Toimik saadeti Moskvasse, kus talle määrati ilma igasuguse kohtuotsuseta kümme aastat kinnipidamist Mordva ANSV-s range režiimiga töökasvatuse Dubravlagi laagris koos õiguste äravõtmise ja vara konfiskeerimisega.

Helju Taugi raamatust „Muusikast võlutud“ saab pikemalt lugeda Karindi abikaasa Karini ja tütar Laine Karindi meenutusi abikaasa ja isa kannatustest.¹³⁸

¹³⁷ Tartu Ülikool. Ülekuulamisprotokollid. [https://sisu.ut.ee/ykp1/miks-need-kolm-koorijuhti/] 8.12.2025.

¹³⁸ Helju Taug. Muusikast võlutud. Tartu 2010, 411–428.

Vabanemine vangilaagrist

1954. aasta juulis vabanes Karindi laagrist, tegi juhutöid, muuhulgas häälestas klavereid. NSVL Ülemkõhutu Sõjakolleegeiumi määrusega 27. septembrist 1956 anti teada, et ta on rehabiliteeritud kuriteo koosseisu puudumise tõttu. Küsimusele: „Mille eest ma siis istusin?“, vastati lihtsalt, „küllap see oli eksitus.“¹³⁹

Aasta pärast sai Karindi tööle Tallinna konservatooriumisse ning võeti taas Heliloojate Liidu liikmeks¹⁴⁰ Oma ühiskorteriks muudetud kodu pidi ta endiselt elu lõpuni jagama võõraste sisserändajatega ning läbiotsimisel ära võetud käsikirju ta enam tagasi ei saanudki. Ka ära võetud klaver oli rikutud.¹⁴¹

„Noh, näete, nüüd on teil kõik korras!“ öeldi Karindile rehabiliteerimistõendit kätte andes.¹⁴²

1957. aastal nimetatakse Karindit välismeedias: „Õppejõududena töötavad meil sellised head spetsialistid /.../ prof. Tuudur Vettik koorijuhtimise kateedris, prof. Alfred Karindi teooria kateedris.“¹⁴³ 1950. aastal ära võetud Eesti NSV teenelise kunstitegelase aunimetus taastati Eesti NSV Ülemnõukogu Presiidiumi 27. oktoobri 1956 seadlusega.¹⁴⁴

Taas koorijuht

1957. aastal sai Karindi taas võimaluse tegeleda kooritööga. Abikaasa Karin Karindi meenutab: „Suureks rõõmuks temale asutasid kunagised tudengilauljad Tartu üliõpilasestegakoorist Kõrgemate Koolide Lõpetanute Segakoori (aastast 1992 Alfred Karindi nimeline Segakoor) ja kutsusid teda juhatama. Selle kooriga on ta esinenud lisaks Eestimaale Leningra-

¹³⁹ Tauk 2010, 423.

¹⁴⁰ ETMM M104.

¹⁴¹ Tauk 2010, 424.

¹⁴² Samas, 423.

¹⁴³ Kodumaale Tagasipöördumise Eest nr 18. juuli 1957. *Andekas ja töötav kollektiiv.*

¹⁴⁴ ENSV Teataja nr 17, 1956.



Heliloojate kongress Toompeal. Ees istuvad Alfred Karindi ja Friedebert Tuglas. 1959. aasta aprill.



Alfred Karindi, Eugen Kapp, Eduard Tubin, Heino Eller ja Karl Leichter Tallinna konservatooriumis, 1961. aasta detsember.

dis, Pihkvas, Kaliningradis, Lvovis, Lätis, Leedus, Karpaatides, paljudel üliõpilaslaulupidudel.¹⁴⁵ Ta oli elu lõpuni selle koori peadirigent ja naases 1965. aastal ka üldlaulupeole, kus juhatas sega- ja naiskoore.

Kaarli koguduse kauaaegse organist-koorijuhi Hella Tedderi mälestused: „Üsna sageli tuli jõulude ajal orelit mängima Alfred Karindi, oma köitvate improvisatsioonidega kujun-

das ta erilise õhkkonna.“¹⁴⁶

Ene Üleoja on meenutanud, et „Saksa ajal olid siin isegi mõned lastejumalateenistused, kuhu ema meid tõi. Senta Arro püüdis kokku koguda lastekoori, vähemasti ühel jõululaupäeval laulmist koos vennaga mäletan kindlasti. /.../ Jõulude aegu tuli Alfred Karindi alati viimasele teenistusele ning jäi lõppu mängima. – „Oh, Sa õnnistav!“ – Nõn-

¹⁴⁵ Tauk 2010, 425.

¹⁴⁶ Pilliroog 1997, 1, 151.

da registreerituna ja nõnda kõlavana nagu tema seda tegi, ei osanud Kaarli kirikus keegi teine! Selle koraaliga ta justkui elas välja oma hingevalu ja peidetud elu.¹⁴⁷

Organist Rolf Uusväli: „Minu poisipõlv ja mitu head noormeheastat on olnud seotud Tallinna Kaarli kirikuga. /.../ Tihti olin jumalateenistuse ajal orelirõdul, poisikesele oli orelimängu jälgimine ülihuvitav ja seetõttu olen mängimas näinud tervet rida Kaarli kiriku organiste – Juhhan Jürme, Friedrich Stockholm jun, Senta Arro, Alfred Karindi, Edgar Arro. Kõik nad suhtusid uudishimulikkude poisikesse heatahtlikult ja ilmselt oli see ka üks põhjusi, miks ma alati, kui juhtusin kirikuuksi lahti nägemas, sinna ka sisse astusin. Üks nendest juhuslikest läbiastumistest on tänaseni meele: oli vist aasta 1946 ja hilissügisene aeg – paraku ei mäleta ma enam kuud ja päeva – kui õhtuhämaruses Kaarli kirikust möödudes märkasin, et peauks on lahti, kirik pisut valgustatud ja kuulda on orelimängu. /.../ Mäng aga oli ebatavaline – jupiti ja katkendlik ning pauside ajal sirceldas organist midagi nootides. Lõpuks taipasin – Alfred Karindi mängib läbi ja korrigeerib oma uut lugu. Hiljem ligemale minnes ja aknast piiludes nägin ka teose nimetust – see oli orelisonaat nr 3 f-moll. Ei osanud ma tollal arvata, et ka ise seda kunagi korduvalt ja huviga mängin ning veelgi vähem seda, et selle sonaadi keskmine osa – „Hällilaul“ – on kogu oreliliteratuuri samanimeliste palade hulgas ilusaim.“

Kõige enam armastas Karindi siiski aias vaikselt kõplaga maad harida ja ütles alati, et see töö on talle kõige rohkem meele järgi ja et ka süda ei tee siis haiget.¹⁴⁸



Helilooja, organisti ja koorijubi Alfred Karindi matused. 16. aprill 1969.

Ootamatu lahkumine

Alfred Karindi suri 13. aprillil 1969. aastal Tallinnas. Ta saadeti viimsele teele Estonia kontserdisaalis 16. aprillil ning maeti Metsakalmistule.

Eduard Tubin meenutas Alfred Karindit peale tema surma: „Mäletan kord: istusin Kaarli kirikus orelipingil ta kõrval kui ta improviseeris. See oli nagu istuda kusagil varjus, kus suur torm käib kõrgelt üle pea – võimas orel mühises, helide jõud tuli kirikuruumist tagasi mängija juurde. Karindi improviseeris meeleldi, tema momendiloomingus oli palju värskest, jõudu, paenduvust ning huvitava vaheldust. Tuleb siinkohal meelde ka see, et Karindi kogu oma organisti tegevusaja kestel ei kasutanud noote: koraale mängis peast, neid loomulikult aga huvitavalt harmoniseerides, vahemängud, järelmängud ning muud organisti ülesanded improviseeris ta samuti iga kord isesuguse värvingu ja tundelaadiga. Koorijuhina ei tarvitanud ta sealgi kuigipalju nooti: talle jäi kõik meelde – hääleandmiseks või lauljate vigade parandamiseks polnud talle ei heliharki ega instrumenti vaja. Nii head absoluutset kuulmist kui Karindil, tuleb üldse harva ette.“¹⁴⁹

Ajalehe Edasi järelhüüdes kirjutati: „A. Karindi heliloomingut iseloomustab meloodilisus, rütmiline mitmekesisus, vaheldusrikas harmoonia ja meisterlik polüfoonia. Sageli võttis ta oma helitööde aluseks rahvaviise, neid oskuslikult arendades ja täiendades. Selle tulemusena on A. Karindi heliloomingul selgelt individuaalne helikeel, rikas erinevaist muusikalistest kujundest. Mälestus A. Karindist kui ühest meie viljakamast ja silmapaistvamast heliloojast, organistist, koorijuhist ja pedagoogist ei unune. Tema alati osavõtlik ja sõbralik suhtumine oma õpilastesse ja kolleegidesse, avameelsus ja abivalmidus jäävad eeskujuks meile kõigile.“¹⁵⁰

Piret Aidulo

Artiklis kasutatud materjale on kogunud ka Külli Saard, kes artikli ka toimetas.

¹⁴⁷ Samas, 157

¹⁴⁸ Tauk 2010, 425.

¹⁴⁹ Teataja 26.4.1969. Eduard Tubin. *Mälestuskilde*

Alfred Karindist.

¹⁵⁰ Edasi nr 89. 15.4.1969. *Alfred Karindi.*

Arutlus usulisest proosast koos mõtisklusega kirikust eesti kirjanduses



Usk ja proosa näivad esmapilgul olevat ebavõrdne, vastuoluline paar ja nendevahelised seosed komplitseeritud. Kuigi 19. sajandi alguses nähti nende vahel küll teatavat samasust (religioon paikab mõistuse puudujääke usuga, poeesia õilistab), käsitleti religiooni ja teoloogiat, proosat ja poeesiat eri valdkondadesse kuuluvatenä. Jaotus oli pelgalt kunstlik, mida osati põhjendada viisil, et erinevalt proosast on teoloogial ja piiblit vahe- tu seos transsendentse eriilmutuse ja sõnainspiratsiooniga.

Usulise proosa eesmärgiks on kõige tavalisemalt olnud juhtida oma kirjanduslikke tegelaskujusid ja lugejat usulise pöördumise suunas. Usuline kirjandus on ses mõttes alati ettekirjutav. Kuradi sosistamis, Kristuse kõne, Jumala vaikimine, hiobilik saatusele alistumine või kogujalik realism (ole tänulik elu väikeste rõõmude eest, sest need on üürikesed), või siis pidev põgenemine, peitumine Jumala eest. Teemad, mille juurde usulises proosas korduvalt pööratakse, kus kerkib korduvalt esile loomusunniline soov alustada uuesti, minna tagasi algeeskujule ja -tekstini. Perfektset algkujule ja -teksti kultust esineb selles palju, kuigi millegi niisuguseni jõudmine on ilmvõimatu, sest ka „algtekstil“ on sageli mitu autoriseeritud versiooni, mille vahel tuleb valida.

Maailmas on nähtusi rohkem kui sõnu nende tähistamiseks ja paratamatult tuleb laenata. Religioosse, teoloogilise sisuga täidetud sõnad juurduvad etimoloogiliselt ja on sagedasti mittereligioosset kontekstist laenatud.

Kirik kui mõiste on meie keelde kandunud ilmse laensõnana, kas

skandinaavia *kyrka* või alamsaksa *kerke* ja saksa *Kirche* kaudu, mille kreekakeelseks vasteks on *kyriakon* ehk isanda koda. Meie kirikhärra ja kirikuisandaga on samamoodi, sest skandinaavia *kyrkherre*, *körkherre*, *kyrkoherde* alamsaksakeelsel vormil *kerckheren* on muinasgermaani algjuure *hairaz* ehtinimlik sisu: hallipäine, auväärt eakas.¹

Kirjandusliku „tegelasena“ astuvad nad mõlemad tärkavas eesti rahvuskirjanduses 19. sajandil esile kindlalt antikangelase rüüs, tagurlikuna. Kirik on kohal teatud raskusena, probleemina ja üksikisiku tasandil domineerib rahulolematuse, dissonantsed tunded – vajadus uskuda, raskus uskuda, võimatus uskuda.

„Andke positiivset kirjandust. Kirjeldage jõurikkaid kujusid, kes suudavad eluraskustega võidelda ja neid võita. Näidake usulist jõudu. Andke õiglane, aus kujutus kirikust, kirikuõpetajaist, nende püüdest ja nende elust. Puhas elu, ilusad mõtted, need rikastavad meie kasvava põlve mõtteilma.“² Nii sõnastatud pretensioonikuses väljendus usulise proosa üldomane eetos: kõike kaalutakse seisukohalt, kuidas miski soodustab usut kasvamist ja hinge- päästet.

Eesti iseseisvusaegne proosa ei olnud usuvastane, kuigi mõni lause võib riivata, aga seda tuleb võtta ajaloolise tegelikkuse perspektiivist. Küll on õige see, et kriitilist suhtumist kiriku ja kirikuõpetajate suhtes leidub kirjanduses ohtralt. Põhjus- seks on enamasti kiriku minevikust juurdub „häraskiriklik“ mentaliteet, mis ei taha kuidagi sobida eestlase-

¹ Autor tänab etimoloogiat puudutavate kommentaaride eest Axel Jagaud ja Vahur Aabramsi.

² EELKKA Usuteadlaste konverentsi protokoll Tartus 21–23. jaanuaril 1936, 16–17.

le, märkis eestikeelse raamatu 400. aastapäevale pühendatud ettekandes kirjandusteadlane Jaan Roos.

Kirikuõpetaja ametist kunagi unistanud Aadu Hindi näidendis „Libahundi ema“ ütleb Madli: „Piibel on ise ja kirik ning armulaud on ise. ... Peaks olema üks, aga tuleb välja, et on kaks: on härraste piibel ja on orjade piibel ja see kõik on üh- tede ja samade kaante vahel“, millest härrased otsivad konksu, mille külge inimest riputada.³

Ja ometi on kirikud kokkuvõttes kenad kohad, mida on ehitatud kaua, sest kirik ei olnud kunagi päris valmis, oli alles kujunemises. Ning mõned, mida küll alustati, on jäänud lõpetamata või saanud uue funktsiooni. Aga lähme edasi.

Kirik kui peategelane ilmub eesti kirjandusse tõlkekirjanduse kaudu: Victor Hugo „Notre-Daame kella- lööja, ehk ilus mustlasetüdruk: üks kole lugu, mis Pariisi linnas sündinud. Rahvale rõõmuks ja õpetuseks jutustatud“ (originaalis 1831, tõlge eesti keelde 1876). Teost on välja antud tervelt kaheksa korda (1924, 1961, 1971, 1982, 1997, 2000, 2007, 2020) ja nii on ta saanud päris omaks.

Kiriku, mis oli elanud üle Prantsuse revolutsiooni, kandnud vahepeal ka Mõistuse jumalanna templi funktsiooni ja mida kaaluti ka kuhugi mujale siirdada, kirjutas uuesti suureks ja tähenduslikuks Victor Hugo, paigutades kirikusse traagilise ja keelatud armastusloo. Süžee kordus ka Aino Kalda romaanis „Reigi õpetaja“, kuid ei kirjutanud Reigi kirikut, mis ajaloolise 17. sajandi hoonena ongi ammu maastikult kadunud, oluliselt tähendusrikkamaks.

³ Aadu Hint. Libahundi ema. – Saaremaa tütarlaps leidis koha. Tallinn 1987, 128–131.

Eduard Vilde romaan „Külmale maale“ (1896) aga äratas juba tähelepanu oma sümboolse lõpuga: „Ning ühtaegu näib, nagu süttiks praginal leekidesse ühe kiriku sihvakas torn.“ Kriitikud manitsesid, et kunst ei tohi usu peale tormi joosta.⁴ Sümboolselt, kujundlikult oli antud hinnang maailmakorrale, mis oli need tegelased hukkamise äärele viinud, mis aitas ette 1905. aastat ja riigikirikliku kristluse läbikukkumist.

„Ja Oleviste torni terav piste kui ahastus kesk vanu majasid.“⁵ Mõned kirikud on nägemistväärne juba väljastpoolt. Kiriku imposantsus paneb Johan Jakob Nordströmi sõnades hääldama: „Inimene! Siin elab Jumal!“⁶ Paljud on Oleviste valinud endale koguduseks just kiriku pärast. Muidugi oli see ajaloo jooksul ka mitu korda põlenud: ega see, et kirikus jumalateenistust peetakse, ei tee veel piksevarrast ülearuseks.⁷

Jaan Kross laseb Johan Kõleril Kaarli kirikut nähes öelda: „Nõndapalju kui säherdune uutmoodi kirik kiriku olemusele ülepea vastab. Ja niipalju kui üht u u t kirikut ülepea tarvis on ... Nojaa: vägevad teravad kiivrid! Nagu kaks maailmatut küünalt linna kohal – ristikujuliste tahetidega ja ilma tuleta! Sellela, mis valgust annab! ... Aga minu Kristus, kes ajab käed laiali ja ütleb: Tulge minu juurde kõik ...? ... Minu Kristus, jaa (Ma ei tuleta enam meelde, et tema kaabaka järgi maalitud on, sest sel pole moraalselt kõige pisematki tähtsust!) – see minu Kristus, kas tema siis ka päris ilma tuleta peaks olema? Mis valgust annab? Ei! Uskuge, härrad Gernetid ja muud: tema on mul ometigi tulega tehtud. Jaa. Olgu pea-

⁴ Olevik 35/27.08.1896, lk 798–800 Kirjandus. Seltsielu. Segasõnumed.

⁵ Mart Raud. In Memoriam. – Looming nr 10, 1939, 1042.

⁶ Seppo Zetterberg. Suomen sillan kulkijoita. Yhteyksiä yli Suomenlahden 1800-luvulla. Helsinki 2015, 51.

⁷ Georg Christoph Lichtenberg. Aforisme. Loomingu Raamatukogu nr 28, 1972, 60.

le, et ühed seda tuld leigeks ja teised valeks arvavad ...“⁸

Lühiromaan „Väike reekviem suupillile“ (filmiti hiljem Puhja kirikus) tegevus toimub sõja lõpupäevil kirikus, aga romaani kirjutamise kontekstiks on Nikita Hruštšovi religioonivastane kampaania, kui aastatel 1960–1964 õnnestus mitmesugustel formaalsetel ettekäändel sulgeda Eestis mitmeid kogudusi ja kirikuid.

„Mis kurblik tulevik ootab küll meie kallist luteri kogudust? Kuhu on jäänud usutunne? ... Ronisin torni.“ Kirikutorn on koht dialoogiks. Oskar Luts viib romaanis „Kevade“ kellamees Lible ja Arno sinna elu tähenduse üle mõtisklema. „Vaatasin müürikive ja mõtlesin, et – ah teie siis oletegi need ... kiriku müürikivid! Enne kui te siia sattusite, olite mujal mõned teised kivid, ja tuhandete aastate pärast olete jälle kuskil mujal mõned muud.“⁹

„Kirik on rahusadam, ainuke tõeline rahusadam“ ja kirikuõpetaja Jaakob Kolgats on pakkunud kirikuruumi varjupaigaks omavahel vaenulistele, et see õnnis ruum nad lepitaks, et Kristus ise neile näitaks, kui mõttetu on viha inimeste vahel. See oli ju tore, igati Jumala meelepärane plaan. Ent mis välja tuli? Suures rumaluses saab rahusadamast tapatall.¹⁰

1972. aastal esilinastunud filmi „Väike reekviem suupillile“ kommentaaris kinnitas kirjanik Enn Vetemaa, et igasugune heausklikkus, patsifism lõpeb selles kurjas ilmas halvasti, lõpeb pettumusega, skepsisega. Kui hakatakse midagi uskuma, siis tahetakse enamasti uskuda mingit lauset süsteemi, kuid „kahtluse hermeneutika“ on alates prantsuse filosoof Paul Ricoeur'ist väga tõsiselt võetav asi.

⁸ Jaan Kross. Kolmandad mäed. Tallinn 1975, 82–83.

⁹ Enn Vetemaa. Väike reekviem suupillile (1967). – Väike romaaniraamat. Tallinn 1968, 184, 210.

¹⁰ Vetemaa, 195, 207.

„Ma ei osanud ette arvatagi, et ühest haiglapalatiist võib saada... kirik,“ tõdeb kommunismiusku Andreas Wiik *alias* Rein Veidemann romaanis „Piimaring“.¹¹ „Ei, ühelgi pimesi usul pole kohta ... ära nüüd jälle ehmata ... ka usul Kristusesse. Usu tuum on usalduses: keda või mida sa usaldad ja kellele või millele end usaldad. See on sama, mis pühendumine. Noh, kas väärin nüüd oma nime ... uskmatu Toomas...?“ küsib palatiikaaslasest vaimulik Toomas Aval *alias* Toomas Paul.¹²

Andreasele meenub äkki, et Piibli-Toomas oli olnud umbusklik selle suhtes, mida teised jüngrid räägivad ristil surnud Jeesuse ilmumisest. Jeesuse ilmumine – seejuures sellesama torkehaavaga rinde all – veenab Toomast ning ajaloo „uskmatuks“ kutsumust saab esimene, kes ütleb Jeesuse kohta, et ta on Jumal. Kas tema, Andreas, ei kohtunud täna inimesega ... kes on valmis vastama igale kahtlejale, seejuures talle endalegi, et tõekogemus, asugu see kas või paralleelsirgete igavikulises kokkupuutepunktis, on siiski võimalik, ja selle töö nimi on Jumal. Nii kaugele ei julge Andreas siiski mõelda.¹³

Jaan Kross laseb NKVD vangilaagri haiglabaraki ratastega raamil lamaval Enricol pärast seda, kui tema armastatu Iiris oli kinnitanud: „Ma armastan sind. Ja ma tean: Jumal aitab meid“ tunnistada: „Aitab meid – ka siis – kui me arvame – et – teda ei olegi.“¹⁴

Kui siinkohal veel ainult markeerivalt peatuda teostel, milles on kasutatud prototüüpidega meie vaimulikkonda, siis tuleb esimesena nimetada Mait Metsanurga „Kutsutud ja seatud“ (1937) Harald Päivililt, kelle prototüübiks võiks sobida vahest Theodor Tallmeister. Karl August

¹¹ Rein Veidemann. Piimaring. Tallinn 2018, 177.

¹² Veidemann, 176.

¹³ Veidemann, 179–180.

¹⁴ Jaan Kross. Vend Enrico ja tema piiskop. – Loomingu Raamatukogu nr 28–29, 2000, 112.

Hindrey „Matused“ (1939) Jaakob Kareda prototüüpideks võiksid olla Theodor Tallmeister või Voldemar Kuljus. Aadu Hindi teose „Tuuline rand“ (1951) Alfred Girgensohni kujus saavad üheks Rapla pastor Harald Girgensohn, Joosep Liiv või ka Anseküla Martin Körber.

Enn Vetemaa teose „Väike reekviem suupillile“ (1967) Jakob Kalgatsi prototüübiks võiks sobida Rapla vaimulik Evald Saag. Vetemaa kasutas eestikeelse piibli 1897. aasta trükiversiooni, aga on olnud loominguiline, sõnastades ümber kirjakohti, mis ei täida alati parema loetavuse funktsiooni, nii näiteks Js 11:5–9 (mis võib olla Evald Saagi alternatiivne eestindus).

Jaan Krossi „Kolme katku vahel“ (1970) on romaan teada-tuntud Pühavaimu õpetajast Balthasar Russowist, kes lastakse neljandas osas kirikuõpetaja kohalt kirjutatud kroonika pärast lahti. „Ning et seda võõra-maja-tunnet edasi lükata, pööras Balthasar kalmumaa poolt uksest kirikusse sisse. Oma kirikusse, mis oli tegelikult ka juba võõras.“¹⁵ Krossi romaani „Wikmani poisid“ (1988) piiskoplik vikaar Tooderi prototüübiks oli Westholmi usuõpetaja 1919–1940, Kaarli koguduse vaimulik Artur Soomre. Tooder ütleb nõnda: „Vaadake, mina olen üsna ebamoodsalt usklik inimene. Isegi vanamoealiselt usklik. Niisugune, kes usub, et see, mis on Pühakirjas üleval, on Jumala sõna ja on sellepärast sõna-sõnalt tõsi. ... Härra Tooder – see on ju absurdne! Niisuguse tormi ajal?! Sõudepaadiga?! Kuhu siis? Soome? Rootsi? Sinna, kuhu Jumal meid kannab! See on ju enesetapmine! Ja tapmine ka! Te tahate Aabeli kaasa võtta?! Te upute mõlemad! Enne, kui te avamerele saate! Muidugi. Kui Jumal nõnda tahab. Aga kui ta võtab meid hoida, ei saa meie juuksedki märjaks. Lugege Lk 8:24–25. Härra Tooder

– vaadake, missugune meri! Kui te arvate, et teie peate minema – jätke siis vähemalt oma poeg maha! Härra Tooder tõmbas käise vabaks ja haaras Jaagul randmest. Noor mees! Mõelge Aabrahami peale! Kas Jumal laskis tal Iisaki ohverdada? Ei! Ja mispärast mitte? Sellepärast, et Aabraham uskus! ... ma annan oma poja ja iseense Jumala kätte.“¹⁶

Fanaatiline usk ei kannu elus läbi, vaid hukutab. Arvo Valtoni „Kirikutrepil“ (1993) kohtab lugeja jutustuses „Valgus“ 1980ndate lõpu ja 1990ndate alguse kirikubuumi aegset abivaimulikku, see tähendab sel juhul Usuteaduse Instituudis poolleiolevate õpingutega teoloogiatudengit, kes oli huvi tundnud teistegi usundite vastu ning ebausukommetest kristlikke algeid otsinud. Ta ei piiranud end dogmaga, arvas Jumala sallivat mitmesuguseid teenistuse viise, leppis tema kohalolekuga ohvrikivis ja puust lõigatud iidolis. Kõik erimeelsused sulasid milleski üheks, nad said hõlmavas Jumalas kokku. Ajad olid uued, kirikusse tuli kohale rõõmustavalt palju noori ning ... surivoodile kutsuti õpetajat uuemal ajal harva. Igal oli mitu kogudust käes, sagenevad ristimised ja kiriklikud matused, leeripäevadel oli õnnistuse saajaid nii palju, et ei mahtunud korraga altari ette. Kuid koguduse annetused kulusid kiriku kohendamiseks ja kirikumõisa jäänused olid räämas, kristlik kultuur kihelkonnakeskuses ei lokaanud mitte.¹⁷

Mats Traadi teose „Hea karjane“ (2002) tegevus toimub 19. sajandi Otepää pastoraadis, kus Jakob Hurt on oma esimesel pastori ametikohal ja temast areneb Carl Robert Jakobsoni suhtes kriitiline vaimulik, kes hakkab tegema etteheiteid, kuidas peaks välja nägema põllumeeste, poliitika ja kirjanduse ajalehe Sakala õige sisu. Ei tohiks olla midagi institutsioonikrii-

tilist ega kirikuinstitutsiooni lammujatallikkust. Traadi jutustus ilmus ajal, kui luterlik kirik püüdis üha enam mõjutada poliitikat läbi parteide.

Jaan Kaplinski romaani „Seesama jõgi“ (2007) Alo ja Õpetaja prototüübiks on teoloog Uku Masing. Kaplinski tegeleb teoloogiliste ja eksistentsiaalsete küsimuste kõrval ka kirikuga. Uskuma ei sobi inimest sundida, agiteerida ega meelitada nagu armuvahekordagi. Kõige ilusam ja parem on, kui kaks inimest, või inimene ja Jumal teineteist lihtsalt leiavad. Sunduslik ateism on sunduslik kristlus kõverpeeglis, järelkaja aegadest, kus inimesi nende tahtest küsimata ja hoolimata ristiti ja mehele pandi. Ei tohiks kirik olla riik riigis oma feodaalse hierarhiaga, kirikhärradega. Mõned on vaimulikuametis sellepärast, et usuvad, et nii saab eesti asja ajada, mõned tahavad kirikhärraks saada, neile on kiriku teenistusse minek nagu teistele parteisse astumine, võimalus karjääri teha, tulevikus end tähtsa mehena tunda. Ei tohi kristlust ja kirikut rakendada rahvusluse vankri ette. Nii ei ole enam ei eesti asja ega vene asja, mida peaks kiriku kaudu ajama, sest rahvuslik kirik ei oleks enam päris kirik ja kiriklik rahvus päris rahvus.¹⁸

Mida veel lisada? Seda, et proosa on andnud jumalariigi seoseid maisse ruumiga otsiva ja kogeva inimese, mis on vahest tähtsaim panus, mida usuline kirjandus on kirjandusloole andnud. Aga et kirjanike sõnakasutuse jõud on samaväärne ususõna jõuga, selles pole kahtlustki. Ehkki kirik ja selle vaimulikud on meie kirjanduses kohal olnud rohkem probleemina, on see andnud tulemuseks paeluvaid ja väärtuslikke teoseid. Need aga on kirja pandud, et te usuksite (Jh 20:31).

Riho Saard

¹⁵ Jaan Kross. Kolme katku vahel. Kordustrükk. Tallinn 2008, 892.

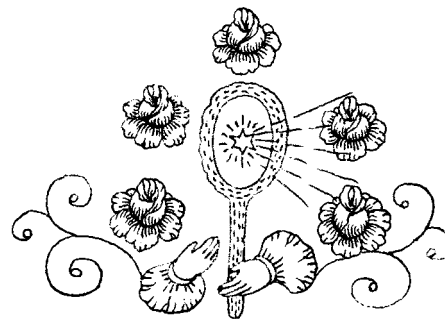
¹⁶ Jaan Kross. Wikmani poisid. Tallinn 1988, 300, 490–491.

¹⁷ Arvo Valton. Kirikutrepil. Tallinn 1993, 65.

¹⁸ Jaan Kaplinski. Seesama jõgi. Tallinn 2007, 133–135.

„Hoidkem ja märgakem üksteist“

Intervjuu koguduse juhatuse liikme Elina Kivinukaga



Kus sa oled kasvanud ja milline oli sinu lapsepõlv?

Olen kasvanud ja koolis käinud Tallinna kesklinnas, aga lapsepõlve mõnusaimad mälestused jäävad Lääne- ja Kesk-Eestimaale, kus sai sugulastega seigelda, Eestimaa suve nautida ning karjas käia. Mu esimene töökoht oli lehmade karjatamine (sain selle eest 25 krooni), aga ega ma siis ei osanud arvata, et karjasetöö nii meeldima hakkab, et senimaani sellega tegelen (ülekantud tähenduses).

Kuidas kulges Sinu koolitee? Oled õppinud ka Soomes ja Saksamaal?

Koolitee on olnud mitmes jaos. Kui psühholoogiaõpingud Tallinna ülikoolis lõpetasin, tegutsesin mõnda aega koolitusvaldkonnas, toetasin erinevaid vabäihendusi, korraldasin sündmusi. Aga kogu aeg on selle kõrval ka spordivaldkond kripeldanud. Elumuutvaks haridusvõimaluseks osutusid Torino olümpiamängud 2006. aastal – läksin sinna vabatahtlikuks sooviga näha, kas olümpia-vaim on olemas. Aga tagasi tulin igatsusega asuda spordivaldkonda tööle. Mäletan siitamaani seda paika olümpiamängude meediakeskuses, kus seisin ja esitasin justkui endale küsimuse: mis oleks, kui võiksin töötada spordivaldkonnas? Ma siis väga aktiivne kristlane ei olnud, aga Jumal hoiab ning hoolib siiski – 6 aastat hiljem oli spordivaldkonna kripeldus nii suur, et otsustasin minna õppima spordipsühholoogiat. Kogesin seejuures enda elu kõige suuremat imet, kingitust Jumalalt. Kandideerisin Jyväskylä ülikooli kahte magistriprogrammi: ühes pidi esitama magistriritöö kavandi, teises mitte. Kuna mul oli üle kümne aasta viimasest teadustööst möödas, ei pidanud ma enda võimalusi väga suureks, et



Foto: Kaler Lällborg

magistriritöö kavand mulle kõrgeid punkte annab. Aga Jumal andis ime: mulle kirjutati vastuvõtukomisjonist, et programmide rahastaja Euroopa Komisjon katab mõlema õppeprogrammi kulud, nii et mulle anti valida, kumba programmi lähen. Muidugi valisin selle, mis hõlmas õpinguid suurepäraselt spordilinnas Jyväskyläs, aga mille raames oli võimalus õppida ka rahvusvahelises magistriprogrammis Saksamaal Leipzigs. Leipzig osutus omamoodi prohvetlikuks linnaks: lisaks spordivaldkonnale on see ju suurepärase muusikalinn, kus oli head muusikat, Bach-armastust, kõik sõitsid jalgratastel, pillikastid üle öla. See keskkond muutus tuttavaks mõned aastad hiljem, kui tekkis võimalus töötada Eesti Muusika- ja Teatriakadeemias psühholoogina.

Oled Eesti spordikaplanadi eestvedaja. Milles seisneb Sinu igapäevatöö? Igapäevatööna tegutsen pigem psühholoogi ja koolitajana. Spordikapla-

naadi arendamise osas tunnen osalt ühiskondlikku vastutust: ma olen ilmselt ainuke Eestis, kellel on teoloogiline kõrgharidus, sporditeaduste kõrgharidus ning ka roll spordivaldkonnas. Nii et soovin järjepidevalt teha samme selles suunas, et spordikaplanat ametlikult rajada.

Olen märganud, et sport on Eestis religioonilähedane valdkond – paljudele läheb korda, kui keegi võidab medali või kui mõnd olümpialootust ähvardab vigastus. Spordikaplan saab pakkuda hinnanguvaba ja konfidentsiaalset ruumi, et sportlasi toetada, sest sportlase elu on täis erinevaid väljakutseid ja seejuures on sportlaste toetamiseks vajalik spordivaldkonna tundmine.

Spordikaplanina olen Eestis peamiselt tegutsenud triatlonivõistlustel Ironman sportlasi ning nende lähedasi toetades, aga ka individuaalselt paari sportlasega koostööd tehes. Teenin kaasa ka rahvusvaheliselt, eest vedades Euroopa naisspordi-

mentorite võrgustikku ning pakkudes hingehoidlikku toetust ühel rahvusvahelisel tenniseturniiril Saksamaal. Spordikaplani tööst võib enam lugeda kodulehelt spordikaplan.ee või jälgida Instagramis @spordikaplan.

Liitusid Kaarli kogudusega 2022. aastal. Milline oli Sinu teekond usuni?

Olen ristitud 3. novembril 1990 Oleviste kirikus, aga olin juba siis väga teadlikus eas. Olin aktiivne kristlane kuni 1993. aastani, küll aga tekkis pärast seda vaimulikus kasvus paus. Tagasi kirikusse tulin 2011. aasta kevadel. Siis kuulusin baptistide ja vabakoguduste ridadesse ning olin ühe kodukoguduse rajajaks ja eestvedajaks.

Mingil hetkel tekkis ikka spordikaplanaadi arendamisel igatsus suurema kiriku järele, mis pakuks rohkem võimalusi. Tundus ka, et luterlusele omane ratsionaalsem lähenemine sobis mu vaimuliku meelega. Aga isiklik suhe Jumalaga on olnud mulle väga tähtis – olen väga kirglik Piibli lugeja ning uurija, aga kogen ka igapäevaselt hetki ning kohtumisi, kus saan aru, et need on Jumala korraldatud. Ka palve roll on minu elus väga tähtsal kohal – alustan igat päeva palvega, kasutan ka üht salvestatud palvet, mis peab meeles riike, kus tänasel päeval rahu ei ole.

Sa oled Kaarli koguduse juhatuse liige. Lisaks valmistud diakoniametiks Usuteaduse Instituudi pastoraalseminaris ja oled Kaarli koguduses praktikal. Kaks erinevat, aga üksteist täiendavat rolli. Kuidas end nendes tunned?

Mõlemaid rolle võtan peaaegu et alandlikult ja olen hästi tänulik, et võin nendes olla. Need rollid on ka näidanud igapäevaseid väljakutseid, millega tänapäeval luteri kogudus peab tegelema. Kuna ma olen mõnda aega vabakogudustega olnud seotud, siis on olnud huvitav võrrelda ja ka märgata, millised on mõne koguduse tugevused.

Aga hoolimata rollidest on teinekord kõige toredam hoopis enne või pärast jumalateenistust mõne kirikukaaslasega juttu ajada ning neid tähelepanelikult kuulata. Minu meelest on see kõige olulisem roll, nii vaimuliku kui ilmikuna – panna inimesi tähele.

Millised väärtused on Sinu jaoks olulised kirikutöös ja inimeste teenimisel?

Olen sageli märganud, et enda töökohtadel või positsioonidel (nt vabatahtliku töötajana koguduse juures) kogen üleloomulikku armastust nende inimeste suhtes, keda Jumal on mulle sellel eluperioodil kõrvale toonud. Olen valmis pühenduma ja toetama ning kogen seejuures Jumala juhtimist. Usun, et see on Jumala poolt antud and ning saan seda ka diakonina rakendada.

Mis on olnud sinu jaoks Kaarli koguduses mõni erilisel meelde jääv hetk või kogemus?

Olen nii tänulik Kaarli kogudusele paindlikkuse ja rõõmu eest. Kogen iga missa lõpus tohutut tänutunnet, et olen kirikusse tulnud ning et võin sellisesse kristlaskonda kuuluda. Mulle meeldib ka muusikalembus Kaarli koguduses – võid minna tavapärasele missale, isegi veidi unise ja pahurana, aga just sel päeval teenib kaasa kauni kõlaga külaliskoor ja see toob nii palju rõõmu ning erilist.

Tänapäeva maailm muutub kiiresti – mis Sinu arvates aitab inimesel usus püsida ja kirikuga sidet hoida?

Tänapäeval on kristlane päris keeruline olla, eriti Eestis. Oleme ühelt poolt justkui usulised küsimused ühiskonnast lahutanud, aga siis jälle ilmneb arutelusid ja väiteid, mis kujundavad kristlaste kohta väga veidrat muljet. Mulle tundub, et selleks, et usulistele veendumustele kindlaks jääda, tuleb olla ka paindlik ja avatud. See kõlab vastuoluliselt. Ometi olen veendunud, et igapäevaselt pea-

me andma Jumalale üle enda soovi asju kontrollida. Isegi kui kõhkleme, mis suunas maailm liigub, saame kristlastena kogeda, et Jumalal on kõik kontrolli all.

Milline võiks Sinu meelest olla Kaarli kogudus viie või kümne aasta pärast?

Loodan, et noortetöö saab hea hoo sisse. Uuringud kinnitavad ju ka, et koguduse kasvamiseks peaks inimesed kuulma kristlikku õpetust enne 24. eluaastat. Nii et sihipärane töö, mis kõnetab noori, aga toob Jumala armu ja Kristuse armastust esile, võiks olla suure väärtusega.

Mulle tundub, et ka kogudustena me pole kõiki võimalusi ära kasutanud. Kirikul on tegelikult rohkem pakkuda, kasvõi hingehoidlikku toetust või inimeste ärakuulamist, aga me sageli ei tutvusta neid võimalusi. Ja inimesed ise selle peale ei tule, et kirikus võiks hingehoidlikku toetust saada.

Kas on mõni piiblisalm, mõte või palve, mis on sulle praegu eriti südamelähedane?

Praegusel eluperioodil heliseb erilisel Jesaja 50. peatüki 4. salm: „Issand Jumal on mulle andnud õpetatud keele, et ma oskaksin vastata väsinule, virgutada teda sõnaga.“ Kogen seda nii psühholoogi, koolitaja kui hingehoidjana, et satun olukordadesse, kus saan inimesi innustada, leida nende ainulaadseid tugevusi, mida Jumal on nende sisse pannud, ja Jumala abiga olen seda virgutamisoskust saanud arendada.

Hea soov kogudusele?

Hoidkem ja märgakem üksteist.

*Elina Kivimäe küsitlesid
Saima Sellak-Martinson ja
Käilli Saard*

Minu raamatu lugu

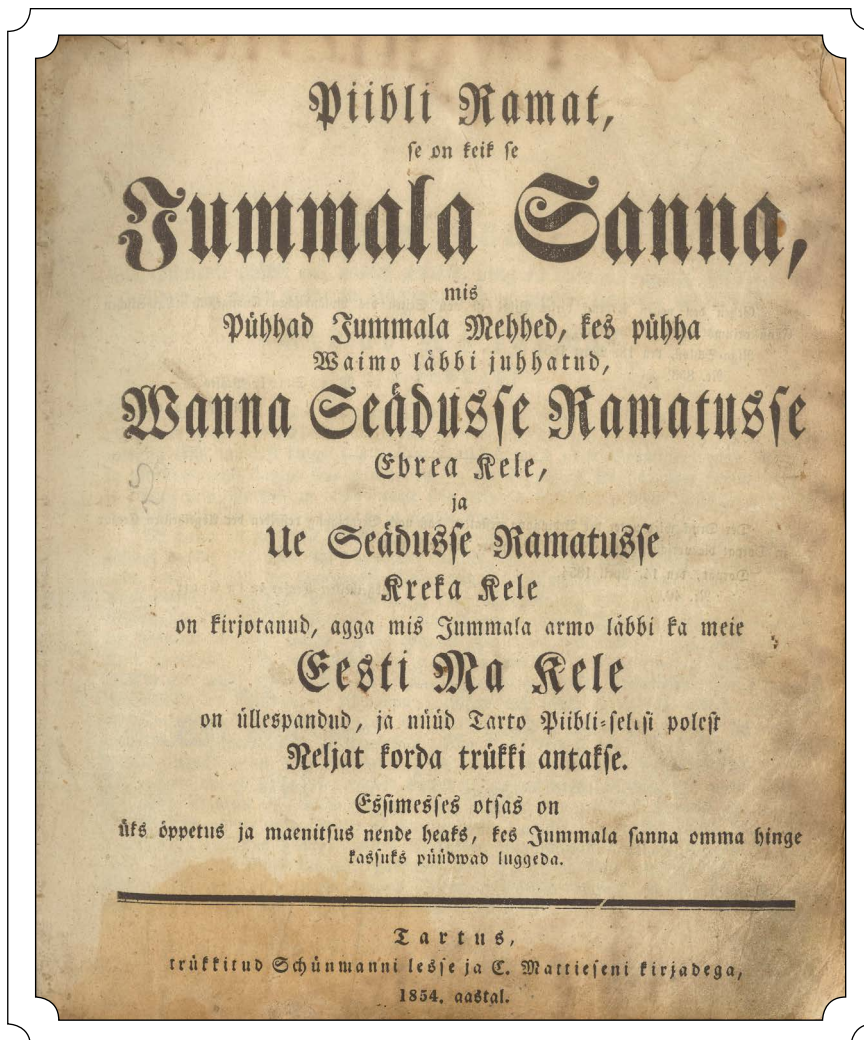


Kutsusime inimesi jagama (vanade) raamatutega seotud mälestusi, lugusid ja mõtteid. Toome lugejani nendest valiku.

Raamatutunne

Raamatuid peeti muistsel ajal mistahes varandusest väärtuslikumaks, nende pärast tapeti, neid ihaldati, neid võltsiti, neid keelustati ja hävitati. Raamatute ümber on alati käinud üks peeglite ja suitsu mäng.

Kord andis minu auväärses eas vanaema, kellel ikka vahel külas saab käia, mulle koduteele kaasa piibliraamatu, Jummal Sanna, mis trükitud Tartus 1854. aastal (Schümanni lese ja Mattieseni kulu ja kirjadega, nagu tingimata lisaks Oskar Luts, temal oli alati hambus see kulu ja kirjade asi) – 1739. aastal ilmunud esimese eestikeelse täispiibli neljanda trüki. Kaasapakkimine oli päris lihtne, et sadas lõrtsi, andis ta mulle – säh – ühe tuntud kaubandusketi logoga kilekoti ja oligi korras. Ei saa öelda, et tegemist oleks meie perekonnapiibliga: mulle nimelt ei ole oma vanematest ega vanavanematest jäänud muljet kui suuremat sorti piiblirahvast, aga nõuka-aja ning mitmed kolimised ta läbi tegi. Nüüd oli ta minu kanda, et läbi teha minu ajastu valitsused ja kolimised. See kaasapakkimine oli nelja aasta eest. Paar kuud tagasi, taas juhuslikul hetkel, pakkis vanaema mulle kaasa teisegi piibliraamatu – see on kõik see Wana ja Uue Seaduse Püha kiri, mis trükitud Tallinnas Rataskaevu tänaval 1926. aastal. See oli kuulunud vanaisale. (Tuleb välja, et ikka on piiblirahvas olnud küll see minu perekond.) Vanaisa piiblis on hariliku pliatsiga märkmeid tehtud – iseäranis rasvaselt on alla joonitud 1. Moosese 2:22 „Ja Jehowa Jumal



ehitas küljeluu, mis ta inimesest oli võtnud, naeseks“.

21. Siis lastis Jehowa Jumal väste une inimese peale tulla, ja ta uinus magama, ja ta võttis ühe tema küljeluisi ja pani loha lihaga jälle kinni.
22. Ja Jehowa Jumal* ehitas küljeluu, mis ta inimesest oli võtnud, naeseks, ja jaatis teda Abama juure.
* 1 Tim. 2, 13. 1 Kor. 11, 8, 12.

Samueli viimase manitsuse servale on tindipliatsi ning 1930ndatel koolis käinute kalligraafilise käekirjaga – justkui igaviku tarbeks – üles tähendatud kellegi, küllap vanaisa enda ID-kaardi PIN1, PIN2 ja PUK-kood.

Mida ma tunnen, kui vaatan seda oma väikest „antiik-raamatukogu“? Tunnen aukartust. Need raamatud kätkevad sõna, mille lõplik tähendus ei saa kunagi selgeks. Raamatud ilmselgelt ei ole nii ammendavalt üheselt mõistetava otstarbega kui ratas, lusikas või haamer. Aga nad on meile tõenduseks, et inimkond on vähemalt üritanud.

Kaarli Kooli eesti keele õpetaja
Tiina Talts

Minu vanaraamatu lugu

Õnnkombel olen saanud kiriku- ja kristuseloolasena oma elus ja töös tegeleda raamatutega. Nende lugemise, kogumise, kirjutamise kõrval olen võinud olla ka trükkal ja köitja, mistõttu olen eneselt küsinud, kas peab sellele kunagi järgnema ka raamatute hävitamise (nii algab eesti raamatu teadaolev lugu) kogemus? Jah, mõned niiskusest ja kahjuritest lootusetult kahjustatud raamatud on tulnud ka hävitada. Küll aga on olnud raamatutest loobumisse peidetud ka oma tarkuse võlu, mis ei pea tähendama mõtteviisilt ühe raamatu inimeseks saamist. Süüviva lugemise olulisust nimetasid kirikuisad ja kloostrikogukonnad kaugetel sajanditel jumalikuks (*lectio divina*).

Helsingi Ülikooli pearaamatukokku 1990. aastal esimest korda sisenedes tundsin, nagu oleksin astunud kõikide raamatute maagilisse katedraali, mille kõrgeast laest ja raamatutest tulvas lausa kohinal ebamaist valgust. Teadvustasin endale siis, et see siin ei saanud olla enam varemõpitu pisut süvendatum kordamine, sest teadmuslikust kultuurist huvitunud inimene on alati õnnelik, kui ta saab lugeda raamatuid, vaadelda elu ja mõelda asjade üle: harrastada teadust. Praktilises elus ei saa siiski kogu aeg olla sellistes sfäärides ja tuleb mõelda, mil viisil võiks filosoofilisest õnnelikkusest väljapoole jääv elu olla õnnelik.

Ülikooli pearaamatukogu Estonia kartoteeki süstemaatiliselt lapates oli ette näha, et sellise järjekindlusega satun 1899. aasta „Uue lauluraamatu“ kirjele, sest mul tuli tegeleda uue eestikeelse lauluraamatu redigeerimisega. Sellest pidi saama väitekirja peatükk. Kasutasin kahte väljaannet, 1899. aastal Tallinnas trükitud lauluraamatut ja 1900. aastal Tartus ilmunud lisaga väljaannet. Kavandamisel olnud peatükk ilmus kõigepealt 2000. aastal Helsingis kaitsstud doktoritöös ja teisel korral selle täiend-

tud versioonis „Härraskirikust rahvakirikuks. Eesti rahvusest luterliku vaimulikkonna kujunemine ja Eesti Evangeelse Luterliku Kiriku sünd“ (Tallinn 2020, lk 103–108). Mõlemad on hästi kättesaadavad, mistõttu pole vaja peatüki „Eesti pastorid ja uus lauluraamat“ sisu siinkohal korrata.

Uut Lauluraamatut, mida selle rohkete kordustrükkide tõttu võib Kristel Kotta sõnul pidada 20. sajandi esimese poole laiatarbekaubaks, sest selle järgi lauldi nii kirikutes, aga samu laulutekste loeti ka koolides ja kodudes ning sageli saadi see leerikingituseks.¹ Nii juhtus see minugi isapoolse vanaisaga, 1919. aastal Narvas sündinud Kuno-Aleksander Saardiga. Vanemate kingitusena jäi see tähistama tema Tallinna Kaarli II pihtkonna suve-eraleeri (30.5.–18.6.1939) lõpetamist.

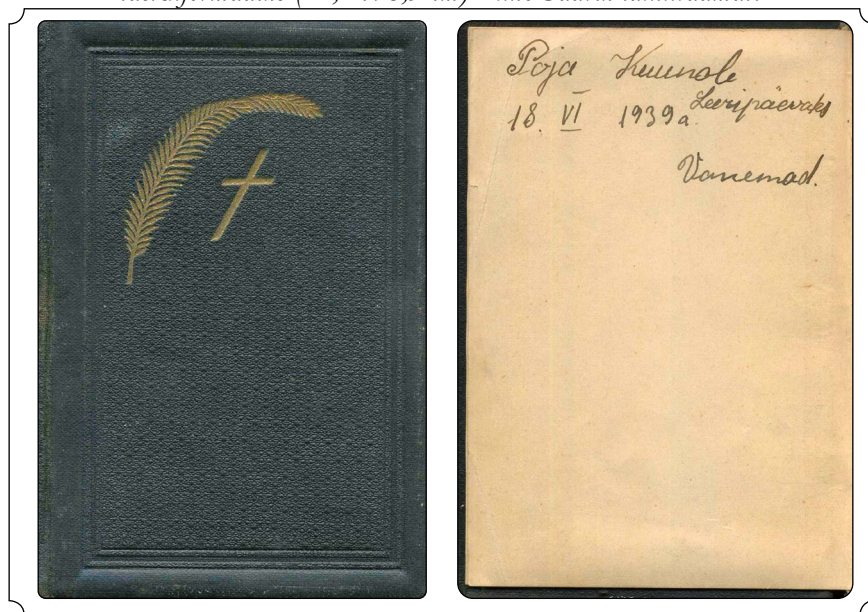
Kas põuetaskusse hästi mahtuv lauluraamat tegi Kunoga kaasa ka kõik tema sõjajaegsed rännakud ja rindelolekud, selle kohta midagi tõsikäindlat jutustada ei ole. Alanud Nõukogude okupatsioonirežiim lõhkus aga üsna eesmärgikindlalt eestlaste sidet luterliku rahvakirikuga ning

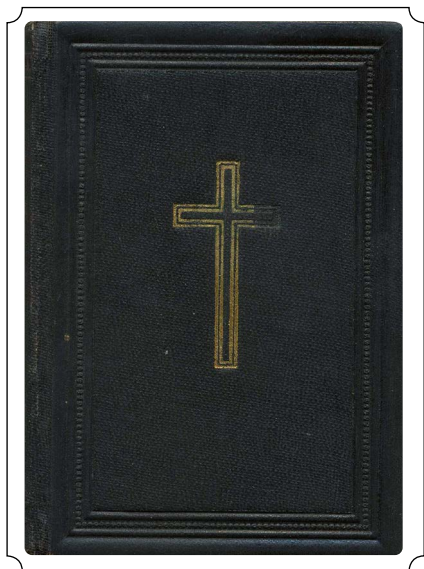
¹ Kristel Kotta. Lauluraamatu lood. – Rahutegija nr 74–76 (märts–oktoober 2025).

lauluraamatud kaotasid oma ühiskondliku tähtsuse. Vaatamata sellele hoiti peredes siiski talle nii piibleid kui ka lauluraamatuid. Traditsioonide elujõulisusest tunnistas see nendegi juures, kel kirikuga igapäevapäevane side katkes. Oma vanavanematest tean, et nad hoidsid talle mõlemad, perepiibli ja uue lauluraamatu ning kasutasid neid ka oma viimase lapse kodusel ristimisteenistusel 1951. aasta 31. detsembril ja väljendasid nii teatavat luterlik-eestlaslikku kultuurilist hoiakut.

Selle lauluraamatu kõrval aukohtal seisab 1938. aastal Tallinnas trükitud, kuid kaaneformaadilt pisut teistes mõõtudes (12,7 x 9 cm) ja kujunduselt sootuks erinev lauluraamat, mis kuulus tuntud süroloogi Arthur Võõbuse õele Hertale. Pärast sõda Tallinnas proviisoriametit pidanud Herta oli abielus tuntud rohuteadlase, uue ravimi humisool leiutaja Evald Keelega ja omandas proviisoriametile lisaks 1954. aastal Usuteaduse Kõrgema Katsekomisjoni kirikumuusika osakonnas organisti kutse. Töötas proviisoriameti kõrval alates 1956. aasta juunist Kuusalu Laurentsiuse kiriku aseorganistina, seejärel 1962. aasta märtsist kuni 1970. aasta augustini organistina, käies ka pärast

1938. aastal Tallinnas trükitud kõvakaaneline taskuformaadis (12,4 x 8,5 cm) Kuno Saardi lauluraamat.





1938. aastal Tallinnas trükitud kõvakaaneline taskuformaadis (12,7x9 cm) Herta Keele lauluraamat.

pensionile jäämist võimaluste piires Tallinnast abiks (tasuta). Temalt poja tütrele mälestuseks jäänud lauluraamat oli olnud talle ennekoike vajalik töövahend.

Nende kahe lauluraamatu kõrval asetseb minu raamaturiiulis Uku ja Agnes Masingu sünnikodust pärit, 1907. aastal Tallinnas August Mickwitzi trükikojas (tegutses aastatel 1889–1919) trükitud „Uus lauluraamat“. On arvatud, et enamuse seal trükitud religioosse sisuga raamatutest köideti ka sealsamas köitekojas.² Lauluraamatu eksemplari teeb äärmiselt huvitavaks, et kuigi see on teadmata ajal ja radu pidi sattunud Masingute sünnikodu raamaturiiulile, on see algselt kuulunud Chr. Lorenzi trükikojale (Tallinn, Kuninga 6), mis näib, et on tegutsenud 1931. aastast, kui selle tegevust fikseeriti Eesti raamatute üldnimestikus 1929–1936.³ Eesti aadress-raamatusse ilmub trükikoda alles 1938. aastal.⁴ Säilinud arhiiviainesele tuginedes saab öelda,

² Eesti raamatukõitjad ja köitekojad 1840–1940. Koost I. Oper. Tallinn 2025, 130.

³ Siiri Haugas. Tallinna trükikojad 1920–1930. aastatel. Tallinna Pedagoogilise Instituudi diplomitöö. Juh M. Lott. Tallinn 1977, 39.

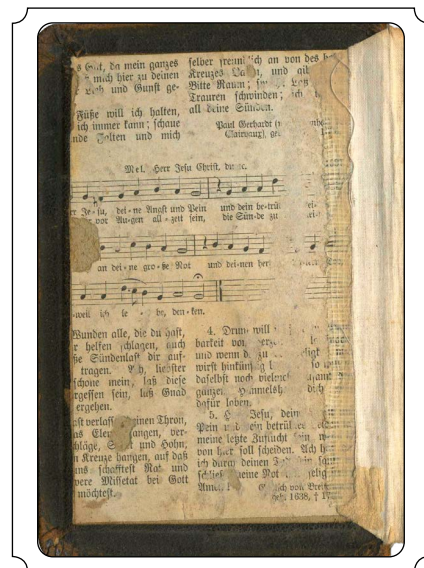
⁴ Eesti aadress-raamat 1938–1939. Tallinn 1938, 368.

et Christian Lorenz andis natsionaliseeritud trükikoja lõplikult üle 17. oktoobril 1940. Veel septembris ja oktoobris (viimased 12. oktoobril) oli trükikoda trükkinud hulgaliselt leerikaarte ja lauluslehti. Enne seda oli trükitud näiteks 17. augustil ka sada postkaarti NSVLi lipuga.⁵

Tõenäoliselt oli uut lauluraamatut Chr. Lorenzi trükikojas vajatud lauluslehtede trükkimisel. Kuid see pole sugugi kõik, sest trükikojale kuulunud lauluraamat varjab endas põnevat ja senitundmata ajalugu. Selle eksemplari puhul saame rääkida nähtusest lauluraamat lauluraamatus, sest tagumise kaane täiteks on kasutatud seni tundmatut noodistatud saksakeelset lauluraamatut. Niisugust selget noodikirja nagu on näha kaanetaite lauluraamatu lehel kohtab juba 1854. aastal Stuttgartis ja Augsburgis trükitud lauluraamatus „Deutsches Evangelisches Kirchen-Gesangbuch“. Kaane sissepoole liimitud üksikul lehel näeme osa keskaegsest vagadusmüstikast lummatud Paul Gerhardti tõlgitud Burgundia abti Clairvaux' Bernardi (1090–1153) laulust „Sei mir Tausendmal gegrüßet“ ja Saksa juristi, diplomaadi ja kirikumuusiku Gensch von Breitenau (1638–1732) viiesalmilist arranžeringut Tobias Clausnitzeri (1618–1684) tuntud kuuesalmilisest kannatushümnist „Herr Jesu, deine Angst und Pein“. Kannatushümn on esmakordselt avaldatud Christian Trappi poolt 1706. aasta Tallinna lauluraamatus „Vollständiges Revalisches Gesang-Buch“ (nr 368). Teatmeteoste andmetel avaldas von Breitenau viiesalmilise (ära jäi teine salm) versiooni 1674. aastal Plöni valduste (sealhulgas Ahrensböki ja Reinfeldi (Holsstein) lauluraamatus.

1907. aastal Tallinnas August Mickwitzi trükikojas trükitud eesti keelses lauluraamatus on Clausnitzeri kuuesalmiline versioon „Oh Jeesus sinu ahastus, su vaev ja sinu valu“ avaldatud laulu nr 178 all ja viisil:

⁵ TLA.244.2.95



Lorenzi trükikojale kuulunud uue lauluraamatu tagakaane siseküljele liimitud leht.

„Oh Jeesus, ülem abimees.“ See-eest 1938. aastal Tallinnas ilmunud saksakeelses lauluraamatus „Evangelisches Gesangbuch“ (nr 59) on Clausnitzeri algversioonist alles jäänud neljasalmiline versioon, mida lauldi viisil „Es ist gewisslich an der Zeit“ ning samal viisil lauldi uues lauluraamatus (nr 631) „See aeg on tõest ukse ees“.

Tuleb tõdeda, et kuigi saksakeelne viiesalmiline versioon on avaldatud 1889. aastal Riias ilmunud laulik „Evangelisch-Lutherisches Gesangbuch für Kirche, Schule und Haus“, korduvalt Peterburgis ilmunud lauluraamatus „Gesangbuch für evangelisch-lutherische Gemeinden im russischen Reiche“ (1900, 1903, 1910) ja ortograafiliselt kokkulangevalt ka 1912. aastal Riias ilmunud „Evangelisch-lutherisches Gesangbuch für Schule und Kindergottesdienst“ (nr 103), on need kõik avaldatud autori nimeta ja noodita.

Millisest saksakeelsest noodistatud lauluraamatust võib olla pärit Chr. Lorenzi trükikojale kuulunud uue lauluraamatu tagakaane siseküljele liimitud leht, jääb kahjuks veel vastuseta ja tuleb loota, et kunagi see mõistatus ka lahendatakse.

Riho Saard

Piiblist

Eesti raamatu aastat tähistatakse ka Soomes. Krista Aru algatatud raamatuaasta vaiba tikkimise ümber tuleb siis naeratus huulil selgitada, et tõesti, eestlastele on raamat nagu piibel (soome keeles piibel on *raamattu*). Trükisõna on meie rahvale püha. See on laulu sisse panek, mis igavene.

Noh, sellega on nüüdsel ajal muidugi sedasi, et üks trükise võib ilmuda igaüks, kel lust tuleb omi mõtteid ilmarahvaga jagada. Nii ilmub 500 aastat hiljem igasugust ja raamat pole enam „piibel“. Oskus on sestap hoopis terad sõkaldest eraldada.

Minu kui emakeeleõpetaja töö ongi juhatada lapsukesed võimalikult mitmekülgselt tekstide juurde, et nad leiaksid selle oma. Soome 16 aastat tagasi kolides mõistsin, et meie sugulasrahval on süüski ka erinev lugemus. Oma soome klassikute kõrval lugesid ka täiskasvanud kogukaid koomiksi-raamatuid. Kooli võis läbi käia nii, et polnudki ühtegi paksemat kõvakanaelist käes hoidnud. Nüüd on raamat

(soome keeles *kirja*) koolides taas au sisse tõstetud.

Ma pole ise olnud suurem raamatukoi, pigem aeglane lugeja. Hakkasin lugema alles esimeses klassis. Hinges olen süüski olnud rohkem kirjanduse kui keeleõpetaja. Jäin juba keskkooli ajal parema meelega koju luuleraamatuid lugema, kui et oleksin läinud kooli keemiavõrrandeid lahendama. Nii on minusse imbutanud ridu, mida ikka ja jälle silmitsen: Shakespeare sonetid, Baudelaire, Alver, Viiding, Kareva, Toomas Liiv ... Viimane õpetas mulle Tallinna ülikoolis tekstide sisse mineku oskust.

Täna olen rohkem proosalugeja: Önnepalu, Vadi, Raud, Uus, Kangro.... Oma töö tõttu eesti keele ja kultuuri õpetajana Soomes ning noorima lapse jaoks loen ka lastekirjandust: Kivirähk, Laan, Kitsik.

Viimasel ajal võtan kõige tihemini kätte Mehis Heinsaare novellikogu „Unistuste tappev kasvamine“. Sellest on saanud minu päevade „piibel“, lohutaja ja väestaja. Kuidas rapsida

õlgadelt argipäev ja tõusta kõrgemale. Elu on ajaline. Heinsaargi heidab lugejale eksistentsiaalsed küsimused: kuidas olla ja hakkama saada oma piiratuses, nii ajalises kui vaimses. Ja lõppeks, et sinu kõrval oleks keegi, kui kargel sügisõhtul lõkkesse vaatad.

Väärtkirjasõna puudutab ja tekitab võpatuse. „Rändajad on kõik. Unes või ilmsi, ükskõik kus või mil viisil. Ka siis, kui elatakse suurlinnas, ollakse vaid teeline lõkke ääres, külmus külmetav olend, kare mantel õlgadel, kohmetunud käed tule poole sirutatud.... sel teekonnal on oht sattuda omadega rappa, kuhu võib jäädagi sumpama, jalad põlvini turbamudas,“ kirjutab Heinsaar ja jätkab loo peategelase rännaku järel, „aيمان paljut, mida täna jõuab näha, ja veel palju rohkemat, mida ei jõua, ning mõlemad võimalused rõõmustavad meeli.“ Aamen.

Koidu Oja

Sulase esimene peatoimetaja

„Üks rohutirts läks kõndima“ – luuletus, mis käib minuga

Ernst Enno

„Üks rohutirts läks kõndima“

Kui olin väike, loeti mulle ja mu vennale tihti lugusid ette enne magaminekut. Me pidime minema eriti vara voodisse, et emme või issi jõuaks meile veel unejutte lugeda. Meil ei olnud uusi ja uhkeid muinasjuturaamatuid, nagu poes müüakse. Meie raamatud olid vanad, õhukeste ja veidi kolletunud lehtedega, pärit emme ja issi lapsepõlvest.

Minu lemmik oli – ja tegelikult siiani on – üks illustreeritud luuletus rohutirtsust. Ma ei tea, miks just see, aga selles oli midagi, mis jäi minusse.

Luuletus oli lühike ja rääkis nal-

jakalt, kuidas rohutirts sõi oma kõhu lehepudist nii täis, et ei saanud enam ei lennata, ei hüpata ega isegi kõndida. Issi luges seda alati natuke mängulise häälega nii, et me hakkasime naerma. See jäi kummitama nagu laul.



„Üks rohutirts läks kõndima;
Ei saanud aga kõndida:
Kaks jalga liiga pikad tal
Ja teised lühikesed all...“

Siiani on see luuletus mul ja mu isal peas. Mõnikord tuleb see lihtsalt meelde täiesti suvalisel hetkel. Näiteks, kui issi peseb nõusid ja korraga, veesulina seest, hakkab kostma: „Üks rohutirts läks kõndima...“. Miks just see luuletus ja raamat mulle nii südame lähedal on, ei oska öelda. Kas on see rohutirtsust või isa häälest, mis õhtuti une tõid.

Aleksandra Oolu

Kaarli Kooli 9. klassi õpilane

Šokolaad ja Suur Piibel

Olin oma varateistkümnendates kirglik usujünger. Käisin tänavatel evangeliumi kuulutamamas, evangeliste tõlkimas. Ajad olid tollal teistsugused.

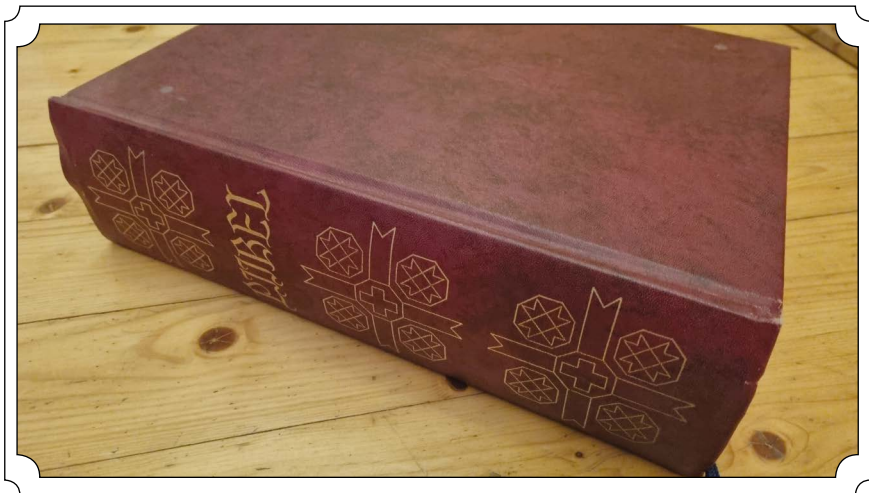
Sellele ajale olid iseloomulikud ka välismaa sugulaste külaskäigud Eestisse. Ikka Georg Otsa nimelise laevaga tuldi, saabumine oli sadamas nõõriga eraldatud, kus siis kohalikud sugulased said tähtsaid külalisi vastu võtta. Minu jaoks oli oluline toetusisik Rootsi tädi Helga, kes juba üle nõõri Marabou šokolaadi andis, aga saatis Rootsist ka ilusaid jõulukaarte. Inglise keele õpetajana kutsus ta enda külaskäikudel mind vaikselt teistest eemale ja testis mu inglise keele oskust. Vahel olid jõulukaardidki inglise keeles, lihtsalt harjutamise mõttes.

Kuulnud minu elu usulistest sündmustest, kinkis ta mulle Suure Piibli, välja antud eestikeelse piibli 200 aasta juubeli tähistamiseks Torontos 1972. aastal, varustatud tollase EELK peapiiskopi Konrad Veemi eessõnaga.

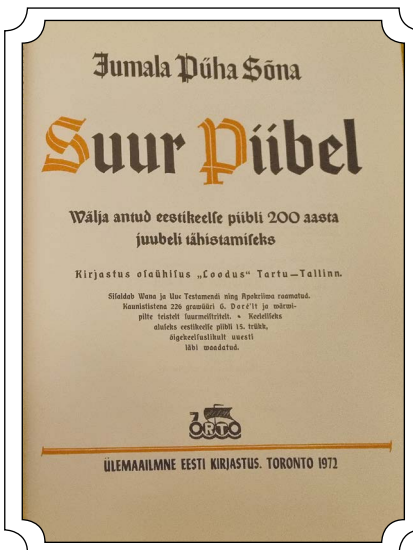
Kui Rootsi tädi Helga paar aastat hiljem uuesti Eestit külastas, olid ajad minu elus muutunud. Tädi Helga uuris siiski: „Kas sa ikka loed veel Piiblit?“ Mina pidin tookord vastama eitavalt ja mäletan ta hääletooni, kui lausus vaid ühe sõna: „Kahju.“ Kahjuks me ka rohkem ei saanud kohtuda.

Agas täna on olud teised. Jumala juhtimisel olen taas tee usu juurde ja kirikusse leidnud. Ma igapäevaselt küll suurt Piiblit ei kasuta, aga vahel sirvin seda aukartusega. Ja korrigeerin sõbralikult külaliste käitumist, kui keegi kogemata on enda käekoti piiblile asetanud. Sest Jumala Sõna on püha.

Agas öeldakse, et emotsioon jääb ja loeb. Tädi Helgast jäänud hoitud tunne ja väärtuslikud kingitused on mind rõõmustanud, aga ka kandnud. Tädi Helgaga veedetud hetked on olnud mulle eeskujuks, kuidas enda lähedasi hoida ja märgata. Agas see on toetanud ka mu usuteekonda. Mu



*Torontos 1972. aastal
välja antud Piibel.*



Fred Jüssi

„Vaikuse maastikud“

Nii väike, aga ometi nii suure tähendusega. Kaks aastat tagasi möödusime pea iga päev teineteisest, tema vaatas mind kui tavalist noort neiu, aga mina vaatasin teda teadmisega. Et mul on kotis kaks tema kirjutatud raamatut: „Vaikuse maastikud“ ja „Olemise mõnu“. „Vaikuse maastikest“ sai minu lemmik. Inimeste ja looduse võrdlemine, seda ta teebki. Ja nii hästi, nagu oleks nõnda tehtud kogu aeg! Fred Jüssi jagab meile oma mõtteid, jättes alati küsimused õhku, vahel täitsa isikliku – ta nagu istuks minu toas tugitoolis ja vestleks minu-ga.

Neelasin selle raamatu ühe bussisõidu ajal. Olin keset loodust ja sain tunnetada tema eluaegset kirge. Fred Jüssi on olemuse ja teostega jätnud meie perele ühe suure sooja pai!

*Emma Mia Lett
Kaarli Kooli õpilane*

usulistest praktikatest kõige kandvam on olnud Piibli lugemine. Olen kogenud elevust ja rõõmu, kui uurin Sõna ajaloolist konteksti ning püüan mõista Sõna tähendust meie igapäevaelus. Nii on mul vahel siamaani see Marabou šokolaadi saamise tunne, kui Piiblit uurin.

Soovin teistele usukaaslastele samuti Piibli uurimise elevust kasutades selleks Konrad Veemi tsitaati Suure Piibli eessõnas: „Leidku Suur Piibel eest lugejaid, kes alandliku vaimuga võtavad vastu Jumala poolt pakutud elusõna, kes avavad Önnistegijale südame ja kes lasevad Pühal Vaimul endid äratada igavesele elule, kuigi nad alles veel kannavad välispidi ajutist, moodsa poolt kujundatud maist riie-tust.“

Elina Kivinukk

Üks kõigi eest, kõik ühe eest



Tartus, Emajõe Ateenas, Emajõe le ehitatud sillal, mis ühendas vasak- ja parempoolse linnaruumi, meenutas Eesti Vabariigi president Alar Karis Euroopa 2025. aasta kultuuripealinna raames, et me oleme kõik üks. Tõenäoselt viitas bioloogiaharidusega president teadmisele, et 21. sajandil on keskkonnateadlased ilmekalt näidanud, et tänapäevases turumajanduslikust ideoloogiast, õigemini darvinistlikust ellujäämisvõitlusest inspireeritud ja poliit-ideoloogiliselt tüüritud majandus on ammendanud looduslikud ressursid, mistõttu on viimane hetk meenutada, et ühe elava organismi liikmete/organite/rakukestena peame taotlema harmooniat, kooskõla. Selle asemel, et taotleda vaimu, otsida osadussuhet Kolmainu Jumalaga, tahetakse hoopis iga hinna eest suurendada oma võimu ning laiendada valdusi mõõga, püssi või tanki abil; vallutada teadmiseruumi episteemilist territooriumi infosõjas trükisõnaga, nüüd aga eriti infotehnoloogiliste võimalustega internetivarustes.¹ Nüüd, 21. sajandil infovälja vallutades-allutades tuleb hoiakuid/meelt muuta, saada altruistlikeks/agapistlikeks teenijarakukesteks.

Isa Vello Salo, lähtudes religiooni-põhisest teadmisest ja tunnetusest, on korduvalt kutsunud eestlasi jälgendama Püha Jumalasünnitajat, maa-ema Maarjat, taeva kuningannat Mariat: saama teenijateks, tasasteks, alandlikeks, altruistlikeks kogukonna liikmeteks, kes ei taotle võimu, vaid

vaimu Jeesuse Kristuse õpetust mööda: armasta vaenlast.²

Vello Salo, Pirita kloostri aastaid teeninud vaimulik, on olnud kallis ja oluline õpetaja mitte ainult kloostri kogukonnale. Oikumeeniliselt mõtleva, avara maailmavaatega „soomepoisi“ hoiakud muutusid Roomas, Rootsi soost püha Elizabeth Hesselblad'i (1870–1957) rajatud birgitiinide klooster-keskuses. Püha Elizabeth inspireeris Eesti soost, maarahva seast võrsunud haritlast-sõjameest haarama vaimumõõga ja astuma ristiteele Kristuse jalajälgedes. Eestlased näevad Vello Salos õpetajat, eelkäijat, kelle kogu elu tunnistab, julgustab astuma Kristuse jalajälgedesse, jälgendades Maarjat. Vastavalt kolmainu Jumala Jeesuse Kristuse esimesele käsule Uues Testamendis oleme kutsutud armastama Jumalat kõigest südamest ja meelest ning armastama ligimest, isegi vaenlasi. Enesearmastus, oma himude, soovide ja tahtmist järgi elamine on ebajumalateenistus, abielurikkumine või ebajumala kummardamine on aga suured patud. Enesekesksusest, loomalistest himudest vabanemine ja teadvustasandi tõstmine, valgustumine on toimunud miljoneid aastaid. Lõpuaegadel, 21. sajandil on globaliseerinud ühiskonnas tekkinud võimalus otsekui kvantühpena üleneda ja kasvanud oht langeda loomalikku enesekesksesse inimtekkelisse maailma mulli, maatriksisse, mida ülalt alla tüürib arukas, aga ilma eetiliste põhimõtetest kujustunud AI. Oleme raskes heitluses, metamorfoosis: pimedus näib kasvavat.

Videotervituses Vatikanist 20. septembril 2018 lausus paavst Franciscus prohvetlikult: „Pimeduse,

vägivalla ja tagakiusamise aegadel vabaduse leek ei kustu, vaid ärgitab lootust tulevikule, milles Jumala poolt igale inimesele antud väärikust austatakse ja milles iga inimene tunneb, et on kutsutud olema osaline õigluse ja vennaliku ühiskonna ülesehitamises.“

Kohtumisel riigivõimu, tsiviilühiskonna ja diplomaatilise korpuse esindajatega presidendi kantseleis Roosiaias aastal 2020 lausus Püha Isa paavst Franciscus: „Kui kogu „lootus“ pannakse tehnoloogilisele progressile kui ainuvõimalikule teele, siis võib juhtuda, et läheb kaduma võime luua inimeste, põlvkondade ja kultuuride vahelisi sidemeid ning lõpuks kogu see elamise jaoks ülioluline kude, milles saame tunda osadust omavahel ja ka suure ühise eesmärgiga kõige laiemas mõttes.“

21. sajandi teaduspõhist maailmamudelit ja esimesest aastatuhandest pärinevat ikooniteoloogilist mudelit lõimides, kaasa mõeldes ning toetudes suurte teadlaste Werner Heisenbergi, Max Planki ja semiootikateaduse edendaja Juri Lotmani mõtteavaldustele, võib asuda koostama parafrasi: „Kui kogu „lootus“ pannakse tehnoloogilisele progressile kui ainuvõimalikule teele ja jäetakse AI ainuõpetajaks, mitte õpetajate tööriistaks/abivahendiks, AI-d eetiliseks/eetoslikuks koolitamata, võib juhtuda, et inimene/inimkogukond/inimkond sulgub veebivõrgustikku otsekui ämblikuvõrku, inimtekkeline kultuur laguneb ja lõpuks kollabeerub apokalüptilises katastroofis. Ollakse suletud inimtekkelisse kultuuriilma, inimlooma arukasse maailma (*Umwelt*) ehk noosfääri, mis üha enam tõkestab/pärsib osadust loodu (makrokosmose), ligimese (mikrokosmose) ja seda hõlmava kosmose-

¹ Tvorenija Prepodonogo Maksima Ispovednika, Kniga II, Vopros XXXV lk 94. Section Divine, Šelveljev, Marutajev, Šmeljev, 1990.

² Kogumik Maarjamaa

välise, kogu evolutsiooni/kosmogeenesi väestava ja suurema elusamuse, suurema vabadusastme, ehk teadvustasandi poole ülendava Reaalsuse/Tõe/Valguse toimeväega.

Vastavalt 21. sajandi reaalteaduslikule avaramale maailmamudelile teame, et oleme kõik valgusolendid ja valgustume vaid Püha Kõigevälise, kogu kosmogeenesi ja evolutsiooni väestava Püha Kolmainu ja kolmainu Jumala püha Logose, Elava Sõna pühal väel. Avatud osaduses, häälestatuna Kolmainu Jumalale valgustume kosmosevälise ehk Püha Reaalsuse/Tõe/Tarkuse/Valguse väel. Elu ja valgus on pärit Pühast nimetatust meelte-ülesest elust ning on valguse allikast ammutatavad läbi püha Logose, Jeesuse Kristuse, Elava Sõna ning samuti läbi Neitsi Maarjast sündinud, ristisurmas lihaliku loomuse ületanud ja kirkastunud ihuga taevasse ülenatud Uue Aadama, Jeesuse Kristuse.

Infotehnoloogilist progressi, sealhulgas ka AI arendusega kaasnevaid võimalusi ei saa alahinnata. Püha Franciscuse järgija paavst Paulus VI on lausunud, et elutark (prudēt) inimene ei saa eitada infotehnoloogilise progressi tänuväärseid saavutusi. Samas on oht, et infotehnoloogiline areng järjest tõkestab nii inimeste osadussuhet kui ka inimese (mikrokosmose) osadussuhet looduse (makrokosmose) ning Püha Loojaga. Teame pühakirjast, et kogu loodu (makrokosmos) ootab Jumala laste kirkastumist.

Rooma kirjas (8:18–27) on Paulus ristikogudusele, ristirahvale kirjutanud elust kindlas lootuses ülestõusmisele ja igavesele elule läbi Püha Logose, Kolmainu Jumala kui ristiteest, koorma kandmisest:

Ma arvan, et selle aja kannatused ei ole midagi tulevase au vastu, mis meile peab ilmsiks saama. Sest kogu loodu ootab pikisilmi Jumala laste ilmsikksaamist. On ju kogu loodu

heidetud kaduvuse alla – mitte vabatahtlikult, vaid allaheitja tahtest – ometi lootuse peale, sest ka kogu loodu ise päästetakse kord kaduvuse orjusest Jumala laste au vabadusse. Sest me teame, et kõik loodu ühtlasi ägab ja on aina sünnitusvaevas tänini; aga mitte üksnes seda, vaid isegi need, kellel on Vaimu esmaand, ka meie ise ägame enestes ning ootame lapseisust, oma ihu lunastust. Sest me oleme päästetud lootuses. Ent lootus, mida nähakse, ei ole mingi lootus; sest mida keegi näeb, kuidas ta seda veel loodab? Aga kui me loodame seda, mida me ei näe, siis me ootame seda kannatlikkusega. Aga samuti tuleb ka Vaim appi meie nõtrusele; sest me ei tea seda, mida paluda, nõnda nagu peaks, ent Vaim ise palvetab meie eest sõnades väljendamatute ohkamistega. Aga südamete uurija teab, mis Vaimul on mõttes, et ta kooskõlas Jumalaga kostab pühade eest.

Ikooniteoloogiliselt on Püha Damaskuse Johannese järgi Jeesus Kristus esmane ikoon. Loodus, lakamatus muutumises (evolutsioonis ehk kosmogeneesis) on Jumala loomeplaanid ikoon/märksümbol, teisene ikoon. Inimene/inimkogukond/inimkond (mikrokosmos) on Damaskuse Johannese järgi kolmas ikoon. Ikoonide ja märksümbolite vahendusel, usu läbi häälestudes Kolmainule, leiame osaduse Püha Loojaga, Kolmainu Jumalaga. Damaskuse Johannese järgi on inimtekkelised ikoonid, tekstid, pühakiri, pühapildid, pühalaulud jne Looja poolt loodud ikoonidega võrreldes neljanda-, viienda- jne järgulise tähtsusega.

Kannatlik kooselu rõõmus ja valgus on kui ristitee, mille läbi mikrokosmos, inimene/inimkogukond aitab kaasa kogu loodu, makrokosmose kirkastumisele, häälestudes läbi ikoonide, märksümbolite üheskoos Loojale. Vello Salo jälgedes võime mõelda elust vaimus kui koorma kandmisest.

Vello Salole meeldis väga eesti-keelsed nimetused ristiusk ja ristirahvas ning ennast armastas ta kutsuda Issanda eesliks, koormakandjaks loomaks. Nii innustas ta teisigi kaastee- lisi vastu võtma iket, mõtestama oma elu kui koorma kandmist, kannatlikku teenimist, kuuletudes Pühale Sõnale.

Meenutades Isa Vello Salo mõt- teavaldusi ja mõtiskledes mitmetest inimtekkelistest tekstidest – nii sõnalistest kui heli, pildi, valguse, värvi, ruumivormi või liikumise kaudu kujustatud ja kirja pandud inimtekkelistest ikoonidest, märksümbolitest – meenub Vello Salo väide: üks sõna on tuhat pilti. Kujutavad kunstnikud armastavad ju mõelda, et üks pilt on tuhat sõna... Ehk oleks 21. sajandil võimalus luua audiovisuaalne sõnum, kus sõna ja pilt on vastastoimes, otse- kui ühe mündi kaks külge, suunamas mõtteid ühele ainulisele kõigevälisele Kolmainu Jumalale.

Püha Damaskuse Johannese ikooniteoloogilise maailmamudeli järgi toimub kosmogenees ehk evolutsioon kui semioos suurema elusamuse poole tänu täiendavale energiale, mida loodu ammutab osadusest Püha Kõigevälise Loojaga läbi Püha Logose, Püha Sõna, esmase ikooni. Samuti läbi teisese ikooni, makrokosmose kui Püha Logose, loome tööd kujustava ikooni. Kolmanda ikoonina nimetab Damaskuse Püha Johannes inimest, mikrokosmost ja alles seejärel loetleb ta inimtekkelisi ikoone, märksümboleid. 21. sajandil võib julgelt öelda, et inimtekkeliste ikoonide seas on väarikat kohta leidmas teaduspõhised maailmamudelid, mis on kujunenud Logoslikul, loodusvaatlustel põhineval pikaajalisel traditsioonil.

Idamaises Veda traditsioonis arenenud teadmine, kuidas leida, hoida ja arendada osadussuhet Pühaga, on 21. sajandi avarama maailmamudeli valguses lõimitav. Nii ristiusus

kujunenud ikooniteoloogiline, Veda traditsioonist kujunenud hinduistlik-budistlik kui ka Hiina mõttetraditsioonist kujunenud taoistlik arusaam kulgemisest, valgustumisest on tänu teaduspõhisele maailmamudelile loimitavad. Seda juhul, kui nii teaduspõhine kui religioonipõhine maailmamudel on valmis aktsepteerima,

et kõigeväeline Püha Jumal on üle kõikide rahvaste, kõikide paikkondlike, olgu siis teadus- või usupõhiste tavade, mõttekujutuste, tekstide kui täiesti Püha, üleni Püha, ka inim-mõistusele haaramatu igavikuline Reaalsus/Tõde/Tarkus, mis aegade algusest peale on kandnud kosmogoneesi.

Praeguses globaalses kriisis on esmane hoida sotsiaalset sidusust ning võimet teha sünergiliselt koostööd. Preester Vello Salo on seda lihtsate sõnadega lahti mõtestanud öeldes, et peamine on armastada vaenlast ning jälgendada Maarjat.

Tiina Veisserik

Palju aastaid, armas Maara!



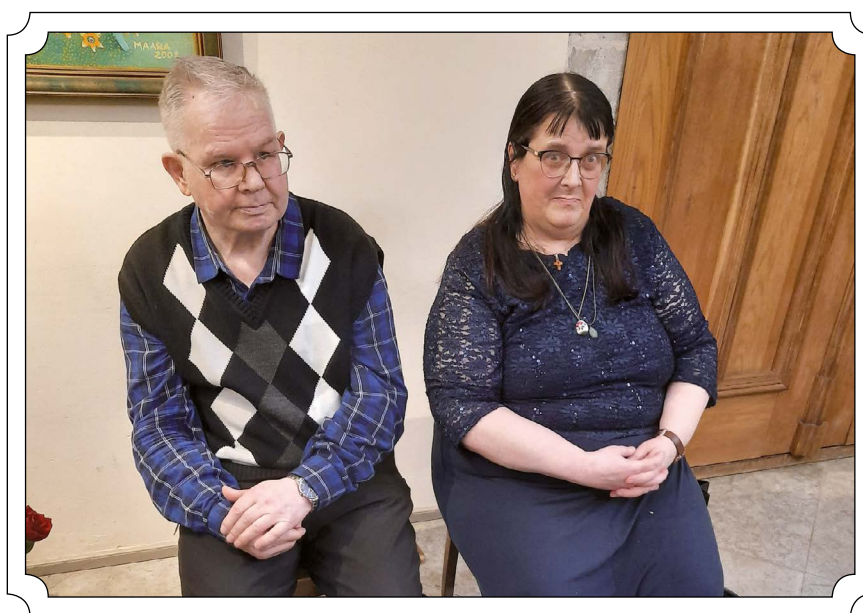
31. oktoobril 2025 tähistas Jaani kirikus näituse „Taeva väraval“ avamisega oma 70. sünnipäeva Sulase lugejatele samuti väga tuttav ning armastatud kunstnik, graafik, illustraator ja ka autor Maara Vint.

Meie lugejad teavad tema illustratsioone ja armsaid lugusid, kuid Maara on kirjutanud ning illustreerinud ka mitmeid raamatuid nii lastele kui täiskasvanutele, sealhulgas muinasjutulisi ja sügavamalt vaimset-sümboolset tausta kandvaid teoseid, mis sobivad kõigile erinevatel eluetappidel lugemiseks ja mõtisklemiseks.

Maara on illustreerinud ka teiste autorite raamatuid, seega võib tema rõõmsavärviliste ja peenete tušijoonistustega kujundatud töödega kokku sattuda väga erineva taustaga lugeja.

Tänu Jumalale Maara eest, keda Ta on hoidnud ja annetega õnnistanud, kuid väga tähtis on ka Maara enda sügav palvemeelsus. EELK Tallinna Jaani koguduse Facebooki lehel kõneleb ta palve rollist oma elus:

„Ma iga päev palvetan, hommikul ja õhtul ja veel rohkemgi. „Orhideede palveraamat“, mis mul ilmus, sai nii tehtud, et kõigepealt said joonistatud orhideede hingepildid. Siis tulin palvega Jumala ette, et millise



Tallinna Jaani koguduse Facebook

Maara Vint koos abikaasa Villu Kasega Tallinna Jaani kiriku galeriis näituse „Taeva väraval“ avamisel.

teksti ma sellele raamatule kirjutatan. Jumal andis mulle südamesse vastuse, et tee sellest palveraamat. Ja Jeesus on minuga rääkinud, ja kaks korda on Jumal minuga taevast rääkinud. Ükskord rääkis Jumal minuga siis, kui ma hakkasin kümnist maksma, see oli ammu, kui ma polnud veel Villuga abielus. Jumal rääkis minuga pilvest taevas. See oli väga võimas hääl ja see ütles mulle, et sul ei ole kunagi enam muret söögi, joogi ega üüri pärast, nii et ära muretse.

Iga päev loeme abikaasaga apostelliku õigeusu kiriku palveraamatut,

hommiku- ja õhtupalveid, kaanoneid Jeesusele, jumalaemale, kaitseinglile. Patukahetsuse kaanoneid loeme igal pühapäeval. Igal pühapäeval me ka võiame üksteist püha õliga.“

Suur tänu Sulle, armas Maara, et oled oma annete kaudu meid läbi paljude aastate rõõmustanud, aitäh Sinu südameheaduse ja hoolimise eest ning hoidku ja õnnistagu Jumal Sind jätkuvalt igal Sinu elupäeval!

*Kaarli koguduse nimel
Sulase toimetus*

Jõuluõhtul

Meil jõulud jälle tulnud, need pühad kaunimad.
Ma tõstan sinna silmad, kus tähed säravad.
Nad kuulutavad jälle, et Kristus sündinud,
Kes Isa armust meile maailma saadetud.

Oh süda ära viibi, vaid tule tänama
Aukuningat, kes ilmud on jõululapsena.
Ta sõnast koidab valgus nüüd iga rahvale.
Sääl õnnistuse algus ja õige elutee.

Taas jõuluingel tuleb, viib sõime juurde meid
ja ütleb: „Ärge kartke, siin Jumal ilmud teil
teid juhatama sinna, kus elab rahumeel.
Ta valgustab maailma sel kaunil jõuluööl.“

Edmund Laansalu





Ilmutus jahil



Talunik Andreas oli kirglik jahimees. Ta ei mõelnud kunagi loomade elu peale, mida ta katkestas oma teravate nooltega. Tal puudus halastus, sest tal oli kivine süda.

Oli hilissügis, maad kattis kerge lumekirme, ilm oli sompus ning päevad olid pimedad ja lühikesed. Andreas oli juba mitu tundi metsas ekselnud, kohtamata ainsatki looma. Sügistuul oli katkunud puudelt kuivanud puulehti, mis krudisesid ta jalgade all.

Hakkas pimenema, kui Andreas oli jõudnud tihnikusse, kus kuuskede vahel oli noorte puude räga. Kuna oli hämar, ei seletanud silm enam õieti

puutüvesid, tekitades tunde, et teda ümbritsevad inimkogud. Andreas ei tahtnud saagita koju tagasi pöörduda, aga ta oli kaotamas lootust, et tabab veel mõne metslooma.

Äkitselt kuulis Andreas okste rarginat ja seadis noole vibule valmis, olles kindel, et kohe-kohe ilmub ta ette ohver.

Peagi ilmuski puude vahelt nähtavale metskits. Andreas tahtis sihtida, aga äkki hakkasid ta käed värisema. Valgus lahvatas ta ees ja ta nägi metskitse sarvede vahel krutsifiksi Önnistegija kujuga. Andreas langetas vibu ja laskis noolel lumele kukkuda. Teda haaras jumalakartlikkus ja ta hakkas lugema Meie Isa palvet, pühkides samas silmist palgeile langevaid pisaraid.

Metskits jäi ta ette seisma ja taevast kostus hää: „See on Mu arnas Poeg, kellest Mul on hea meel.“ Oli laupäev, päev enne esimest adventi, kõigi kristlaste suurt rõomupäeva.

Andreas jõudis koju pimedas. Ta ei eksinud metsas ära, kuna ta ees käis valgus, mis juhtis ta koju. Kuna enam ei läinud ta jahile ja ühelegi loomale ei teinud ta liiga. Nüüd käis ta metsas, et viia toitu loomade toidulaudadele. Temast sai vaga ja jumalakartlik mees kuni elu lõpuni.

*Maara Vint
Vääna-Jõesuus 2025. aastal.*